

priručnik za javno zastupanje u lokalnim zajednicama

Aleksandra Vesić
Snežana Stojanović

pokrenimo zajednice! 4

Balkanski fond za lokalne inicijative

Aleksandra Vesić
Snežana Stojanović

pokrenimo zajednice! 4

PRIRUČNIK ZA JAVNO ZASTUPANJE
U LOKALNIM ZAJEDNICAMA

POKRENIMO ZAJEDNICE 4

PRIRUČNIK ZA JAVNO ZASTUPANJE U LOKALNIM ZAJEDNICAMA

Izdavač:

Balkanski fond za podršku lokalnim inicijativama (BCIF)
Dobračina 29/1, 11000 Beograd
Srbija i Crna Gora

Autorke:

Aleksandra Vesić
Snežana Stojanović

Urednica:

Aleksandra Vesić

Prilozi:

Milan Vračar, Kulturanova, Novi Sad
Dejan Cvetković, Romski centar, Obrenovac
Milan Petrović, Stablo, Kragujevac
Slaviša Savić, Udruženje paraplegičara mačvanskog okruga, Šabac
Dragana Vesić, Društvo romske omladine, Valjevo
Vladimir Radojičić, K-Town, Kosjerić
Dženeta Agović, Impuls, Tutin
Dragan Petković, Odred izviđača „Josif Pančić”, Niš
Milutin Milutinović, Snaga sela, Knjaževac

Jasna Trifunović, advokatkinja

Lektura i korektura:

Biljana Knežević

Dizajn i grafička obrada:

Tatjana Negić Paunović

Štampa:

Izdavačko preduzeće Karganović

Tiraž:

200

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

352 (035)

ВЕСИЋ, Александра

Pokrenimo zajednice! : priručnik za javno zastupanje u lokalnim zajednicama. 4 /

Aleksandra Vesić, Snežana Stojanović. - Beograd :

Balkanski fond za podršku lokalnim inicijativama, 2006 (Beograd : Karganović). - 105 str. : ilustr. ; 30cm

Tiraž 200. - Bibliografija: str 105.

ISBN 86-907353-2-1

1. Стојановић, Снежана

а) Локалне заједнице - Одлучивање -

Приручници

COBISS.SR-ID 132374796

Ovaj projekat i publikacija su podržani u okviru projekta Freedom House-a Demokratska tranzicija i reintegracija u Srbiji, a koji je finansijski podržala Agencija SAD za međunarodni razvoj (USAID).

Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne moraju odražavati stavove Freedom House-a i USAID-a.

SADRŽAJ

1 OSNOVE ZASTUPANJA	10
1.1 Osnovni pojmovi o zastupanju	10
1.1.1 Šta je zastupanje?	10
1.1.2 Šta nije zastupanje?.....	11
1.1.3 Zašto i kada se radi zastupanje	13
1.1.4 Koraci u zastupanju	13
1.1.5 Komponente uspešnog zastupanja	14
1.2 Planiranje zastupanja	14
1.2.1 Šta je važno kad planirate zastupanje?.....	14
1.2.2 Koraci u planiranju.....	15
Odaberite temu/problem kojim ćete se baviti	15
Upoznajte se sa suštinom problema koji obrađujete	16
Odredite ciljeve	17
Ispunite resurse	19
Saznajte ko su vaši saveznici a ko su vam protivnici.....	19
Odlučite koji će biti vaš stil i tehnike	23
Napravite akcioni plan.....	24
1.2.3 Ideje za različite tehnike i akcije	25
1.3 Realizacija akcije	28
1.3.1 U radu sa sopstvenom organizacijom ili mrežom	28
1.3.2 U javnosti i medijima	28
1.3.3 Sa protivnicima.....	29
1.3.4 U traženju rešenja	30
2 ZAKONSKI OKVIRI ZASTUPANJA NA LOKALNOM NIVOU	31
2.1 Lista relevantnih zakona	31
2.2 Detaljnije o Zakonu o lokalnoj samoupravi	32
3 ZASTUPANJE U PRAKSI	36
3.1 Ideja i realizacija projekta „Efektivno javno zastupanje”	36
3.1.1 Ciljevi projekta	36
3.1.2 Prikaz grupa uključenih u projekat	36
3.1.3 Kratak prikaz toka projekta i rezultata	39
3.2 Studije slučajeva	43
3.2.1 K-Town, Kosjerić	43
3.2.2 Društvo romske omladine, Valjevo	48
3.2.3 Dunavski venac, Borča	51
3.2.4 Impuls, Tutin	53
3.2.5 Kulturanova, Novi Sad	56
3.2.6 Odred izviđača „Josif Pančić”, Niš	62
3.2.7 Romski centar, Obrenovac	65
3.2.8 Snaga sela, Knjaževac	69
3.2.9 Stablo, Kragujevac	75
3.2.10 Udruženje paraplegičara mačvanskog okruga, Šabac	78
4 UMEMO ZAKLJUČKA	81
Faktori uspeha.....	81
Naučene lekcije i saveti za one koji žele da realizuju zastupanje	82
5 ANNEX - ODLUKE	83
LITERATURA	90

TABELE, CRTEŽI I DOKUMENTI

Tabela br. 1: Prikaz grupa uključenih u projekat.....	38
Tabela br. 2: Prikaz specifičnih ciljeva i rezultata projekta	42
Crtež br. 1: Karta moći organizacije K-Town, Kosjerić	47
Tabela br. 3: Plan akcije organizacije K-Town iz Kosjerića	49
Tabela br. 4: Plan akcije organizacije Kulturanova iz Novog Sada.....	62
Dokument 1: Memorandum o saradnji između opštine Medijana i 15 omladinskih organizacija	68
Crtež br. 2: Karta moći organizacije Romski centar, Obrenovac.....	70
Tabela br. 5: Plan akcije organizacije Romski centar iz Obrenovca	72
Tabela br. 6: Plan akcije organizacije Snaga sela iz Knjaževca	78
Dokument 2: Izvod iz budžeta opštine Kosjerić	92
Dokument 3: Tender za adaptaciju sanitarnog čvora u školi u selu Varda.....	93
Dokument 4: Ugovor između opštine Valjevo i Vodovoda Valjevo	94
Dokument 5: Odluka opštine Palilula o davanju prostora na privremeno korišćenje.....	95
Dokument 6: Odluka opštine Tutin o podržavanju predloga za podršku ženskim inicijativama.....	96
Dokument 7: Memorandum o saradnji između Saveta za rodnu ravnopravnost i udruženja Impuls ...	97
Dokument 8: Sporazum o saradnji između Zavoda za reumatizam i udruženja Kulturanova	98
Dokument 9: Obaveštenje o odluci Skupštine opštine Knjaževac o učešću udruženja Snage sela u radu Saveta za poljoprivredu	99
Dokument 10: Protokol o saradnji udruženja Stablo i Osnovne škole „Treći kragujevački bataljon” ...	100
Dokument 11: Protokol o saradnji grada Kragujevca i udruženja Stablo.....	101
Dokument 12: Obaveštenje opštine Šabac o spremnosti za nabavku vozila za osobe sa invaliditetom	103
Dokument 13: Rešenje o osnivanju komisije za praćenje upis dece u školu i pohađanje nastave u Obrenovcu.....	104

Uvod

Kao lokalna fondacija koja podržava inicijative koje omogućavaju aktivno uključanje ljudi u različite sfere života u zajednici, BCIF je uvek bio posvećen praćenju potreba koje dolaze iz zajednica u Srbiji i Crnoj Gori. Iako smo poslednjih godina primali dosta aplikacija i predloga koji se odnose na učešće u odlučivanju, naše iskustvo je pokazalo da je sveobuhvatnije uključivanje ljudi u donošenje odluka dosta složen proces koji zahteva puno energije i određena znanja. Stoga smo uz podršku Freedom Hous-a pokrenuli projekat Efektivno javno zastupanje – učenje kroz praksu sa namerom da podržimo i podstaknemo tu specifičnu vrstu promena u određenim zajednicama u Srbiji.

Princip rada BCIF-a je da obezbedi sredstva i podršku grupama da bi ostvarile sopstvene ideje, te smo tako prišli/e i realizaciji ovog projekta: uspostavili/e smo partnerstvo sa deset lokalnih organizacija, radili/e sa njima na razvijanju planova za rešavanje problema koje su izabrale i obezbedili/e finansijska sredstva da akcije realizuju. Deset partnerskih organizacija su zapravo udruženja građana/ki iz pet različitih regiona i deset gradova: Novi Sad, Šabac, Beograd, opština Palilula naselje Borča, Kragujevac, Kosjerić, Valjevo, Tutin, Niš, Knjaževac.

Rezultati, posebno ako se uzme u obzir vremensko ograničenje (ceo projekat je trajao deset meseci, od kojih je za sprovođenje akcija bilo predviđeno četiri meseca), po našem mišljenju su izvanredni: u saradnji sa osobljem i savetnicima BCIF-a, naši partneri/ke su uspešno realizovali/e svoje akcije javnog zastupanja, koje su imale širok obuhvat tema – od učešća građana/ki u planiranju strategija za razvoj opština, do akcija usmerenih na sprovođenje već postojećih propisa, kao što je uključivanje romske dece u zvanični sistem obrazovanja, do vrlo konkretnih kao što su zastupanje za prostor za mlade i osobe sa invaliditetom... Sve grupe su uspele da postignu neku vrstu promene i da to ozvaniče u vidu odluke, bilo od strane institucija ili od lokalnih vlasti. Dalje, sve organizacije su dobile na vidljivosti u svojoj zajednici, ali su i uspele da privuku pažnju na temu kojom se bave. Naravno, neke odluke su samo prvi korak u onome što ova udruženja žele da postignu, neke od odluka su privremeno rešenje, dok će u nekim slučajevima biti potrebno da se uloži dodatni napor da bi se pospešilo sprovođenje odluka. Ipak, ostaje neosporna činjenica da su udruženja uspela da uspostave dijalog sa predstavnicima/cama vlasti ili institucijama, te da su, korak po korak, prošla kroz čitav proces zastupanja. Kao dodatni i nezanemarljiv rezultat svakako su i sredstva u iznosu od preko 2,5 miliona dinara koje su lokalne vlasti u ovim mestima dodelile u različite svrhe, kao direktnu posledicu akcija zastupanja.

S obzirom na tako sjajne rezultate, smatrale smo da je značajno ponuditi ta iskustva, te da je kreiranje priručnika najbolji put da se podele modeli dobre prakse, ali i prenesu „teorijske“ osnove zastupanja, koje su partnerske organizacije stekle na samom početku realizacije čitavog projekta. Naravno, javno zastupanje kao vrlo široka i kompleksna oblast zahteva više prostora nego što je bilo moguće pokriti ovim priručnikom. Međutim, trudile smo se da obuhvatimo ključne stvari kao što je tumačenje pojma, koraci u procesu zastupanja i tehnike javnog zastupanja, a najviše, da što je vernije moguće, prenesemo iskustva partnerskih organizacija iz različitih lokalnih zajednica. Stoga se priručnik sastoji iz četiri celine:

- Osnove zastupanja – u kom su prikazane definicije, metode i tehnike javnog zastupanja sa primerima koji olakšavaju razumevanje teorije
- Zakonske osnove zastupanja na lokalnom nivou – u kome se nalaze date osnove potrebne za razumevanje zakonskog okvira za zastupanje i učešće građana/ki u odlučivanju, kao i kratak pregled nekih zakona, te nekih članova Zakona o lokalnoj samoupravi koji mogu biti od koristi prilikom planiranja akcije zastupanja
- Zastupanje u praksi – prikaz projekata, rezultati, kao i studije slučajeva koje detaljnije opisuju korake i tok akcija u svih deset lokalnih zajednica
- Umesto zaključka – u kom se vrlo sažeto daju sumirana iskustva, naučene lekcije i saveti od samih partnerskih organizacija.

Poslednji deo, Annex, sadrži skenirane dokumente, za koje smo smatrale da daju koristan uvid u to kako izgledaju opštinski budžeti, te formalne odluke od strane opštinskih vlasti ili institucija.

Ovako koncipiran priručnik, pisan relativno jednostavnim jezikom može poslužiti početnicima/cama, a onima koji imaju više iskustva ponuditi nove ideje i perspektive. Nadamo se da će priručnik omogućiti da i druga udruženja građana/ki, neformalne grupe i organizacije iskoriste ova iskustva i možda pokrenu slične uspešne akcije u svojim zajednicama. Zahvaljujući iskustvu stečenom kroz ovaj i druge projekte, osoblje BCIF-a je u mogućnosti da odgovori na pitanja ili pruži podršku prilikom planiranja vašeg projekta, a BCIF kao fond će nastaviti da podržava grupe koje se trude da uspostave dijalog sa lokalnim vlastima i institucijama, promene politike i praksu u donošenju odluka i tako unaprede život u mestima u kojima deluju.

U ime svih iz BCIF-a najiskrenije se zahvaljujemo pre svega svim partnerskim organizacijama sa kojima smo zajedno učili/e i radili/e tokom ovog projekta – bez njihove iskrene posvećenosti, truda, veština i znanja ovaj projekat ne bi bio moguć. Iako se BCIF trudi da obezbedi što više sredstava za inicijative koje mogu doneti pozitivne promene u zajednicama, ipak je glavni posao na onima koji u tim zajednicama rade i svojim entuzijazmom, idejama i znanjem ostvaruju te promene.

Zahvalnost dugujemo i predstavnicima/cama vlasti i institucija u pojedinim mestima, koji/e su svojim razumevanjem i otvorenošću pokazali/e kako izgleda slušati glas i potrebe građana/ki. Takvi primeri najbolje pokazuju da su građani/ke, udruženja građana/ki i lokalne vlasti partneri/ke na istom poslu: učiniti mesto u kome živimo što boljim.

Na kraju, posebno želimo da pomenemo da se prostor za mlade u Novom Sadu, kao i prostor za osobe sa invaliditetom u Borči, rekonstrukcija školskog sanitarnog čvora u Kosjeriću, početak opštinske strategije za mlade u Nišu, fond za ženske inicijative u Tutinu, praćenje upisa romske dece u škole u Obrenovcu, menjanje Saveta za poljoprivredu u Knjaževcu, hidrološko istraživanje za vodovod u Valjevu, mogućnost dobijanja vozila za osobe sa invaliditetom u Šapcu i romsko obdanište u Kragujevcu ne bi „dogodili“ da nije bilo podrške ljudi koji žive u ovim mestima. Najtoplije im se zahvaljujemo što su na sopstvenom primeru pokazali da može biti bolje ako se svi potrudimo, da se uloženi trud najčešće višestruko vraća – i, najvažnije, da su svaki grad i mesto odgovornost svih nas koji u njima živimo.

Autorke

I deo

poglavlje 1

osnove zastupanja

OSNOVNI POJMOVI O ZASTUPANJU
PLANIRANJE ZASTUPANJA
REALIZACIJA AKCIJE

1 OSNOVE ZASTUPANJA

1.1 Osnovni pojmovi o zastupanju

1.1.1 Šta je zastupanje?

Pre nego se pozabavimo bliže pojmom zastupanja, važno je znati da postoji niz različitih termina koji se upotrebljavaju za zastupanje, kao što su: zagovaranje, zalaganje, advokatiranje, zauzimanje, navijanje, apelovanje, advocacy... U ovom priručniku mi ćemo koristiti termin javno zastupanje.

Najopštije rečeno, javno zastupanje je aktivna promocija rešenja za neki problem: to znači usmeravanje pažnje zajednice na neku važnu temu/problem, a zatim i usmeravanje donosioca odluka na odabir dobrog rešenja.

U tom smislu, javno zastupanje podrazumeva rad na pridobijanju struktura vlasti - dakle onih koji imaju moć da donesu odluke (a to mogu biti vlada, lokalna samouprava, opštinska uprava, poslovni sektor, institucije kao što su škole ili zdravstvene institucije i tako dalje) da:

- Promene svoju politiku - pravila, procedure, odluke...
- Imaju više razumevanja i budu pristupačnije
- Poboljšaju način na koji primenjuju pravila.

Međutim, s obzirom, da zastupanje može imati mnogo različitih područja delovanja, različitih strategija, i tehnika, veština i akcija, postoji niz različitih definicija JZ¹. Može se slobodno reći da definicija javnog zastupanja ima koliko i grupa i mreža koje se time bave. Evo nekoliko primera koji nam mogu pomoći da bolje razumemo zastupanje sa različitih aspekata:

"Javno zastupanje je čin ili proces podrške odredjenoj temi ili problemu, a kampanja javnog zastupanja je niz usmerenih aktivnosti u podršci nekoj temi ili problemu. Mi zastupamo teme jer želimo: da izgradimo podršku za temu ili problem, utičemo na druge da je podržavaju, pokušamo da utičemo na promenu zakona koji imaju veze sa tim problemom."

(IPPF Advocacy Guide)

"Javno zastupanje je strateški proces kroz koji građani utiču na vladu u procesu reformi."

Freedom House

"Javno zastupanje je proces koji uključuje serije političkih akcija koje sprovode organizovani građani kako bi transformisali odnose moći. Svrha javnog zastupanja su specifične političke promene, korisne za stanovništvo koga se tiču. Ove promene se mogu dogoditi u privatnom ili javnom sektoru. Uspešno javno zastupanje se vodi prema strateškom planu u razumnom vremenskom periodu."

(The Arias Foundation – Costa Rica)

"Javno zastupanje je proces delovanja sa ciljem postizanja poželjnih socijalnih promena u društvu a da bi odnosi moći i raspodele bogatstva postali demokratičniji i pravedniji i osigurali marginalizovanim grupama ljudi prostor u javnom odlučivanju, te tako učinili njihove živote i okolinu zdravijim, sigurnijim i produktivnijim."

(Inter Action: Womens Advocacy Workshop materials)

Ono što je zajedničko svim definicijama jeste zajednički rečnik, odnosno elementi definicije. Sve definicije eksplicitno ili implicitno ukazuju na to da je zastupanje dinamičan proces, koji se događa u određenom vremenskom periodu (koji može biti kratak, ali ponekad i vrlo dug). Zatim, definicije ukazuju da zastupanje podrazumeva strategiju koja svojim dobro osmišljenim aktivnostima cilja

¹JZ se u ovom priručniku koristi kao kraćenica za javno zastupanje.

na ljude koji donose odluke. Na kraju, zastupanje je uvek usmereno na promenu politike² zakona, pravila, programe ili finansiranje tj. odluke na nivou institucija javnog i privatnog sektora.

Stoga zastupanje treba koristiti usmereno na neku vrlo određenu stvar. Drugim rečima:

"Oni koji zastupaju svoje napore i akcije osmišljavaju tako da ubede i utiču na one koji imaju državnu, političku i ekonomsku moć, kako bi zvanično ustanovljeni organi koji donose odluke usvojili i sproveli javnu politiku na način koji će doprineti poboljšanju života onih koji imaju manje konvencionalne političke moći i manje ekonomskih sredstava...."

(Dejvid Koen, Javno zagovaranje i učešće javnosti u okviru promena društvenog razvoja)

Dakle, ako pokušamo da sumiramo, mogli bismo reći da:

- Zastupanje polazi od činjenice da ljudi imaju prava i da su ta prava ostvariva u praksi.
- Zastupanje cilja na različite aktore (vlast, poslovne strukture ili institucije).
- Cilj zastupanja je da se promene pravila, neke određene odluke, ili način na koji se nešto radi.

Svako može biti uključen u proces zastupanja a da toga nije svestan. Veliki broj inicijativa koje potiču iz zajednice imaju komponentu zastupanja. To je ona komponenta koja dotiče donošenje konkretne odluke (koja će promeniti situaciju na bolje) od strane onih koji imaju moć.

Aktivnosti zastupanja se gotovo uvek pokreću od strane neprofitnih organizacija, grupa građana ili ponekad neprofitnih institucija/organizacija kao što su univerziteti ili biblioteke. Dalje, samo zastupanje može biti sprovedeno na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou (pa i međunarodnom), što zavisi pre svega od širine problema, i od toga ko donosi odluku. Razlika između zastupanja na nacionalnom i lokalnom nivou je što ono prvo zahteva daleko veću mrežu organizacija i grupa koje zastupaju, te njihovu dobru koordinaciju, više vremena, više resursa i obično mu prethodi velika kampanja informisanja građana o problemu. Sa druge strane i lokalno zastupanje može biti prilično kompleksan proces, a oba zastupanja zahtevaju jako dobro poznavanje procesa donošenja odluka vezanih za problem (i to od lokalnog do nacionalnog nivoa), kao i stvaranje mreže za podršku.

1.1.2 Šta nije zastupanje?

U prethodnom odeljku smo naveli više definicija koje objašnjavaju šta je zastupanje. Praksa je međutim pokazala da nije uvek lako razumeti šta od onoga što radimo jeste a šta nije zastupanje. Na primer, javno zastupanje se često meša sa akcijama usmerenim na poboljšanje situacije u zajednici u vezi sa nekim problemom, ili sa raznim vrstama kampanja, kao što su kampanje informisanja, reklamne kampanje, odnosi sa javnošću i sl.

Iako javno zastupanje, kao i neke druge inicijative, pokušava da donese pozitivnu promenu u zajednici (ili društvu), ono se od njih razlikuje jer se trudi da menja politiku. Dakle krajnji cilj je donošenje neke odluke. Slično, iako proces zastupanja često uključuje kampanje informisanja i obrazovanja kako bi se povećala svest građana (odnosno ciljane publike) o problemu, to nikako nije jedina aktivnost u tom procesu. Stoga u ovom delu dajemo nekoliko primera koji zapravo objašnjavaju šta zastupanje nije, kako bi se na još jedan način objasnila razlika između zastupanja i drugih vrsta inicijativa:

²Politika kao delatnost u vezi sa građanskim i javnim poslovima, i uredjenjem odnosa unutar zajednice, uključujući i rukovodjenje tim poslovima; učešće u javnom i društvenom odlučivanju koje vodi ka društvenim promenama, razvoju, pristupačnosti društvenih bogatstava svima i protiv svih oblika diskriminacije. Reč politika se ovde **ne koristi** kao delatnost, veština i strategija za dobijanje moći i vlasti.

Primer 1: Ako se priključite inicijativi u vašoj zajednici koja organizuje čišćenje lokalne reke od zagađenja, to je vrlo korisna lokalna akcija ali nije zastupanje. Ako sa druge strane, zajedno sa drugim građanima pokušavate da ubedite gradsku vlast da strože kažnjava fabrike koje su najveći zagađivači, to je onda zastupanje.

Primer 2: Vaša organizacija pokreće informativnu kampanju o štetnosti pušenja kod mladih ljudi. To je dobra inicijativa, ali nije zastupanje. Ako pokušavate da radite sa policijom da se poštuju propisi o zabrani prodaje cigareta maloletnim licima, onda je to već zastupanje.

Primer 3: Organizujete dodatne časove za romsku decu, kako biste im olakšali integraciju u regularan školski sistem – što je opet, korisna inicijativa, ali nije zastupanje. Radite sa školskim i lokalnim vlastima na osmišljavanju mehanizama koji će poboljšati integraciju romske dece u obrazovni sistem – to je već zastupanje.

Da biste razrešili nedoumicu, da li je akcija ili inicijativa koju želite da sprovedete zastupanje ili nije, sledeća pitanja vam mogu biti od pomoći:

1. Na koga je vaša inicijativa usmerena? Ako je odgovor na lokalnu vlast (ili vladu), na poslovne aktere, na institucije, onda postoji šansa da je to zastupanje (npr. želite da lokalna vlast uvede mehanizme kojima će se obezbediti primena zakona o zaštiti životne sredine – dakle želite da utičete na vlast). Ukoliko vaš odgovor uključuje samo i jedino direktne korisnike (npr. sprovedite kampanju koja podiže svest građana o zagađenju – dakle utičete na građane), bez relacije sa drugima koji donose odluke, onda je sva prilika da to što radite nije zastupanje.

2. Šta pokušavate da postignete? Ako je odgovor – da promenite pravila, procedure, zakonsku regulativu ili način na koji se oni primenjuju onda to može biti zastupanje (npr. radite na tome da lokalna vlast uvede pravila i odvoji sredstva iz budžeta koja bi pomogla da se javne zgrade i institucije učine pristupačnim osobama sa invaliditetom). Ako je pak odgovor promena direktne situacije na terenu, ili pružanje usluga onda to verovatno nije zastupanje. (Npr. prikupite sredstva da se izgradi rampa u školi kako bi deca koja koriste kolica mogla da se priključe predavanju).

3. Šta će biti krajnji rezultat vaših akcija? Ako je odgovor odluka – od strane vlasti, institucije, ili poslovnog sektora, to je onda zastupanje (npr. rezultat vaše akcije je odluka gradske vlasti da uvede budžetsku liniju za saniranje izvora vode u vašoj zajednici). Ako rezultat, međutim, ne uključuje zvaničnu odluku neke od struktura moći (npr. prikupili ste sredstva od firmi i građana da popravite jedinu javnu česmu u gradu), onda to najverovatnije nije zastupanje.

Da zaključimo, nije svaka akcija, servis ili kampanja zastupanje, a da bismo razumeli da li je to što želimo da uradimo zastupanje ili ne, potrebno je da analiziramo šta želimo da postignemo kao rezultat kao i koga to sve uključuje. Od tih odgovora u mnogome zavisi da li je to što planiramo zastupanje ili ne.

1.1.3 Zašto i kada se radi zastupanje

Pre nego zaključite da je zastupanje način da rešimo problem koji postoji u našoj zajednici, treba razumeti kada i zašto se koristi zastupanje, a pre svega prihvatiti da je zastupanje samo jedna od mnogih mogućih strategija ili načina na koji se pristupa problemu.

Iako zastupanje može na prvi pogled delovati kao odgovor na sve naše probleme, ono je zapravo složen i često dugotrajan proces, koji ne treba olako započinjati. Zato je dobro da definišemo zašto i kada treba ući u zastupanje. U zastupanje se ulazi ako:

- **Pokušali ste sa drugim načinima i niste uspeli** – Pokušali ste da postignete ono što želite na druge načine (npr. prikupljanje podrške za rešavanje problema, prikupljanje novčanih sredstava ili mobilizacija zajednice za lokalnu inicijativu ili program), ali to ne ide željenim pravcem i ne dovodi do rezultata – postoje prepreke koje ne možete prevazići uobičajenim sredstvima koja inače koristite.
- **Okruženje je povoljno** – Iako zastupanje može delovati kao pravi način za rešavanje problema, ono može biti kompleksan i komplikovan proces, a u nekim situacijama spoljne okolnosti (faktori van vaše moći) mogu biti presudne za uspeh. Stoga, pre nego se odlučite za zastupanje, razmislite kakvo je okruženje i opšta situacija u zajednici – npr. ako uložite veliku energiju i angažujete veliki broj ljudi u zajednici a akcija ne uspe – ne samo da vaša grupa neće uspeti, već možete izgubiti kredibilitet u zajednici.
- **Sigurni ste u sebe i sopstvene mogućnosti** – Ovo podrazumeva dva aspekta: sigurni ste da imate (ili ćete imati) kapacitete (znanja, ljudske resurse, kontakte, sredstva) da realizujete akciju; i drugo, rešeni ste da budete uporni do kraja akcije.
- **U vašoj zajednici se zastupanje ne koristi često** – Zastupanje je relativno novo i ne često upotrebljavano u vašoj zajednici, odnosno, zajednica nije postala premorena zastupanjem. (Zamislite neki grad u kojem su se održavale svakodnevne demonstracije i u kojem je Skupština svaki dan bila preplavljena raznoraznim grupama koje su podnosile peticije i nudile različita rešenja. Takva zajednica će vrlo brzo postati umorna od zastupanja, a umoriće se i oni koji zastupaju.)

Ovo je dobar trenutak da vas podsetimo na reči Dejvida Mektagarta, koje su i moto ovog priručnika, čoveka koji je niz godina vodio Greenpeace, organizaciju poznatu po mnogim kampanjama koje su menjale odluke i ponašanje čitavih država.

***Ne započinjite kampanju bez jasnih ciljeva.
Ne započinjite kampanju koju ne možete dobiti.
Ne započinjite kampanju za koju niste sigurni da ćete je završiti.***

1.1.4 Koraci u zastupanju

Osnovni koraci u zastupanju obuhvataju:

- **Planiranje** – koje između ostalog uključuje: odabir i istraživanje teme/problema, određivanje ciljeva, planiranje resursa, određivanje publike (ko su vam protivnici a ko saveznici), odabir strategije i tehnika koje ćete primeniti i kreiranje poruke i kanala komunikacije.
- **Realizaciju aktivnosti** – koja se obavlja prema planu koji ste napravili, ali i više od toga – u svakom zastupanju će doći do potrebe da se stvari menjaju u hodu jer prosto nije moguće sve isplanirati
- **Procenu uspeha** – odnosno prikupljanje svih informacija koje vam pokazuju u kojoj meri ste uspeli, ali i analiza svega što se događalo, kako biste mogli da identifikujete šta ste naučili i kako da to primenite kada se idući put bavite zastupanjem.

Pri tome je jako važno da imate na umu da se prikupljanje i distribucija informacija sprovodi neprestano tokom čitavog procesa zastupanja. Prikupljanjem i distribucijom podataka o potrebama zajednice, mreža/grupa koja zastupa pokazuje sopstvene sposobnosti, pridaje važnost ljudima i pojačava kredibilitet mreže u očima donosioca odluka i drugih uticajnih osoba.

1.1.5 Komponente uspešnog zastupanja

Ako ste se posle ovog uvoda ipak odlučili da je zastupanje pravi način za rešavanje problema u vašoj zajednici, onda je dobro da se upoznate sa nekim osnovnim komponentama uspešnog zastupanja, među kojima su najvažniji: pravičnost stvari koja se traži – odnosno koliko je vaša zajednica vidi kao opravdan i prihvatljiv razlog, detaljna i opsežna istraživanja problema (uključujući zakonski okvir kao i stavove i mišljenja zajednice o problemu), snaga onih koji zastupaju (što će reći da je u svakom slučaju bolje da ih ima više nego manje), sposobnost onih koji zastupaju da koriste sva sredstva koja su im na raspolaganju (uključujući i medije) i iznad svega, izbor efikasne strategije i tehnika.

Drugim rečima važno je da:

- dobro istražite različite aspekte problema,
- procenite sopstvenu snagu,
- i da na osnovu toga izaberete pravi pristup.

Sve to zajedno znači da je ključna stvar kod zastupanja dobro planiranje.

1.2 Planiranje zastupanja

1.2.1 Šta je važno kad planirate zastupanje?

Kako se planiranje zastupanja razlikuje od bilo kojeg drugog planiranja? Suštinski sam proces planiranja ima mnogo sličnosti, ali pošto zastupanje, između ostalog, podrazumeva:

- pridobijanje uticajnih pojedinaca ili organizacija da naprave velike promene koje ne moraju biti u njihovom kratkoročnom interesu,
- stoga nosi i određeni rizik, s obzirom da se suprotstavljate većem protivniku
- a to se često događa uz veliko prisustvo javnosti (građana i medija)

izuzetno je važno da se taj proces obavi na pravi način. Svaki propust u planiranju zastupanja može imati velike posledice po sam rezultat.

Zato je važno da prilikom planiranja:

- **Uključite više zainteresovanih grupa:** Planiranje u grupi vam omogućava da ljudi koje želite da uključite u akciju budu uključeni od samog početka, kao i da na samom početku imate na raspolaganju više ideja, informacija i znanja, kao i da realno planirate obaveze i resurse (ukoliko imate već razvijenu mrežu podrške, planiranje je pravi trenutak da je aktivirate).
- **Budete temeljni:** Temeljnost u planiranju vam omogućava da unapred identifikujete glavne probleme i izbegnete neprijatna iznenađenja. Ukoliko ne isplanirate vrlo temeljno, može se desiti da izgubite dragocenu energiju (pokušavajući da postignete nešto što nije neophodno), propustite neke povoljne šanse (zato što se niste dobro informisali) ili se možda čak sukobite sa onima koji će vam kasnije trebati.
- **Napravite plan do kraja:** Važno je imati kompletan plan pre početka zastupanja, jer vam

detaljan plan pre početka akcije omogućava da imate celu sliku – kako će teći akcije, šta ćete uraditi u slučaju da nešto pođe naopako i slično. Kad planirate sve delove zajedno i kontinuirano, radite na pridobijanju podrške i možete lakše praviti izmene u hodu – a to vam omogućava da budete fleksibilni.

1.2.2 Koraci u planiranju

Iako se svaki proces zastupanja može razlikovati u detaljima, osnovni koraci planiranja su prilično slični. Ti koraci obuhvataju:

- Odabir problema
- Istraživanje teme
- Određivanje ciljeva – šta želite da postignete, dugoročno i na kraće staze
- Planiranje resursa – šta su vaši resursi/sredstva i planovi za njihovu nadogradnju
- Saveznici i protivnici – u kojoj meri vas zajednica podržava – ko je sa vama a ko će se protiviti (uključujući i kreiranje poruke i kanale komunikacije)
- Odabir stila/pristupa i tehnika koje ćete primeniti
- Pravljenje akcionog plana, uključujući i planiranje načina na koji ćete proceniti uspeh.

Svaki od ovih koraka je posebna celina. Zajedno oni čine plan koji će vam omogućiti da budete efikasni – odnosno, iskoristite sve resurse na najbolji mogući način, kao i da budete fleksibilni – odnosno da budete u stanju da reagujete na najbolji mogući način na nepredviđene događaje.

Odaberite temu/problem kojim ćete se baviti

Sigurno je da postoji veliki broj problema koji ugrožavaju vašu zajednicu, posebno u ovoj situaciji, kada je zemlja u tranziciji, te se i zakonski i podzakonski akti često menjaju. Ipak, vi ne možete rešiti sve te probleme – pogotovu jer su neki od njih prosto izvan vaše moći delovanja. Odabir teme će zavisiti i od toga na kom nivou radite zastupanje. Zavisno od nivoa, teme mogu biti od lokalnog do međunarodnog značaja poput: upotrebe nagaznih mina, seksualno iskorištavanje žena, porodično nasilje, korupcija, narkomanija, uništavanje životne okoline i sl. Izuzetno je važno da se odabir teme ne zasniva na neproverenim informacijama.

Dakle, prilikom odabira teme:

- Budite realistični u odnosu na sopstvene mogućnosti. Tema javnog zastupanja je problem ili situacija koja zahteva političko rešenje – dakle poboljšanje situacije može doprineti odluka. Realno gledano, ima li načina da vaša grupa ili mreža utiče na one u čijim je rukama ta odluka? Na primer, ukoliko je u pitanju problem koji je nastao zbog promene Zakona o radu, odluka je očito izvan moći odlučivanja lokalnih vlasti, i za bilo kakav uticaj će biti potrebna izuzetno jaka mreža organizacija.
- Analizirajte koliko je taj problem važan za zajednicu – drugim rečima, vi možete misliti da je pitanje kojim želite da se bavite od velike važnosti, ali to ne znači da veći deo zajednice deli vaše mišljenje. U tom smislu, razlog zbog koga ulazite u zastupanje mora biti, ne samo razumljiv, već i prihvatljiv većem delu ljudi u vašoj lokalnoj zajednici. Na primer, vaša grupa se bavi zaštitom prava životinja i vi želite da promenite način na koji javne službe tretiraju životinje lugalice, ali zbog loše ekonomske situacije, većina ljudi u zajednici ne smatra da je to prioritet, pa čak ima i negativnu reakciju.

Pokušajte da „testirate” svoj odabir problema – odaberite dva ili tri problema koja želite da rešite zastupanjem, a zatim odgovorite na sledeća pitanja:

1. Šta znamo o tom problemu? Da li smo to samo čuli, ili su naše informacije pouzdane?
2. Ko donosi odluku o tom problemu? Da li je taj problem uopšte rešiv u sadašnjoj konstelaciji odnosa u zajednici?
3. Da li je taj problem prioritet za zajednicu? Koliko ljudi je zahvaćeno problemom?

Upoznajte se sa suštinom problema koji obrađujete

Pošto ste odabrali temu kojom ćete se baviti, sledeći korak je da preduzmete **detaljna i opsežna istraživanja problema** koji želite da rešite. Vi verovatno već imate ideju zašto je vaš problem važan, i verovatno znate ponešto o tome kako i zašto je problem nastao. Ali pre nego što se upustite u zastupanje, biće vam potrebno mnoštvo dodatnih informacija o problemu i posledicama ali i o drugim aspektima. To zapravo znači da treba da imate spremne odgovore na ceo niz pitanja, kao što su:

1. Kako je ovaj problem nastao?

Odgovor na ovo pitanje zapravo uključuje analizu uzroka problema. Postoji nekoliko mogućnosti: niko se ne bavi problemom i nema jasne politike prema njemu; postojeća politika je neodgovarajuća, zastarela ili restriktivna; zvanično postoji dobro rešenje ali ga niko ne primenjuje. Osim toga potrebno je saznati i šta je preduzeto u prošlosti za rešavanje ovog problema, kao i kakvi su bili rezultati toga što je preduzeto.

2. Ko je ugrožen problemom i koje su tačno posledice?

Da biste odgovorili na ovo pitanje potrebno je da saznate ko je najviše ugrožen, i na koji način, ali i kome sve smeta, a kome odgovara sadašnje stanje stvari, te šta će se dobiti (odnosno izgubiti) rešavanjem problema. Kada razmišljate o posledicama i ugroženosti posebno obratite pažnju na dva aspekta: ekonomski i socijalni. Dakle, potrebno je da analizirate koje su ekonomske posledice ovog problema i ko snosi te posledice; koje su ekonomske prednosti i ko ima koristi, odnosno koje su socijalne posledice ovog problema i ko snosi te posledice; koje su socijalne prednosti i ko ima koristi?

3. Da li se neko trenutno bavi rešavanjem tog problema?

Vrlo je važno da saznate da li se još neko osim vas bavi ovim problemom, na koji način i šta sve preduzima.

4. U čijoj je moći da reši problem?

Odgovor na ovo pitanje podrazumeva da saznate sa jedne strane sve o zakonskom okviru koji je relevantan za problem, a sa druge ko i kako donosi odluke. Dakle, ko je direktno nadležan, na kom nivou se donose odluke u vezi sa temom, koje institucije, organizacije i pojedinci su uključeni (ko je sve povezan sa politikama i odlukama koje su vam važne), koje su uloge, odnosi i ravnoteža moći između institucija i pojedinaca (ko ima uticaj na koga, u kojoj meri i na koji način) i na kraju, kako i gde se treba angažovati da se postigne najveći efekat zastupanja (na koga i kako treba ciljati – jer zakonska moć da se donese određena odluka ne znači i najveći uticaj na donošenje odluke).

5. Koje su prepreke i kako ih prevazići?

Ukoliko ste detaljno odgovorili na ranija pitanja, imaćete osnovnu ideju i o preprekama. Ipak, potrebno je da se posebno pozabavite analizom prepreka (zakonskih, ali i osoba, grupa, institucija koje se mogu protiviti) kao i kako je moguće prevazići ih?

6. Da li postoje moguće negativne posledice ukoliko se primeni rešenje koje vi predlažete?

Rešenje problema koje vi želite da postignete se može činiti kao jako dobro ali je ipak moguće da ima i negativne posledice na neke od ljudi ili grupa iz zajednice. Ljudi, grupe i institucije iz

zajednice su međusobno povezani vezama koje su retko jednostavne i vidljive na prvi pogled, i mogu imati zajedničke interese. Stoga, odluka koju vi želite da dobijete može imati negativne posledice na neke delove zajednice, a za vas je važno da unapred identifikujete koje su to posledice i po koga će nastati.

Pri prikupljanju informacija o problemu sledeća tabela vam može biti korisna

Treba da znamo	Gde možemo dobiti tu informaciju?	Kako je možemo upotrebiti?

Primer:

Pretpostavimo da vi želite da utičete na lokalnu samoupravu da pooštri kažnjavanje fabrika koje zagađuju lokalnu reku. Pretpostavimo da se lokalna samouprava složi sa takvim predlogom – ipak, treba uzeti u obzir kakav odgovor može dati rukovodstvo fabrike: oni mogu reći, u redu, mi ćemo uvesti filtere ili promeniti proces proizvodnje da ne bismo bili kažnjeni, ali te izmene će podrazumevati znatno veće troškove proizvodnje. To će se odraziti na naš profit a samim tim i na zarade zaposlenih. I tako, iako ćete možda postići cilj, to vam može doneti neprijateljstvo većeg dela ljudi koji su u fabrikama zaposleni – i koji možda neće podržati zdraviju okolinu, ukoliko to za sobom povlači smanjenje plata.

Ključno je da to morate znati pre nego krenete u akciju. Čak i ovakva situacija i prepreke ne moraju značiti da ćete odustati od rešenja ili akcije, već samo da ćete možda prilagoditi rešenje, odnosno da ćete ući u akciju otvorenih očiju i biti u mogućnosti da ponudite odgovore ukoliko vas time zateknu mediji, ili vaši protivnici. Ako ste, međutim, krenuli u akciju bez istraživanja ili promišljanja, rizikujete da napravite neprijatelje tamo gde ne morate.

Još nešto: odgovarajući na sva ova pitanja, možda ćete prepoznati da se promena može postići i drugačijim pristupom, a ne samo javnim zastupanjem. U tom slučaju, možda je bolje da zaista i pokušate da primenite nešto drugo, i ostavite zastupanje za povoljnije vreme ili drugačiji problem.

Odredite ciljeve

Određivanje ciljeva javnog zastupanja je sledeći ključni korak u planiranju procesa zastupanja. U određivanju ciljeva potrebno je voditi računa o dve stvari:

Prvo, budite određeni – ukoliko vas neko upita šta je cilj vaše kampanje zastupanja ili cilj vaše grupe, možete reći: „Nameravamo da smanjimo zagađenje lokalnih reka.“ Međutim, smanjenje zagađenja reka, kao i većina drugih krupnih problema moraju biti rešavani postupno jer zapravo sadrže veliki broj problema u isto vreme: npr. industrijsko zagađenje, zagađenje od malih privatnika koji u blizini odbacuju otpad, zagađenje koje potiče od ljudi koji žive u blizini ili dolaze na reku i tako dalje. Stoga je potrebno da raščlanite ciljeve i budete što određeniji.

Drugo, povedite računa o vremenskom periodu – zavisno od problema kojim se bavite, ciljevi se mogu postavljati za jako duge periode, ili kao specifičniji ciljevi koji su ostvarivi u kratkoročnijem periodu.

Dugoročni cilj javnog zastupanja je očekivana promena, dugoročni rezultat rada na javnom zastupanju. Promena se može odnositi na period do 10 godina – i za ovakvu promenu potrebna je vrlo jaka mreža i veliki resursi.

Primer:

Za četiri godine eliminisaćemo sve divlje deponije u našem regionu.

Kratkoročni/specifični ciljevi se fokusiraju na promene u zajednici ili sistemima. Novi ili izmenjeni programi, politike i prakse u lokalnoj zajednici ili širim sistemima, obezbeđuju konkretnu podršku ka konačnom cilju, razvijaju kod grupe osećaj da rade nešto korisno, pomažu da se održi visok nivo motivacije na duge staze i na kraju obezbeđuju mogućnost da merite napredak.

Svaka izjava o specifičnom cilju treba da sadrži tri elementa: akter, akcija/odluka i vreme ili stepen promene. Akter može biti bilo koji sistem koji ne radi svoj posao kako treba ili nepravedno tretira deo zajednice nad kojim ima određenu kontrolu. Na primer: nastavničko veće, komandir policije, predsednik opštine, opštinski menadžer, direktor Doma zdravlja i sl.

Primer:

U periodu od godinu dana Opštinsko veće će doneti odluku o drastičnom povećanju kazni za one koji odlažu smeće na divlje deponije.

Kakvi ciljevi treba da budu

Pre nego što počnete zapisivati ciljeve, neophodno je dobro razmisliti o njima i postarati se da ispunjavaju određene kriterijume. Svaki cilj treba da bude: **S**pecifičan, **M**erljiv, **O**stvarljiv, **R**elevantan, **V**remenski određen, i na kraju **I**zazovan.

Specifični – tačno znate šta želite da uradite i precizni ste i određeni prilikom navođenja šta će se uraditi.

Primer:

Ne: „Održaćemo sastanak.“

Nego: „Održaćemo sastanak sa roditeljima učenika/ca 6., 7. i 8. razreda u zgradi škole i pozvati ih da daju svoj doprinos inicijativi za veću bezbednost dece u školama.“

Merljivi – Vaši ciljevi bi trebalo da budu merljivi. Ako navedete konkretno šta želite da postignete, lakše će se videti šta ste i koliko ostvarili. Ovo je od izuzetne važnosti za sistematsku evaluaciju vaše kampanje – znate kolika promena treba biti, i poželjno je da bude izražena u procentima ili u brojevima.

Primer

Ne: „Pušenje u našoj zajednici će biti smanjeno.“

Nego: „Procenat pušača u našoj zajednici će biti smanjen za 3% do kraja 2006.“

Ostvarljivi – Dobro je biti ambiciozan, ali je važno postaviti realistične ciljeve koje vaša grupa zaista može ostvariti. Stvarne promene zahtevaju vreme i resurse. Ako se pružite više nego što se možete pokriti, mogli biste se prerano razočarati ili obeshrabriti vašu grupu i celu zajednicu, drugim rečima, ideja koja nije ostvarljiva nije dobra.

Primer:

Za tri meseca izvršiti uticaj na Skupštinu opštine da donese Odluku o formiranju i finansiranju odeljenja za decu sa smetnjama u razvoju. Ovakva inicijativa zahteva saradnju puno različitih aktera i jako dobro poznavanje procesa donošenja odluka, ali i budžetska sredstva s obzirom na to. Vrlo je malo verovatno da se može ostvariti za tri meseca, kako je u primeru navedeno.

Relevantni – Pri postavljanju ciljeva treba da vodite računa da vas svaki od specifičnijih ciljeva vodi ka ostvarenju dugoročnog cilja. Ukoliko previše odstupite od tog puta, možete izgubiti ideju o

onom što ste želeli da ostvarite. Dakle, pokušajte da izbegnete iskušenje da uradite sve odjednom – ostanite pri onom što je važno sad.

Vremenski određeni – Postavite rok odnosno datum ostvarenja vaših ciljeva. Čak i ako se okolnosti promene i ako morate promeniti datum, bolje je početi sa osećajem da znate kad možete očekivati ispunjenje vaših ciljeva i kad je neophodno napraviti izmene.

Dodatno, nemojte se plašiti izazova u određenoj meri. Ako znate da sigurno možete pridobiti 500 ljudi da izađu na glasanje, ali treba vam 2.000 koje možete pridobiti dodatnim aktivnostima, pokušajte da privučete 2.000 – dakle postavite sebi izazove!

I na kraju, zabeležite svoje ciljeve! Najjednostavniji način je upotreba registratora ili kompjuterskog dokumenta, ali je važno da imate zabeleške o tome šta ste postavili kao dugoročne i specifične, kratkoročne ciljeve.

Isplanirajte resurse

Pre nego što počnete, morate biti sigurni šta vam je potrebno, odnosno znati kako ćete doći do sredstava neophodnih da završite svoju akciju. To podrazumeva:

- Dovoljan broj ljudi s kojima ćete raditi, bilo onih koji će biti plaćeni ili volonteri
- Da ljudi sa kojima radite imaju sva potrebna znanja i veštine, kao i pristup informacijama i sl.
- Novčana sredstva ili mogućnosti za prikupljanje istih
- Uslove za rad, kao što je pristup kompjuterima, kancelarija, kontakti sa medijima itd.
- Dovoljan broj ljudi koji vas podržavaju iz zajednice ukoliko planirate javne akcije/manifestacije

Najjednostavniji način za planiranje je popisivanje resursa i sredstava (kompjuterski ili u registrator) tako da se mogu dodavati novi. Neke resurse možete pribaviti od svojih saveznika, tako da je važno da u spisak uključite doprinose ostalih grupa koje će raditi s vama – zapravo spisak je posebno važan kad se radi u mreži, da bi se svi raspoloživi resursi iskoristili na najbolji mogući način.

Primer:

Popis resursa možete napraviti na sledeći način:

	Engleski	Baze i informacije	Kontakti sa medijima	Web site	Pravna podrška
Vedra	Vesna Bacić			Bisera Stojković	
Ljubitelji prirode		Mira Nikić	Sima Milošević		Jasna Trifunović
Ekološko društvo			Miroslav Vlajić		

Na sličan način možete napraviti popis resursa i za opremu, kao što su kompjuteri, fotokopir, fax, prostor za sastanke, vozilo...

Saznajte ko su vaši saveznici a ko su vam protivnici

Identifikovanje saveznika i protivnika je korak koji, ako je dobro odrađen, može značajno povećati vaše mogućnosti da uspete. Pri tome, važno je voditi računa o sledećem:

- Identifikujte grupe i institucije ali nemojte zaboraviti i pojedince.
- I saveznici i protivnici mogu biti važni ne samo zbog toga šta rade već zbog onoga ko su (npr. ako u vašoj zajednici znate da postoji osoba čije mišljenje svi cene, bez obzira da li je na nekoj poziciji, važno je znati da li će se ta osoba slagati sa vama ili će se protiviti).
- Kad razmatrate da li će neko biti saveznik ili protivnik, uzmite u obzir različite interese – finansijske, političke, birokratske.
- Nemojte zaboraviti one koji će u početku biti neutralni.

Saveznici

Neki važni pojedinci ili institucije mogu već od početka biti vaši saveznici, jer imaju interesa da taj problem reše. Međutim, vaša akcija će jednim delom biti usmerena i na to da povećate broj saveznika, odnosno, da pridobijete one koji su neutralni ili se protive. Stoga se nemojte ustručavati da pitate druge da vam se priključe (organizacije, institucije ili pojedince). U nekim slučajevima, saveznici mogu biti od izuzetne važnosti, ne samo zbog onog šta rade, već zbog onog ko su. Ukoliko radite za ugrožene grupe, korisno je imati veze sa onima koji podržavaju takve kategorije ljudi u vašoj zajednici. Na primer, ako radite za decu, korisno je ako možete pokazati da imate podršku drugih organizacija koje rade sa decom, pa čak i podršku većeg broja dece iz zajednice.

Protivnici

Jako je važno znati ko vam se suprotstavlja i zašto. Zapitajte se:

- Koji su njihovi interesi – finansijski, politički, birokratski – kad je u pitanju taj konkretan problem?
- Šta gube ako naprave promenu koju vi od njih zahtevate? Šta dobijaju ako ne naprave tu promenu?
- Koje su njihove jake i slabe tačke? Da li možete da uradite nešto što bi napravilo neku vrstu pritiska koja će ih privući na vašu stranu, ili barem oslabiti njihovo protivljenje?

Neutralni

Uvek postoje oni kojih se taj problem direktno ne dotiče. Razmislite o postupcima koji bi na njih mogli da utiču da postanu saveznici, ali takodje pokušajte da predvidite šta bi ih moglo opredeliti protiv vas.

Širenje podrške

Kao što je ranije napomenuto, uvek je dobro imati što više podrške – stoga je jedan od važnih koraka, pošto identifikujete saveznike, protivnike i neutralne da pokušate da učvrstite svoju mrežu podrške. U tom cilju, često se formira mreža ili koalicija za javno zastupanje, koja povećava i raspoložive resurse, kao i vidljivost samog zastupanja, te samim tim znatno ojačava poziciju onih koji zastupaju. Pri tome međutim, treba imati u vidu da nije uopšte lako formirati takvu mrežu podrške, a još je teže održavati – što je veća mreža, postoji više interesa koji se međusobno prepliću, a koje na neki način treba uskladiti. Ipak, ovde ćemo navesti neke osnovne pojmove koji možda mogu pomoći da se bolje razume proces stvaranja takve mreže podrške.

Obično se koriste dva termina: mreža i koalicija. Iako se oba termina često koriste da bi označila sličnu vrstu zajedničkih akcija, uobičajeno je da se pod mrežom podrazumeva skup organizacija i pojedinaca koji razmenjuju informacije i/ili usluge, dok je kod koalicije naglasak na zajedničkoj akciji.

Kako god da zovemo zajednički rad, važno je da imamo na umu osnovni razlog za uspostavljanje takve mreže: a to je da se proces zastupanja pospeši korišćenjem različitih resursa – stoga je najvažnije kako se članovi organizuju da bi se ti resursi iskoristili na najefikasniji mogući način. To znači da se mora postići dogovor oko:

- cilja odnosno razloga postojanja – važno je da svi razumeju i da se svi slože oko toga zašto je mreža/koalicija uspostavljena i šta je njen cilj

- strukture – ko šta radi odnosno šta su čije obaveze, odgovornosti i ovlašćenja
- pravila delovanja – set pravila kojih će se svi pridržavati
- sistem donošenja odluka – ko i na koji način donosi koje odluke
- načina komunikacije – kako će se komunicirati, a posebno u situacijama kada je potrebno hitno doneti odluku, odnosno reagovati na nešto što se u okruženju događa.

U mrežama ili koalicijama koje se formiraju radi dugoročnijih akcija zastupanja, razlikujemo faze *Formiranja* i fazu *Održavanja i rasta*; u prvoj fazi se zapravo dogovara oko bazičnih principa i cilja uspostavljanja mreže, dok se u drugoj fazi definiše struktura i uspostavlja sistem komunikacije kao i način korišćenja resursa. Kod faze održavanja i rasta važan je aspekt liderstva (vođstva), redovna komunikacija i sastanci, kao i dobra dokumentacija.

U kratkoročnijim akcijama, kakve su obično one na lokalnom nivou, proces je sličan, ali ga olakšava to što je broj članova mreže obično manji, komunikacija je tehnički jednostavnija jer su svi u istom mestu, i proces je vremenski kraći. Sa druge strane, baš zato što se sve dešava na „manjem prostoru“, može biti teže uskladiti interese različitih članova mreže, odnosno koalicije.

Ključni problemi koji se mogu javiti prilikom organizacije i održavanja mreže podrške su:

- Nerazumevanje osnovnog cilja – vrlo je važno da sve članice mreže razumeju zašto ulaze u „savez“ i šta je cilj; koliko god da to zvuči neobično neretko se dešava da grupe imaju različite ideje šta je zapravo krajnji cilj zajedničke akcije.
- Nedostatak međusobnog poverenja – ukoliko organizacije i grupe koje bi trebalo da budu sastavni deo mreže nemaju određen nivo međusobnog poverenja, koji će im dozvoliti da podele informacije od značaja, ili da donesu određene odluke, onda će se mreža teško uspostaviti, a čak iako se uspostavi biće gotovo nemoguće da funkcioniše, iako grupe mogu imati isti cilj. U tom smislu, potrebno je da članice grupe veruju jedne drugima da partneri neće učiniti nešto što može naškoditi kredibilitetu cilja ili akcije. Donekle se ovaj problem može preduprediti predlogom kojim se obezbeđuje dovoljna transparentnost rada u mreži, tako da se grupe ne osećaju ugroženim.
- Kompeticija – vrlo lako se može desiti da dođe, ili da već postoji neka vrsta „takmičenja“ ili kompeticije među organizacijama koje su članice mreže; stoga može biti teško okupiti grupe zato što različite grupe mogu želeći da imaju „primat“ u akciji; ili da, kada se grupe okupe, problem nastane oko raspodele sredstava koja su na raspolaganju za akciju, ili do odlučivanja ko će se pojavljivati u javnosti i slično. Stoga je jako važno unapred definisati jasne mehanizme donošenja odluka (naročito kad je potrebno brzo doneti odluku), zatim, kao što je u prethodnom pasusu napomenuto mehanizme koji obezbeđuju transparentnost, pa i razmisliti unapred o načinima kojima se mogu rešavati potencijalni konflikti.

Tehnički problemi koji mogu nastati, i iako se čine nevažnim mogu prouzrokovati zastoje u saradnji:

- Prazan hod – često se dešava da se organizuje mreža ili koalicija, a onda se zbog spoljnih okolnosti neko vreme ne događa ništa. Pogrešno je u takvim slučajevima zakazivati sastanke samo zato da bi se sastanci održali – ljudi koji dolaze na sastanke na kojima se ništa ne događa će zaključiti da su gubili vreme i prestaće da se zanimaju za čitavu akciju. Pozivajte ljude samo onda kada postoji stvarna potreba za sastancima, a u međuvremenu kontakt možete održavati elektronskom ili običnom poštom.
- Loše organizovani sastanci – s obzirom da su sastanci jedan od osnovnih načina za komunikaciju među članovima mreže/koalicije, od velike je važnosti da oni budu dobro organizovani, sa jasnom idejom, dobrim facilitatorom, i određenim trajanjem. Sastanci na kojima se ne zna zašto su ljudi tu, na kojima se ne komunicira dobro i traju u beskraj siguran su način da izgubite saveznike. Takođe, povedite računa da zapisnici sa sastanaka budu sažeti, odražavaju ono što se stvarno dogodilo, imaju jasnu listu zaključaka, zaduženja i rokova.

Stoga postupajte pažljivo kada pokušavate da napravite mrežu za podršku. Analizirajte koga želite da pozovete i zašto (šta vam ta grupa/organizacija donosi, a koje su potencijalne negativne strane njihovog učešća), kako ćete ih zvati, šta ćete im predložiti – šta želite da postignete, kako ćete organizovati prvi sastanak i koji su potencijalni problemi na koje možete naići, te kako biste ih rešili. Ukoliko sve pažljivo isplanirate, to naravno nije garancija da će sve biti savršeno, ali ćete sigurno imati mnogo bolje šanse da ceo proces uspe.

Ciljana publika

Saveznici i protivnici se često označavaju kao ciljana publika – što znači da su oni grupa na koju ciljamo nekim svojim akcijama kako bismo ih ubedili da donesu određene odluke. Zato je jako važno da odredimo ciljanu publiku za svaki kratkoročni, odnosno, specifični cilj.

Po stepenu uticaja na rešenje problema razlikujemo:

Primarnu ciljanu publiku – to su oni koji donose odluke (institucije, lokalna vlast ili fabrika)

i

Sekundarnu ciljanu publiku – to su oni koji mogu uticati na one koji donose odluke (na primer, javno mnjenje koje može izvršiti pritisak na lokalnu vlast da donese neku odluku).

Karta moći

Karta moći je tehnika koja vam može pomoći da vizuelno predstavite sve one koji su vam saveznici, one koji su vam protivnici, ali i one neutralne.

Svako od tih aktera se predstavlja nekim simbolom. Veliki papir se podeli crtom na pola: sa leve strane se stavljaju simboli onih aktera koji podržavaju zastupanje, u desno polje se stavljaju oni koji su protivnici, dok su neutralni akteri na sredini, na liniji neutralnosti. Ukoliko akter ima veću moć, simbol će biti veći po veličini. Ako postoji medjusobna veza medju akterima simboli se mogu preklapati ili dodirivati. Tako urađena karta moći će na jednostavan i lako razumljiv način pokazati gde ima najviše uticaja, i kakva je vaša pozicija.

Kartu moći treba uraditi pre početka akcije, ali bi joj se trebalo vraćati i dok akcija traje. Odnosi i pozicije različitih aktera će se u toku vaše akcije zastupanja menjati, onako kako se interes aktera menja. Takođe, dobro je uraditi dublju analizu za svaku ciljanu publiku – dakle, proceniti sledeće:

- Koliki je nivo podrške i znanja o temi problemu uključujući i nivo poznavanja vaše mreže ili organizacije, nivo ranije pokazane podrške, nivo znanja o javnom zastupanju, kao i nivo slaganja u vezi sa temom.
- Kakav bi interes ili korist mogla imati ciljana publika od podrške temi?
- Ko može uticati na njih?

Primeri karti moći, koje vam mogu pomoći da napravite takvu kartu za sopstveni projekat ili zajednicu, možete naći u studijama slučajeva (str. 46 i 75). Vrlo je važno dobro odrediti, a zatim i analizirati ciljanu publiku – jer od ciljane publike zavisi da li ćete uspeti ili ne. Ukoliko ste dobro odredili te publike, a zatim i analizirali kako možete uticati na njih, onda će biti puno lakše da se dobije odluka kakvu želite.

Kreiranje poruke i odabir kanala komunikacije

Korak koji vam može pomoći u uticanju na ciljanu publiku je kreiranje poruke. Poruka treba na jasan način da objasni šta i zašto tražite, a njen cilj je da privuče publiku kako bi vas ona podržala. Efektivna poruka treba da bude kratka, sažeta, prikladnog jezika, razumljiva kako bi informisala, uverila i pokrenula publiku na akciju. Poruku, dakle, kreiramo prema publici kojoj je namenjena, što znači da u procesu zastupanja možemo kreirati više poruka prema različitim publikama.

Kad kreirate poruku imajte u vidu:

- Šta je ono što želite da prenesete publici – to jest da sadržaj poruke prenosi tačno ono što vi želite da publika čuje/shvati/sazna.
- Da jezik poruke mora biti prilagođen publici.
- Da je važno ko je izvor, odnosno osoba/e koje će preneti poruku – to mora biti osoba koja ima kredibilitet pred ciljanom publikom.
- Da je način slanja poruke isto toliko važan koliko i sama poruka – kao i da taj način zavisi od toga ko je vaša publika.

Pri tome se naravno mora voditi računa i o drugim kriterijumima kao što su troškovi, vidljivost, vreme i mesto, rizik korišćenja nekih kanala i prilagodjenost kanala publici. U praksi se najčešće koriste sledeći kanali: plakati/bilbordi, leci, sastanci, konferencija za medije, javna debata, odnosno, TV spot ili radio džingl kad su u pitanju mediji. U interakciji sa masovnim medijima bitno je da osoba koja prenosi poruku to uradi u vremenu od 30 do 60 sekundi.

Primer:

Ako se sprovodi kampanja čija su ciljana publika mladi, onda se može upotrebiti spot ili džingl, u kome će tekst govoriti poznati muzičar ili popularni sportista, a jezik koji se koristi treba da bude jezik koji koriste i mladi – dakle žargon koji oni prepoznaju kao blizak i razumljiv.

Odlučite koji će biti vaš stil i tehnike

Čim ste se odlučili za zastupanje, vi ste napravili prvi korak u određivanju svoje strategije za rešavanje problema. Zastupanje je način koji ste izabrali da postignete određeni cilj jer ne možete dobiti ono što želite bez „pritiska“ na neke institucije ili uticajne pojedince.

Slično, da biste mogli da detaljnije isplanirate vaše konkretne korake u procesu zastupanja, potrebno je da razmislite kakav će biti vaš stil a onda i tehnike koje ćete koristiti u zastupanju.

Strateški stil

Strateški stil podrazumeva opšti ton vašeg zastupanja: Da li ćete biti blagi sa vašim „protivnicima“? Da li ćete ih javno napadati? Nešto između? Odabir stila u zastupanju je mnogo više nego samo uopšteno razmišljanje kako da stignete do svog cilja. Morate biti jako pažljivi i pri tome imati u vidu dve stvari:

- kakva je vrsta pristupa najprimerenija vašoj zajednici
- kakva vrsta pristupa najviše odgovara vašoj grupi – šta vi znate i možete, i sa kakvim pristupom ćete biti u stanju da se nosite.

Pri tome je jako važno da imate u vidu da ideja nije da uništite protivnike već da postignete svoj cilj. Dakle, odabrani stil treba primarno da olakša postizanje dogovora sa protivnicima. U tom smislu, dobro razmislite pre nego suviše oštrim nastupom stvorite neprijatelje, i uvek imajte u vidu da prvo, postoji vrlo složena veza između ljudi i institucija u zajednici, tako da se ljudima ponekad čini da su njihovi lični interesi ugroženi ako se „napada“ određena institucija, i drugo, ako suviše brzo i suviše oštro napadnete – možete ugroziti mogućnost postizanja dogovora.

Tehnike

Tehnike podrazumevaju niz različitih načina na koje možete nešto raditi u toku zastupanja. Tokom akcije ćete neizbežno koristiti različite tehnike, a koje, to zavisi od specifičnog koraka koji preduzimate. Tehnike mogu biti: informisanje, medijski pritisak, lobiranje, javne manifestacije i akcije i slično. Pitanja koja je važno da sebi postavite prilikom odabira tehnike su:

1. Da li će ova tehnika olakšati postizanje dogovora sa protivnicima, ili će učiniti da postanu još odlučniji u protivljenju?
2. Da li će odabrana tehnika motivisati naše saveznike i potencijalne pristalice ili će im biti nezanimljiva, ili možda preoštra?
3. Da li odabrana tehnika omogućava da iskoristimo svoje saveznike i resurse na najbolji mogući način?
4. Da li odgovara našem stilu i pristupu (i mi to umemo da radimo)?

Primer:

Ispitivanje tehnike

Cilj: Finansiranje školske ambulante		
Tehnika	Da li:	
Lobiranje za pridobijanje izabranih predstavnika vlasti da finansiraju ambulante u školama	Nam pomaže da stignemo do cilja?	x
	Smanjuje šanse opoziciji?	x
	Koristi naše saveznike i resurse i kako?	x
	Odgovara našem stilu (mi to umemo)?	x

Pošto ste odredili tehnike, vreme je da pristupite izradi konkretnog akcionog plana.

Napravite akcioni plan

Akcioni plan čine konkretne aktivnosti koje sprovodite da postignete svoj cilj – stoga će vaš akcioni plan odslikavati i vaš strateški stil, kao i tehnike koje ste izabrali. Naravno da krajnji izbor akcija koje ćete sprovoditi zavisi od toga da li smatrate da li će konkretna aktivnost biti efikasna – a to opet zavisi od uslova u kojima se vaša akcija zastupanja odvija.

Akcioni plan može uključiti veliki broj raznih aktivnosti, počevši od pisanja pisama, anketa javnog mnjenja, sastanaka sa predstavnicima vlasti/institucija/firmi, prisustva zasedanjima lokalne skupštine, podnošenja zahteva ili žalbi, organizovanja konferencija za štampu, prisustva u radio ili TV emisijama, do organizovanja javnih manifestacija i raznovrsnih uličnih akcija.

Akcije/aktivnosti koje odabirate treba da budu:

- Relevantne za postizanje vašeg cilja
- U skladu sa vašim stilom
- U granicama vaših finansijskih mogućnosti i resursa
- Motivisuje za vašu grupu.

Primer-vežba:

Odabrali ste neku akciju-aktivnost u okviru vašeg zastupanja. Pokušajte da odgovorite na sledeća pitanja:

1. Kakva rezultat očekujemo i koliko je taj rezultat važan za naš ukupan uspeh?
2. Ko će je sprovesti?
3. Kad će se akcija održati i koliko dugo će trajati?
4. Šta je potrebno od resursa?
5. S kojim resursima raspolažemo?
6. Da li i kako možemo nabaviti one resurse koje nemamo?
7. Koje saveznike i grupe treba da uključimo?
8. Kako ćemo ih motivisati da se uključe?
9. Koji pojedinci ili organizacije mogu da se suprotstave?
10. Na koji način će se suprotstavljati?
11. Kako možemo da neutrališemo njihovo protivljenje?

Kada odaberete akcije, treba ih složiti u akcioni plan – možete koristiti tabelu koja izgleda slično ovoj:

Akcija	Potrebni resursi i podrška	Ko je odgovoran	Do kada	Mogući protivnici	Očekivani rezultat
Prikupljanje podataka o stavovima mladih o upotrebi kontracepcije i seksualnim aktivnostima.	Resursi: dve osobe za kreiranje ankete i analizu rezultata, kompjuter Podrška: Saglasnosti školskih vlasti i roditelja, nastavnog osoblja na čijim časovima će se podeliti upitnici	Milica	Dva meseca	Nastavnici veronauke	Podaci o stavovima mladih na relevantnom uzorku, koje možemo koristiti kao pouzdan argument

Ukoliko želite da još detaljnije planirate, možete pretvoriti akciju u akcione korake na sledeći način:

Aktivnost	Akcioni koraci
Prikupljanje podataka o stavovima mladih o upotrebi kontracepcije i seksualnim aktivnostima, do kraja juna.	Milica, 20 maj: obezbediti saglasnost direktora za sprovođenje ankete među učenicima srednje škole po pitanju seksualnosti.
	Milica, 20 maj: Obezbediti saglasnost roditelja za sprovođenje ankete.
	Milica i Petar, za 10 maj: Priprema pitanja za anketu. Redosled datuma
	Petar, uz podršku nastavnog osoblja, na časovima kraj maja: Podela upitnika učenicima i prikupljanje popunjenih upitnika.
	Petar i Milica 15 jun: Pregledanje rezultata, analiza i priprema izveštaja o rezultatima ankete.

1.2.3 Ideje za različite tehnike i akcije

Tehnika: Informisanje	<p>Moguće akcije:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zakažite i održite sastanke sa „protivničkom” stranom – informišite ih o problemu. ▪ Pošaljite dopise i saveznicima i protivnicima (sročite ih pažljivo – pisani dokumenti se uvek mogu pretvoriti u argument koji će neko iskoristiti protiv vas). ▪ Organizujte javne tribine i okrugle stolove na kojima ćete iskazati svoj stav. ▪ Objavite podatke i stavove u medijima (intervjui, konferencije za medije i slično), ili putem pamfleta i plakata. ▪ Pokušajte da napravite priču u lokalnim medijima (npr. novinari mogu napraviti priču o problemu koja može omogućiti ljudima da se na neki način poistovete sa ljudima koji taj problem imaju, i istovremeno informisati o posledicama problema).
------------------------------	--

Tehnika: Pritisak	<p>Moguće akcije:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Prikupite potpise za peticiju da pokažete da imate podršku za ono što tražite. ▪ Održavajte javne diskusije sa svojim protivnicima (bilo na skupu, ili preko medija). ▪ Organizujte javne manifestacije i akcije koje će privući medijsku pažnju ali i pažnju građana i prolaznika ▪ Budite stalno na medijima i postavljajte pitanja – da li vlast reaguje, ako ne zašto ne, ako reaguje da li reaguje adekvatno...
--------------------------	---

Tehnika: Lobiranje	<p>Posebna tehnika koja spada u tehnike pritiska jeste lobiranje. Lobiranje se može definisati kao niz akcija koje imaju za cilj da se izvrši uticaj na donosioca odluka, putem pritiska iznutra, odnosno, da ubedite one koji su moćniji od vas da prepoznaju sopstveni interes u donošenju određene odluke. To obično podrazumeva da prepoznate nekoga unutar Skupštine, lokalne vlasti, institucije ili bilo koje druge organizacije na koju ciljate (na primer, gradski odbornik, prodekan za određena pitanja, član nastavničkog veća) koji ima moć da donese odluku. Putem različitih akcija, vi pokušavate da utičete na tu osobu da podrži vašu ideju. Najčešće se radi lobiranje „licem u lice” što može biti kroz individualni razgovor ili na sastanku gde ima više prisutnih osoba, ili pismeno, putem dopisa i pisama.</p> <p>Prilikom lobiranja važno je da:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ odlično poznajete temu za koju lobirate ▪ sagledate temu iz perspektive donosioca odluka ▪ imate plan za lobiranje i mogućnost da ga „redefinišete” ▪ se držite određenih vrednosti, nema „činjenja”, nema prijateljstva ▪ poznajete proces donošenja odluka, zakona. <p>Osim toga, važno je da budete uporni i strpljivi, da imate odličnu komunikaciju i pre svega sposobnost da napravite kompromise, a da ne ugrozite krajnji cilj.</p>
---------------------------	---

Tehnika: Pregovaranje i medijacija	Moguće akcije:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Održavajte sastanke sa protivničkom stranom češće i posle određenih akcija. ▪ Zakazujte formalne sastanke na kojima će se pregovarati o mogućim rešenjima. ▪ Razmislite o angažovanju nepristrasnog posrednika, koji će uraditi medijaciju između suprotstavljenih strana.

Tehnika: Prigovori i pravne akcije	Moguće akcije:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žalba/prigovor: Ukoliko imate čvrste dokaze da neko krši zakone ili zanemaruje svoje obaveze, možete im to dati do znanja na nekoliko načina. Pronađite odgovornu osobu. Zakažite sastanak. Počnite sa neformalnim prigovorima. Iznesite problem i pitajte zašto je država (odnosno neka institucija ili opština) to uradila (ili nije uradila ono što je bila obavezna po zakonu). Kao građani, ili predstavnici građana vi imate pravo na razgovor sa lokalnim zvaničnicima. Na primer, da li pošta pruža adekvatne usluge građanima koji žive u ruralnim delovima opštine? Onog trenutka kad pronađete odgovornu osobu, ili više njih, oni bi trebalo da prime vašu žalbu, jer su oni na kraju krajeva javni službenici koji primaju plate od naših doprinosa i poreza. Možda se ispostavi da nije teško rešiti problem. ▪ Pravni postupak: Ukoliko žalba ne urodi plodom, a postoji formalni mehanizam za žalbu, možete pokrenuti sudski proces. Možda će biti potrebno da dovedete baš određenog građanina koji je pretrpeo štetu zbog određenog činjenja (ili nečinjenja) da lično uloži žalbu ili tužbu. Imajte na umu da ste veoma izloženi javnosti ukoliko hoćete da primenite ovu strategiju. S obzirom da protivnici obično poseduju veće resurse od vas, uključujući i advokate, može ih upotrebiti da obrade svaki detalj vašeg slučaja i tako razvuku birokratsku proceduru. Sud bi svakako trebalo da bude poslednja opcija, jer je preskupo, traje dosta dugo i ne možete biti sigurni u rezultat.

Primer kako različite strategije i stil određuju akcije:

U lokalnoj zajednici mnoge firme/fabrike krše zakon o zaštiti životne sredine, kazne su male a lokalna vlast nije jako ažurna u kažnjavanju. Zatupanjem želite da lokalna vlast poveća kazne za one koji krše zakon. Možete razmatrati sledeće strategije:

Tehnika: Informisanje	Tehnika: Pritisak	
Stil: sa manje konfrontacija	Stil: sa više konfrontacija	Stil: jaka konfrontacija
Akcija: Prikupljate i objavljujete podatke o ugroženim mestima – npr. merenje nivoa zagađenja vode, vazduha ili zemlje i dostavljanje tih podataka medijima.	Akcija: Organizujete eko-patrole koje će proveravati ko odbacuje smeće na nedozvoljenim mestima i pozivate na javni bojkot firmi koje su najveći zagađivači ili objavite u medijima slike.	Akcija: Organizujete javne akcije i manifestacije, npr. blokirate most, koji je važna saobraćajnica, i organizujete proteste i demonstracije.

Uvek je pametno početi na blaži i mirniji način. Možda se pokaže da upravo osoba kojoj se žalite može biti od velike pomoći. Možda ona ili on dele vaše mišljenje i kao takvi, pozdraviće vašu inicijativu da izvrše pritisak na rukovodioce. Ali ako počnete oštro, insistirajući na odgovornosti, može se desiti da se izazovete otpor kod donosioca odluka i izgubite svaku mogućnost da vam ona ili on bude saveznik. Zapamtite, nikad nije kasno „pokazati zube“, ako je potrebno, ali može biti kasno da se povučete, ako ste već objavili rat.

1.3 Realizacija akcije

Kad jednom počne realizacija akcije, onda se najčešće događa da se stvari dešavaju vrlo brzo, da dolazi do naglih preokreta, nepredviđenih teškoća i potrebe da se brzo reaguje. Iako se nikada ne može sve isplanirati biće vam lakše ukoliko je vaš plan detaljan, i omogućava fleksibilnost. Iako ćete onda biti u situaciji da sami donosite odluke, ponekad i bez dovoljno informacija, mi smo pripremili listu „saveta“, koji je rađen na osnovu iskustava grupa koje su se bavile zastupanjem. U skladu sa tim, ova lista nikako nije konačna; ipak upoznavanje sa ovim savetima može biti solidna osnova za vašu kampanju zastupanja, i oni se mogu koristiti shodno situacijama i resursima.

1.3.1 U radu sa sopstvenom organizacijom ili mrežom

Proverite činjenice

Upoznajte se sa problemima unutar i izvan vaše organizacije. Drugim rečima, morate biti sposobni da navedete izvor informacije ili uputite na provereni statistički podatak o činjenicama koje javno iznosite. Činjenice bi trebalo da određuju vaše akcije i javne nastupe. Ukoliko vas uhvate da iznosite netačne informacije, možete izgubiti kredibilitet. Osoba koje je podatke iznela u javnost će se osećati loše a što je najgore, možete odvratiti pažnju od stvarnih problema.

Radite u skladu sa mogućnostima i iskustvom članova grupe

Aktivnosti koje vaša grupa preduzima trebaju odgovarati iskustvu, vrednostima i interesima članova grupe. Važno je da redovno pratite aktivnosti članova grupe kako biste otkrili šta najviše, odnosno šta najmanje umeju i vole da rade, tako da birate one aktivnosti koje im najviše odgovaraju

Planirajte male pobede

Ako članovi vaše grupe ne primete poboljšanje situacije nakon izvesnog vremena i uloženog truda, njihova motivacija i interes sigurno neće dugo trajati. Ljudi vole da vide rezultate, pa makar oni bili i mali. U nekim slučajevima, treba proteći dosta vremena da se primeti napredak. Da biste jednostavno popunili to vreme koje prolazi bez većih dešavanja, razradite plan akcije koji ide korak po korak i proslavite posle koraka koji vas dovode bliže cilju.

Pažljivo radite na obezbeđivanju podrške od samog početka

Čak i ako se vaša grupa razlikuje od ostalih najvažnijih segmenata zajednice, svi, više ili manje, težite istom cilju i želite da vaša zajednica napreduje. Stoga je važno, da razmotrite sve koji vam mogu pomoći i postati deo vaše mreže za podršku. Posebno je važno angažovati „ljude iz sistema“ i uključiti ih u svoje aktivnosti, ne samo da bolje razumete problem, već i da identifikujete ljude iz ključnih institucija sistema i organizacija na koje treba ciljati, i koji mogu biti od velike pomoći.

1.3.2 U javnosti i medijima

Izgradite vlastiti identitet u javnosti

Čak i ako je vaša organizacija deo nekog većeg pokreta, kao što je nacionalna grupa koja radi na suzbijanju upotrebe droga ili nasilja među maloletnicima, izgradite vlastiti imidž u javnosti. Ako ste usko vezani sa većom i poznatijom organizacijom, javnost vas može identifikovati sa tom većom organizacijom, bilo u pozitivnom ili u negativnom smislu. To može da ugrozi vaša nastojanja

i dovede u pitanje ugled koji imate kao nepristrasna i nezavisna organizacija.

Uvek naglasite vrednosti i dostignuća vaše organizacije

Uvek naglasite pozitivne vrednosti i viziju rada vaše organizacije. Na primer, možda vam je krajnji cilj da se poboljša sistem zdravstvene zaštite, da ulice i radna mesta budu bezbedna, ili da se poboljša kvalitet obrazovanja. Svaki pojedinac bi voleo da se dese ovakve promene, tako da će biti teško protivnicima da osporavaju vrednosti za koje se vi zalažete. Obavestite druge o uspesima i rezultatima vaše grupe koji su pomogli donošenju novih programa i standarda.

Potkrepite svoje tvrdnje dokazima

Na primer, ako tvrdite da je marketinška kampanja proizvođača alkohola usmerena na decu, izbrojte i zapišite broj lokacija na kojima su postavljeni bilbordi i posteri u blizini osnovnih, srednjih i viših škola. Prikupite podatke i kvalitetne informacije od stručnjaka ili onih koji imaju tačne podatke o problemu koji predstavljate. Proverite vaše informacije i uverite se da li su one tačne. Koristite sva sredstva koja možete zamisliti. Što više bude onih koji će vam reći „da, tačno tako“, imaćete više podrške u slučaju da neko osporava vaše tvrdnje. Koristite te podatke da objasnite zbog čega vaša organizacija radi to što radi. Navedite izvor informacija i što je najvažnije, iznesite informaciju na jasan način i pokažite da razumete problem – najbolje je da date primer, koji će pojačati dejstvo činjenica.

Naglasite pozitivne aspekte

Posmatrajte pozitivne događaje koji se dešavaju u vašoj zajednici, a proističu kao rezultat neke zajedničke inicijative ili aktivnosti vaše grupe. Kad primetite da se nešto važno dešava, čak i ako se radi o malim stvarima, obavestite javnost. Zahvalite se drugima na uloženom trudu i javno ih pohvalite. Ovo je korisno za motivisanje ostalih članova zajednice da daju svoj doprinos kad vide da cenite napore drugih! Činjenica da se zahvaljujete drugima izdvojiće vas od ostalih grupa koje se samo nešto žale.

Predstavite problem na pravi način

Uobičajena tehnika protivnika je predstavljanje problema na način koji sugeriše da su ljudi ili zajednice, koje su najviše pogođene problemom, odgovorne za to što im se desilo. Umesto da odgovorite na kritike upućene od strane vašeg protivnika, iznesite problem na svoj način. Na primer, ljudi koji se protive tome da Romi dobiju socijalno i zdravstveno osiguranje mogu reći da nije problem u sistemu, već u tome što Romi ne žele da rade. Vaše je, međutim, da problem postavite tako da bude jasno da je problem što Romi ne mogu da nađu posao, zbog svih predrasuda koje postoje u odnosu na romsku populaciju.

Povežite aktivnosti vaše grupe sa sličnim događajima

Tražite događaje koji mogu biti relevantni za ciljeve vaše grupe, jer je povezivanje sa takvim događajima korisno za promovisanje „vaše stvari“ i ojačava vašu poziciju u zajednici. Na primer, ako je vaša akcija zastupanja u vezi sa ekologijom, možda možete da podsetite na zagađenje reke koje se dogodilo zbog izlivanja otpada, ili nešto slično. To zapravo znači da podsetite na to koje posledice mogu biti, ukoliko se problem ne reši, i to koristeći primer nečega što se zaista desilo (bilo u vašoj zajednici ili nekoj drugoj).

Budite fokusirani – mislite na problem koji rešavate

Protivnici će možda pokušati da vam skrenu pažnju tako što će napadati vas ili organizaciju zbog nečega što nema veze sa konkretnim problemom. Odgovarajući na njihova prozivanja, možete izgubiti dragocenu energiju i umanjiti šanse za buduću saradnju ili kompromis sa tim ljudima. Isto tako, to može biti štetno za vaš javni imidž, pošto vas javnost može doživeti kao osobu koja se bavi ogovaranjem. Umesto da uzvratite udarac, ostanite fokusirani na problem koji zastupate. Ponekad situacija zahteva da se odgovori na napade da bi se sačuvao imidž u javnosti. Ipak, kad odgovarate na napade, vodite računa da posedujete dokaze i podatke kojima potkrepljujete svoje tvrdnje.

1.3.3 Sa protivnicima

Tražite i dobre stvari kod drugih

Kad se suočite sa članovima grupe koja se protivi vašim idejama i stavovima, nemojte odmah pomisliti da oni imaju nešto protiv vas i da su spremni da se svađaju.

- Ako protivnik kritikuje vašu organizaciju, počnite da razmišljate da on ima drugu sliku o onome što vi radite i govori tako, jer nema dovoljno informacija.
- Informišite tu osobu ili, možete je čak pozvati da prisustvuje nekoj aktivnosti vaše organizacije i uveri se na licu mesta šta organizacija radi.

Pokušajte da radite ono što vaši protivnici nisu radili

Zbunjen i nesiguran protivnik je slab protivnik. Ukoliko imate šansu da radite ono što vaš protivnik nije radio, odnosno nešto što prevazilazi njegove mogućnosti, iskoristite tu šansu. Na primer, institucije baš i ne očekuju da će im se neko ozbiljno suprotstaviti, tako da ponekad nisu u stanju da budu brzi i fleksibilni kao grupe koje zastupaju. Na primer, neće biti u stanju da javno i odmah odgovore na alternativna rešenja koja oni koji zastupaju predlože.

Iskoristite njihova pravila u svoju korist

Država, lokalne vlasti ili institucije imaju pravila i propise koji se odnose na njihove aktivnosti. Postarajte se da iskoristite tu prednost garantovanih procedura kad radite sa takvim grupama. Grupe građana mogu takođe uložiti prigovore ili žalbe onima koji su nadležni za primenu određenih propisa. Kad se upoznate sa procedurama i načinom na koji jedna takva struktura funkcioniše, iskoristite i primenjujte te procedure da dođete do svog cilja.

1.3.4 U traženju rešenja

Ne komplikujte

Predstavite jednostavnija kratkoročna rešenja koja vas vode ka glavnom cilju.

Budite spremni za kompromis

Izgradnja zdravih zajednica ponekad zahteva kompromis sa grupama koje imaju ciljeve drugačije od vaših. Iako želite da ostanete verni svojoj viziji, budite otvoreni za alternativne planove akcija ili kompromise koji, iako nisu savršeni, mogu da vas dovedu do vašeg cilja. Vašom željom za postizanjem kompromisa, u odnosu na vaše protivnike, pokazujete da ste razumni – a to vam pomaže da pridobijete širu podršku, pod uslovom da niste previše popustljivi, jer bi se to onda moglo protumačiti kao slabost.

Budite uporni

Često rad na poboljšanju neke situacije u zajednici zahteva angažovanost cele zajednice, a ne samo pojedinaca. Važno je imati snage i upornosti da promenite duboko ukorenjene stavove javnosti o određenom problemu u zajednici. Upornost vam pomaže da upoznate javnost sa problemom i stalno je podsećate na potrebu donošenja odluke da bi se problem rešio, a osim toga, tera vaše protivnike da prate vaš tempo i aktivnosti.

II deo

poglavlje 2

zakonski okviri zastupanja na lokalnom nivou

LISTA RELEVANTNIH ZAKONA
DETALJNIJE O ZAKONU O LOKALNOJ SAMOUPRAVI

2 ZAKONSKI OKVIRI ZASTUPANJA NA LOKALNOM NIVOU

Da biste efikasno zastupali potrebno je da izuzetno dobro poznajete **politički proces i zakonski okvir**, odnosno zakone i odluke koje su relevantne za temu kojom se bavite, kao i mehanizme donošenja politika, zakonskih rešenja, pravila i odluka koje želite da inicirate ili menjate. Potrebno je da znate kako se politike formiraju (ko donosi pravila) i kako se primenjuju (ko ih primenjuje), koje institucije, organizacije i pojedinci su uključeni u taj proces (ko je sve povezan sa politikama i odlukama koje su vam važne), koje su uloge, odnosi i ravnoteža moći između institucija i pojedinaca (ko ima uticaj na koga, u kojoj meri i na koji način) i na kraju, kako i gde se treba angažovati da se postigne najveći efekat zastupanja (na koga i kako treba ciljati).

To znači da je vaš prvi korak da proučite zakonski okvir. Sistem lokalne samouprave je u Republici Srbiji uređen Ustavom Republike Srbije, Zakonom o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik RS”, br. 9/2002, 33/2004, 135/2004) ali i brojnim drugim zakonima koji regulišu pojedine oblasti od interesa za lokalnu zajednicu i/ili prava i interese pojedinca. Tako posmatran zakonski okvir obuhvata propise na osnovu kojih se donose odluke o pitanjima važnim za život lokalne zajednice, kao što su pitanja obrazovanja, socijalne zaštite, zdravstva, komunalnih usluga, zaštite životne sredine. Pored toga zakonski okvir definiše i reguliše mehanizme odlučivanja, ali i načine na koji građani mogu biti uključeni u te procese.

Stoga su ovde navedeni neki od zakona i propisa koji vam mogu pomoći da bolje upoznate taj okvir na lokalnom nivou. Pri tome, imajte u vidu da zbog širokog spektra tema nismo u mogućnosti da prikazemo sve što može biti relevantno za proces zastupanja, te da je neophodno da do detalja ispitajte pravni okvir, onda kada se odlučite za temu – i to, ukoliko je moguće, uz pomoć pravnog stručnjaka.

2.1 Lista relevantnih zakona

Neki od relevantnih zakona mogu biti:

1. Zakon o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik RS”, br. 9/2002, 33/2004, 135/2004)

Jedan od najvažnijih zakona, jer uređuje poslove, organizaciju i finansiranje jedinica lokalne samouprave kao i njihove odnose sa republičkim i pokrajinskim organima.

2. Zakon o sprečavanju sukoba interesa pri vršenju javnih funkcija („Službeni glasnik RS”, br.43/04)

Definiše sukob interesa kao i obavezu i odgovornost onih koji zauzimaju javne funkcije da obavljaju svoje dužnosti tako da javni interes ne podrede privatnom niti među njima izazovu sukob. U zakonu je pojam sukoba interesa definisan na sledeći način: „Sukob javnog i privatnog interesa postoji kada funkcioner ima privatni interes koji utiče ili može uticati na vršenje njegove javne funkcije”. Javni poslovi i obaveze ne mogu se podrediti ličnim, privatnim, ili grupnim interesima (napr. poslovnim, stranačkim ili bilo kojim drugim..). Ovaj zakon može se primenjivati kada postoji sumnja da su vršioci javnih funkcija u donošenju odluka rukovođeni privatnim interesima, kao i koristan korektiv pre ili prilikom donošenja odluka.

3. Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Službeni glasnik RS br. 12/04)

Propisuje uslove i postupak pružanja informacija kao i obaveze organa javne vlasti. Pod organima javne vlasti podrazumevaju se državni organi, organi teritorijalne autonomije, organi lokalne samouprave, organizacije kojima je povereno vršenje javnih ovlašćenja, kao i pravna lica koja osnivaju ili finansiraju u celini, odnosno u pretežnom delu, državni organi.

Time se ispravljaju nedostaci ostalih propisa koji ne garantuju dovoljno pravo na slobodu informisanja i javnost rada državnih i lokalnih organa na opšti način. Možete ga koristiti da biste došli do određenih informacija koje su javne, a koje institucije ili lokalna vlast nisu objavile ili odbijaju da objave. Ovaj zakon postavlja okvir za rad i nadležnosti Poverenika za javne informacije kojem se možete obratiti, između ostalog, i u slučajevima kada organi vlasti ne odgovore na upit, ili odbiju da odgovore. Pristup informacijama od javnog značaja olakšan je činjenicom da su zaključci i rešenja Poverenika obavezujući za organe vlasti.

Osim opštih zakona, postoji niz zakona koji regulišu pojedine oblasti. U zavisnosti od toga čime se bavite, može vam biti potrebno da proučite na primer, sledeće zakone:

1. Zakon o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana („Službeni glasnik RS”, br. 36/91, 79/91, 33/93, 53/93, 67/93, 46/94, 48/94, 52/96, 29/2001, 84/2004, 101/2005, 115/2005)
2. Zakon o radu („Službeni glasnik RS”, br. 24/2005, 61/2005)
3. Zakon o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS” br. 135/04)
4. Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 62/2003, 64/2003, 58/2004, 62/2004, 79/2005, 101/2005)
5. Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina „Službeni list SRJ”, br. 11/2002, 57/2002)

Osim toga prilikom zastupanja se možete pozivati na nacionalne strategije i planove akcija, kao što je npr. Nacionalni plan akcije za decu, 2004. (strateški dokument Vlade Republike Srbije u kome se definiše opšta politika zemlje prema deci za period do 2015.godine), Strategija za smanjenje siromaštva, 2003. Nacionalni plan akcije o starenju od 2006. do 2015. godine, Strategija reforme državne uprave itd.

2.2 Detaljnije o Zakonu o lokalnoj samoupravi

Za bilo koje zastupanje na lokalnom nivou neophodno je poznavati osnove Zakona o lokalnoj samoupravi. S obzirom na to, ovde dajemo pojašnjenja nekih odredbi, pa i neke od odredbi koje definišu učešće građana u odlučivanju.

Osnovne jedinice lokalne samouprave u Srbiji jesu opštine. Opštine mogu obuhvatiti više naselja, i ponekada i više desetina, pa i stotina hiljada stanovnika.

Pored opština postoje **gradovi** na čijoj teritoriji se obrazuju dve ili više gradskih opština. Grad Beograd ima poseban ustavni položaj kao glavni grad. U Srbiji postoje i **okruzi**, ali oni nisu jedinica lokalne samouprave već područni centri državne uprave. Oni nemaju samoupravne nadležnosti i organe, već samo obavljaju poslove ministarstva i drugih republičkih organa uprave kao njihove ispostave.

Ko donosi važne odluke u opštini?

Opštinom rukovode i najvažnije odluke donose predstavnički organi opštine. Zakon o lokalnoj samoupravi predviđa obavezno postojanje sledećih organa:

- Skupština opštine – sastavljena od odbornika koji se biraju na opštim i neposrednim izborima, tajnim glasanjem
- Predsednik opštine – koji se bira neposredno
- Opštinsko veće koje bira Skupština, a kojim predsedava Predsednik opštine

Građani, putem izbora odlučuju ko će ih predstavljati u Skupštini opštine, odnosno ko će biti

Predsjednik opštine, ali mogu učestvovati u donošenju odluka i van izbora i to neposredno putem referendumu, zborova i građanskih inicijativa.

Više o osnovnim organima vlasti:

Skupština opštine je najviši organ lokalne vlasti. Njen posao je da vrši osnovne funkcije lokalne vlasti, onako kako su utvrđene Ustavom, Zakonom i statutom opštine. To znači da Skupština utvrđuje politiku, donosi različite propise i druga opšta akta koja su u nadležnosti opštine; ona zatim osniva različite službe, komunalna javna preduzeća i ustanove, ali i nadzire njihov rad. Skupština još bira i razrešava članove opštinskog veća, predsjednika i sekretara skupštine, načelnika opštinske uprave i nosioce određenih drugih funkcija. Osim ovih funkcija, Skupština nadzire i rad opštinske uprave, brine o zaštiti prava na lokalnu samoupravu, odlučuje o saradnji sa drugim opštinama i na kraju obavlja niz drugih poslova koji su posebno utvrđeni zakonom i statutom.

Skupštinu opštine čine odbornici. Prema Zakonu broj odbornika se uređuje Statutom i ne može biti manji od 19 ni veći od 75. Skupština opštine se može raspustiti ukoliko ne zaseda duže od tri meseca, ako ne donese statut i budžet u roku koji je predviđen zakonom, odnosno ako se opozove predsjednik opštine (a predlog za opoziv je podnela skupština u smislu člana 42. Zakona o lokalnoj samoupravi).

Odbornici su osobe koje su građani izabrali na lokalnim izborima da ih predstavljaju u Skupštini opštine. Imaju mandat od četiri godine. Osobe koje su na odborničkoj funkciji ne mogu istovremeno biti zaposleni u opštinskoj upravi niti se nalaziti na položaju na koji ih je imenovala ili postavila Skupština opštine (kao što su položaji direktora i članova upravnih odbora preduzeća i ustanova kojima je opština osnivač). Oni svoje odborničke obaveze obavljaju volonterski i neplaćeno, ali mogu dobijati nadoknade u vidu dnevnica kao i naknadu za „izgubljenu dobit“ na svom redovnom poslu zbog odsustva. Njihova obaveza je da se u odlučivanju rukovode interesima građana i opštim interesima opštine. Zakonskim rešenjem je onemogućeno političkoj stranci sa čije je liste odbornik izabran da mu oduzme mandat.

Predsjednik/ca opštine je izvršni organ koji se bira neposredno na period od četiri godine. On/a predstavlja i zastupa opštinu, predsedava opštinskim većem i predlaže skupštini izbor članova veća, usmerava i usklađuje rad opštinske uprave, predlaže postavljenje i razrešenje načelnika opštinske uprave, odgovoran/a je za izvršenje budžeta, izvršava i stara se o izvršavanju odluka i drugih akata skupštine, vrši druge poslove utvrđene statutom i drugim aktima opštine. Predsjednik/ca imenuje svog zamenika/cu uz saglasnost Skupštine opštine.

Opštinsko veće je kolektivni organ koji usklađuje funkcije predsjednika opštine i Skupštine opštine i vrši kontrolno-nadzornu funkciju nad radom opštinske uprave a u okviru te uloge posebno je ovlašćeno da poništava ili ukida akte opštinske uprave koji nisu saglasni zakonu, statutu i drugim propisima skupštine opštine. Veće utvrđuje predlog odluke o opštinskom budžetu i pomaže predsedniku opštine u vršenju drugih poslova iz njegove nadležnosti. Članove Opštinskog veća predlaže predsjednik opštine a bira ih skupština opštine, a najveći broj članova veća može biti 11. Većem predsedava predsjednik opštine, a njegov zamenik je član veća po svom položaju/funkciji. Članovi Opštinskog veća nisu iz reda odbornika.

Druga tela

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi predviđeno je da Skupština opštine može osnivati stalna i povremena radna tela (član 34.) medju kojima su Savet za medjunacionalne odnose (koji se obavezno osniva u nacionalno mešovitim sredinama), Savet za razvoj i zaštitu lokalne samouprave (fakultativno osnivanje), opštinski menadžer (fakultativno osnivanje), glavni arhitekta (fakultativno osnivanje), građanski branilac (ombudsman) koji štiti individualna i kolektivna prava i interese građana, tako što vrši opštu kontrolu rada uprave i javnih službi (fakultativno osnivanje) i dr.

Broj radnih tela, izbor, prava i dužnosti predsjednika i članova radnih tela utvrđuju se Statutom opštine.

Stalna radna tela se obrazuju radi razmatranja pojedinih pitanja iz nadležnosti skupštine ili obavljanja drugih poslova. Stalna radna tela biraju se iz redova odbornika i obrazuju se kao: 1) saveti 2) odbori i 3) komisije. Broj stalnih radnih tela određuje se Poslovníkom. Stalna radna tela uglavnom se formiraju iz oblasti u kojima Skupština opštine ima izvorne nadležnosti kao što su budžet i finansije, komunalno-stambena oblast, urbanizam, itd. Komisije su obično specijalizovane za određenu užu grupu pitanja – za propise, administrativno-mandantna pitanja, predstavke i sl.

Povremena radna tela skupština osniva radi rešavanja određenog pitanja i aktom o osnivanju određuje sastav i broj članova povremenog radnog tela. Povremena radna tela mogu biti formirana od strane skupštine radi rešavanja nekog konkretnog zadatka ili posla. Skupština precizira zadatak tela, sastav i broj članova, vreme za koje se obrazuje ili rok za završetak zadatka kao i obavljanje stručnih i administrativnih poslova za ovo telo.

Članove radnih tela mogu predlagati odborničke grupe srazmerno broju odbornika u Skupštini, a bira Skupština opštine, s tim što se u radna tela mogu birati i priznati stručnjaci iz određenih oblasti. Odbornik može biti član najviše tri stalna radna tela.

Primer:

Savet za medjunacionalne odnose čine predstavnici svih nacionalnih i etničkih zajednica. Predstavnik u ovaj Savet će izabrati svaka etnička zajednica koja čini više od 1% od ukupnog broja stanovnika. Savet razmatra pitanja ostvarivanja, zaštite i unapređivanja nacionalne ravnopravnosti i ima pravo da pokrene postupak za ocenu ustavnosti i zakonitosti odluke i drugog akta skupštine opštine ako smatra da su njima neposredno povredjena prava nacionalnih i etničkih zajednica. O svojim stavovima i predlozima obaveštava Skupštinu koja je dužna da se o njima izjasni na prvoj narednoj sednici, a najkasnije u roku od 30 dana. Svako pitanje koje je stavljeno na dnevni red Skupštine opštine, koje se odnosi na prava nacionalnih i etničkih zajednica mora imati prethodno pribavljeno mišljenje Saveta.

Uloga mesnih zajednica

Mesne zajednice prema Zakonu o lokalnoj samoupravi iz 2002. godine predstavljaju fakultativni oblik mesne samouprave u opštini u kojima građani mogu definisati i ostvariti svoje posebne potrebe i interese, tako što će razmatrati pitanja bitna za stanovnike određenog naselja ili dela naselja. Svaka lokalna samouprava samostalno odlučuje o formiranju i organizaciji mesnih zajednica. Organizacione forme variraju, počev od strukture organa, načina njihovog izbora, postupka u kome odlučuju, nadležnosti, područja za koja se obrazuju, pa do faktičkog uticaja, veličine i sredstava kojima raspolažu.

Najčešće forme obezbeđivanja učešća građana u postupku donošenja odluka i njihovo obaveštavanje na nivou mesnih zajednica jesu:

- javne rasprave na zborovima građana o predlozima opštinske odluke o budžetu i završnom računu, izveštajima komunalnih preduzeća, predlozima planskih dokumenata, odnosno urbanističkih planova
- redovni sastanci saveta mesne zajednice i građana sa odbornicima na kojima se razmatraju pitanja iz nadležnosti mesne zajednice i poboljšanje njenih odnosa sa opštinom
- isticanje na oglasnoj tabli dnevnog reda i materijala sa sednice saveta mesne zajednice i predloga odluka opštine i mesne zajednice, usvojenih odluka i drugih akata, kao i obaveštavanje građana o sednicima saveta mesne zajednice
- pravo građana da ostvaruju uvid u zapisnike i akte predstavničkog tela mesne zajednice i prisustvuju njegovim sednicama.

Sredstva za rad mesne zajednice odnosno drugog oblika mesne samouprave su: sredstva koja jedinica lokalne samouprave prenese mesnoj zajednici, odnosno drugom obliku mesne samouprave, sredstva koja građani obezbeđuju samodoprinosom, sredstva od naknade za usluge, pokloni i druga sredstva. Mesna zajednica odnosno drugi oblik mesne samouprave ima svojstvo pravnog lica u okviru prava i dužnosti utvrdjenih statutom i odlukom o osnivanju.

Neki važni članovi Zakona

Opštine imaju poslove u izvornom i poverenom delokrugu. Izvorni delokrug čine poslovi koji su utvrđeni kao poslovi u sopstvenom opštinskom delokrugu. Oni su nabrojani u čl 18. U obavljanju tih poslova opština uživa punu samostalnost tako da kontrola republičkih organa može da se odnosi jedino na proveru zakonitosti. Dakle, u ovom članu Zakona možete proveriti da li je samo opština nadležna za temu/problem koji vas interesuje.

Učešće građana u odlučivanju o poslovima opštine

1. Gradjanska inicijativa (čl. 66) je oblik neposrednog učešća građana kojim oni predlažu Skupštini opštine donošenje određene odluke iz izvorne nadležnosti opštine. Inicijativa se može podneti i za promenu statuta opštine kao i za raspisivanje referenduma. Za punovažno pokretanje gradjanske inicijative potreban je potpis najmanje 10% birača sa određenog područja opštine. O predlogu koji je pokrenut gradjanskom inicijativom skupština opštine je dužna da održi raspravu i dostavi obrazložen odgovor gradjanima u roku od 60 dana od dana dobijanja predloga.

2. Zbor gradjana (čl. 67) se saziva za deo teritorije opštine. Zbor može da raspravlja i daje predloge o pitanjima iz nadležnosti Skupštine opštine. Odluke donosi većinom glasova prisutnih gradjana a predlog se upućuje skupštini opštine, pojedinim organima ili službama skupštine opštine. Za punovažno odlučivanje potrebno je da zboru prisustvuje najmanje 10% gradjana sa područja na kome se održava zbor.

3. Referendum (čl. 68) se može raspisati za čitavo područje ili deo područja opštine. Odluku o raspisivanju referenduma donosi Skupština opštine po sopstvenoj inicijativi ili na zahtev najmanje 10% birača. Odluka na referendumu je doneta ako se za nju izjasnila većina gradjana koja je glasala, pod uslovom da je glasalo više od polovine ukupnog broja gradjana sa biračkim pravom u opštini, odnosno na delu područja za koje je referendum raspisan.

III deo

poglavlje 3

zastupanje u praksi

IDEJA I REALIZACIJA PROJEKTA
"Efektivno javno zastupanje"
STUDIJE SLUČAJEVA

pokrenimo zajednice 4

3 ZASTUPANJE U PRAKSI

3.1 Ideja i realizacija projekta „Efektivno javno zastupanje“

3.1.1 Ciljevi projekta

Opšti cilj ovog projekta je bio da se podrže reforme na lokalnom nivou putem razvijanja uspešnih modela zastupanja u odabranim lokalnim zajednicama, a specifični ciljevi projekta su bili definisani na sledeći način:

- 1) Podržati deset lokalnih udruženja u Srbiji u razvijanju veština za obavljanje efikasnijeg zastupanja na lokalnom nivou,
- 2) Implementacija deset projekata zastupanja koji će pokrenuti pitanja prava manjina, diskriminacije marginalizovanih grupa, prava omladine, učešća građana u procesu donošenja odluka, uvećanju transparentnosti u radu lokalnih vlasti.
- 3) Stvaranje modela dobre prakse koji se mogu koristiti u drugim zajednicama širom Srbije.

Projekat je obuhvatio udruženja građana iz 10 gradova Srbije i pet regiona (Vojvodina, centralna Srbija, istočna Srbija, zapadna Srbija i Sandžak) i imao je tri faze:

1. Faza edukacije koja je trajala četiri meseca i uključivala selekciju grupa koje će učestvovati u projektu, a zatim i tri dvodnevna seminara.
2. Faza implementacije, koja je trajala pet meseci i obuhvatila je realizaciju akcija zastupanja u svih deset mesta, uz finansijsku podršku i konsultacije koje su pružali savetnici i osoblje BCIF-a.
3. Evaluacija koja je trajala oko mesec dana i obuhvatila evaluacioni seminar sa svim grupama koje su učestvovala u projektu i pisanje priručnika.

3.1.2 Prikaz grupa uključenih u projekat

Većina organizacija je pre ovog programa imala barem neka iskustva sa različitim projektima, a jedan deo organizacija je bio i ranije uključen u neku vrstu zastupanja. Od 10 organizacija samo jedna ima za osnovnu aktivnost zastupanje na lokalnom nivou u vezi sa različitim temama – Dunavski venac, Beograd. Ukupno četiri organizacije (Šabac, Niš, Novi Sad, Valjevo) aktivno su uključene u mreže neprofitnih organizacija na lokalnom/regionalnom nivou.

Ono što je slično svim organizacijama jeste da su mlade organizacije, osnovane u periodu od 2000–2004., osim izviđača koji postoje već duže vremena. Organizacije se bave različitim ciljnim grupama ali deluju isključivo na lokalnom nivou, iako neke u visoko urbanim sredinama, a neke u manjim gradovima i mestima. Sve organizacije su u ranijim godinama dobile finansijsku podršku od BCIF-a za projekte koje su uspešno realizovale pre uključanja u ovaj program (pogledati tabelu za više informacija).

Tabela br. 1: Prikaz grupa uključenih u projekat

Organizacija	Grad	Region	Opšta oblast delovanja	Opšta ciljina grupa	Ranija veza sa BCIF-om
Kulturanova	Novi Sad	Vojvodina	Kulturna afirmacija	mladi	Grupa je dobila donaciju 2005. za projekat Fotovremeplov – mesta na koja smo izlazili, koji je uspeo da animira Novosađane svih dobi da prilože sopstvene fotografije i ispričaju svoje viđenje mesta koja su važna za Novi Sad. Privredni sektor i lokalne vlasti takodje su podržavale izložbu na kojoj su fotografije izložene. Izložba je imala filantropski karakter jer je prikupljeno nešto sredstava koja su poklonjena novosadskom porodištu.
Dunavski venac	Beograd	Beograd	Poboljšanje života građana	građani	Udruženje je iskoristilo donaciju dobijenu 2004. godine za organizaciju jedanaest otvorenih skupova u naseljima na levoj obali Dunava kako bi podstakli građane da se više uključe u procese odlučivanja i menjanje situacije u svojoj zajednici. Preko četiri stotine osoba se uključilo u razgovore kako bi se i njihov glas čuo na mestima gde se donose odluke.
Romski centar	Obrenovac	Centralna Srbija	Integracija Roma	Romi, zajednica	Donacija dobijena 2004. je upotrebljena za podsticanje romske dece na redovno osnovno školsko obrazovanje uz pomoć pravljenja i sprovođenja plana zaštite za svaku porodicu ponaosob. Model je doneo novinu istovremenog rada sa porodicom, školskim okruženjem i decom.
Stablo	Kragujevac	Centralna Srbija	Integracija Roma	Romi	Grupa koja je prošla kroz BCIF-ov program Razvoj lokalne zajednice je drugu donaciju dobila 2004 godine, za projekat Sanjam o miru , koji je uključio informisanje građana o pojavi negativnih grafiti koji propagiraju rasnu diskriminaciju i netrpeljivost prema Romima, kao i rad sa romskim porodicama i njihovim povezivanjem sa institucijama u gradu, sa ciljem da se javno pokaže da su Romi deo zajednice.
Udruženje paraplegičara mačvanskog okruga	Šabac	Zapadna Srbija	Unapredjenje položaja osoba sa invaliditetom	osobe sa invaliditetom	Donaciju dobijenu 2005. godine Udruženje je upotrebilo za realizaciju projekta Jednaki a različiti , koji je imao za cilj da upozna građane/ke Sapca sa životom osoba sa invaliditetom. Obuhvatio je medijsku kampanju, neposredni kontakt osoba sa invaliditetom sa ljudima na ulici, kao i seriju radionica sa decom u pet osnovnih škola, koja su držala zajedno osobe sa i bez invaliditeta. Dobri rezultati projekta su zainteresovali i druge donatore koji su podržali nastavak aktivnosti u školama.

Društvo romske omladine	Valjevo	Zapadna Srbija	Integracija Roma u zajednicu	mladi Romi i romska zajednica	Donacija dobijena 2005. je pomogla organizaciju proslave Svetskog dana Roma, 8. aprila, uz čitav niz propratnih aktivnosti koje su uključivale veliki broj stanovništva, a dani proslave (pozorišni komad, koncert romske muzike) koje su bile povod da se na tribinama progovori o poboljšanju položaja romskog stanovništva u Valjevu, kao i da se organizuju akcije uklanjanja grafitna usmerenih protiv Roma.
K-Town group	Kosjerić	Zapadna Srbija	Unapređenje ljudskih prava	mladi, zajednica	Uz pomoć donacije dobijene 2003. grupa mladih je organizovala internacionalnu umetničku koloniju za mlade, gde su bile organizovane tri radionice – muzičke, pesničke i vizuelne umetnosti. Mladi su sami pokrivali troškove putovanja, a lokalno stanovništvo obezbedilo je besplatnu smeštaj i ishranu. Kamp je postigao veliki uspeh, te prerastao u godišnji događaj u Kosjeriću koji finansira lokalna vlast.
Impuls	Tutin	Sandžak	Unapređenje ženskih prava	žene i deca	Udruženje je drugu donaciju dobijenu 2004. godine upotrebilo da poveća vidljivost nasilja nad ženama i decom u Tutinu, i javnim akcijama otvorilo pitanje nasilja u porodici u zajednici.
Odred izviđača „Josif Pančić“	Niš	Jugoistočna Srbija	Zaštita životne sredine	mladi	Projekat Mladi će vam dati primer , podržan 2005. godine je animirao stanovništvo i opštinu Medijana ne samo da uzmu učešće u akciji Očistimo Gabrovačku reku, već i da pokrenu rešavanje ekoloških problema, i pitanje održavanja zelenih površina u Medijani. U akcijama čišćenja učestvovao je veliki broj građana, a podršku je dao i privatni sektor finansiranjem velikog bilborda na ulazu u opštinu koji je pozivao građane/ke da se aktiviraju u akciji čišćenja. Lokalne vlasti su na kraju projekta dodelile Udruženju zahvalnicu za konstruktivnu saradnju koja je ostvarena.
Snaga sela	Knjaževac	Istočna Srbija	Razvoj ruralnih zajednica	mladi sa sela, seosko stanovništvo i zajednice	Donacija dobijena 2004. godine je pomogla sređivanje dela javnog prostora u Eko-park, koji je otvoren za sve ljubitelje uživanja u prirodi. Ova akcija je pokrenula i lokalne vlasti, koje su se priključile i finansijski podržale popravku visećeg mosta koji vodi do Eko-parka.

3.1.3 Kratak prikaz toka projekta i rezultata

Prvi korak u projektu je bila selekcija grupa koje bi učestvovala u projektu – pri čemu je osoblje BCIF-a pri odabiru koristilo dva osnovna kriterijuma. Prvi kriterijum je bio da su grupe imale saradnju sa BCIF-om, odnosno da su u ranijem periodu dobile donaciju od BCIF-a i uspešno ispunile sve projektne i ugovorne obaveze. Drugi kriterijum je bio raznolikost – osoblje BCIF-a je pokušalo da izabere grupe koje dolaze iz različitih regiona i bave se različitim pitanjima, kako bi se prikupilo što više različitih iskustava. Odabiru grupa unutar kancelarije BCIF-a je sledio kontakt sa odabranima grupama, te potpisivanje Memoranduma o saradnji.

Sledeći korak je bila edukacija, koja je obuhvatila tri dvodnevne radionice o osnovama zastupanja, kao i „domaće zadatke“ između modula. Radionicama je prisustvovalo po dva predstavnika iz svake organizacije. Grupa učesnika/ca edukativne faze je u potpunosti odslikavala heterogenost samih udruženja, i to u nekoliko aspekata: životno doba, nivo znanja i/ili ličnog iskustva o temi, dužina uključenosti u neprofitni sektor, iskustva organizacije kojoj pripadaju, iskustva u zastupanju, seminarska iskustva i sl. U grupi je bilo pet osoba romske nacionalnosti, dok su dva učesnika osobe sa invaliditetom.

Fokus edukacije je bio na praktičnoj primeni znanja, te je većina vežbi rađena na stvarnim problemima iz zajednica u kojima grupe rade. U tom smislu, konkretan rezultat edukacije je bio da su sve grupe po završetku seminara imale definisane kratkoročne ciljeve i spremnu prvu verziju svog akcionog plana, koji je, iako kasnije menjan, poslužio kao osnova i okvir za sve dalje aktivnosti. Sami učesnici/e su na kraju celog projekta procenili da je edukacija, iako dosta naporna u smislu vremenskih ograničenja, bila jako važan korak u čitavom procesu.

U drugoj fazi, koja je trajala oko pet meseci, udruženja su zapravo realizovala akcije zastupanja u sopstvenoj zajednici. Svaka grupa je, u skladu sa specifičnostima lokalnih zajednica, kao i različitim ciljevima, imala i različit set aktivnosti. BCIF je obezbeđivao finansijsku podršku za akcije, ali i, kako se tokom implementacije potvrdilo, podjednako važnu savetodavno/partnersku podršku u smislu znanja i iskustva. Savetnici i/ili osoblje BCIF-a su posećivali svaku grupu barem jednom mesečno (a ponekad i više puta), zavisno od toka projekta. Tokom poseta, savetnici i osoblje su zajedno sa grupom analizirali šta je ostvareno, i planirali nastavak akcija; a u nekim slučajevima, kada je grupa procenjivala da je to važno i kada je to vreme dozvoljavalo, bili su prisutni na nekim od sastanaka, okruglih stolova ili drugih akcija. Osim konsultacija tokom poseta, osoblje i savetnici su bili sve vreme dostupni za konsultacije telefonom i elektronskom poštom. Radi razmene informacija i iskustava kao i davanja podrške, grupe su tokom trajanja projekta bile umrežene preko mailing liste (zastupanje@bcif.org).

Same akcije u zajednici, iako različite, imale su i neke zajedničke tačke: na primer, sve grupe su imale kontakte sa ključnim osobama u zajednici kao što su predsednik opštine, opštinski menadžer i/ili direktori institucija i slično; sve grupe su bile usmerene na povećanje broja osoba/institucija kao podrške temi zastupanja i to su radile na više načina: usmeno i pismeno lobiranje, održavanje okruglih stolova, medijska promocija, održavanje seminara, sastanaka. Slično, koristile su medijsku kampanju i to emitovanjem džingla čija je osnova bila jednaka za sve grupe, nastupima na

lokalnim medijima. Većina grupa je imala i javne akcije koje su poslužile da pojačaju promociju teme u zajednici.

Takođe, u svim akcijama je dolazilo do promena u odnosu na prvobitni plan zastupanja; to je i razumljivo, s obzirom da nije moguće predvideti do detalja kako će se bilo koja akcija zastupanja razvijati. Dodatno, vremensko ograničenje u periodu edukacije sa jedne strane, i sama složenost procesa zastupanja sa druge strane, donekle su uticale da grupe ne ispitaju do kraja proces donošenja odluka u lokalnoj zajednici, što se pokazalo kao drugi uzrok promenama u planu. Shodno tome, većina „intervencija“ tokom terenskih poseta bila je usmerena na što detaljniju analizu procesa donošenja odluke koju očekuju, te dodatne analize ciljane publike.

Na kraju, poslednja faza je obuhvatila osvrt na to „šta smo uradili i šta smo naučili“. Ta faza je trajala mesec dana i sastojala se pre svega iz evaluacionog seminara, na kome su se sve grupe još jednom sastale da podele uspehe i razmene iskustva. Drugi deo te faze je bilo pisanje ovog priručnika, koji je zamišljen tako da postane neka vrsta vodiča i za druge organizacije koje rade u lokalnim zajednicama, a koje žele da reše neki problem putem zastupanja.

Na sledećim stranama se može videti kratak pregled grupa, njihovih opštih i specifičnih ciljeva kao i rezultat koji su postigli na kraju kampanje.

Tabela br. 2: Prikaz specifičnih ciljeva i rezultata projekta

Organizacija	Specifični cilj	Rezultat
Kulturanova	Dobijanje dozvole za korišćenje Turskog kupatila u Novom Sadu u periodu od maja do oktobra 2006. godine donošenjem odluke direktorice Jodne banje i lokalnih organa vlasti radi korišćenja prostora za kreativno angažovanje i kulturnu animaciju mladih u Novom Sadu do marta 2006.	Sporazum o saradnji između Zavoda za reumatizam (Jodna banja) i Kulturanove o ustupanju korišćenja prostora starog bazena tokom meseca jula 2006. Neočekivani rezultat akcije je dogovor sa Srpskim narodnim pozorištem o korišćenju njihovog prostora za umetničke aktivnosti mladih. Takođe, organizacija se priključila Koaliciji mladih Srbije.
Dunavski venac	Uticanje na opštinske i gradske vlasti radi preimenovanja namene objekta u Ulici Bratstva jedinstva u Borči imenovanog kao poslovni prostor i davanje na korišćenje navedenih prostorija osobama sa invaliditetom koje žive na levoj obali Dunava grada Beograda u narednih 10 godina, a da se odluka donese do aprila 2006.	Udruženje OSI je dobilo prostor Mesne zajednice „Nova Borča“, ulica Bele Bartoka 36. na privremeno korišćenje, potpisnik Odluke predsednik opštine Palilula. Dodatno, registrovano je udruženje osoba sa invaliditetom „Novi horizonti“, a biznis sektor se uključio tako što je privatna firma donirala sredstva da se izgradi betonska rampa koja će obezbediti pristupačnost prostoru.
Romski centar	Izvršiti pritisak na menadžera opštine Obrenovac da formira tim sastavljen od predstavnika osnovnih škola, Centra za socijalni rad i predstavnika romskih NVO, koji bi napravio protokol za primenu zakonskih propisa o osnovnom obrazovanju (koja se odnose na redovno pohađanje nastave u OŠ) do početka aprila 2006.	Predlog za formiranje lokalnog tima u čijem je sastavu pet osoba, uključujući predstavnike škola i Centra za socijalni rad, opštinskih službenika je na razmatranju.
Stablo	Uticati na predsednicu Odbora za socijalna pitanja opštine Kragujevac da donese odluku o finansiranju jedne plate za vaspitačicu u romskom vrtiću na period od godinu dana na teritoriji opštine Kragujevac do početka aprila 2006.	Protokol o saradnji NVO „Stablo“ i Osnovne škole „III kragujevački bataljon“ o ustupanju prostora škole na neodređeno vreme za korišćenje i sprovođenje aktivnosti vezanih za rad predškolskog vrtića „Poletarci“.
Udruženje paraplegičara mačvanskog okruga	Uticati na predsednika opštine Šabac da na nivou lokalne samouprave donese odluku da se deo sredstava iz planiranog budžeta za 2006. godinu opredeli za kupovinu adaptiranog kombi vozila u cilju organizovanja pristupačnog prevoza za OSI na teritoriji opštine Šabac najkasnije do marta 2006.	Protokol o saradnji grada Kragujevca, NVO „Stablo“ i OŠ „Treći Kragujevački bataljon“, kojim grad daje 60.000 dinara za period od tri meseca za deo materijalnih troškova i učesće u troškovima toplog obroka za predškolski vrtić „Poletarci“.
		Dopis predsednika opštine Šabac i člana Opštinskog veća Udruženju u kome se izražava spremnost da se pristupi nabavci kombi vozila za prevoz OSI.

Društvo romske omladine	Potpisivanje sporazuma o saradnji između Društva romske omladine i lokalne samouprave kako bi nadležne institucije (Javno komunalno preduzeće i Vodovod) počele hidrološko istraživanje u naselju Balačka do aprila 2006. godine (potpisivanje sporazuma do aprila 2006. godine)	Ugovor, između opštine Vajjevo i JKP „Vodovod Vajjevo”, o izvođenju hidrogeoloških istraživanja radova u naselju Balačka u vrednosti od 123.000 dinara.
K-Town group	Uticati na načelnika društvene delatnosti opštine Kosjerić da donese odluku o izdvajanju sredstava iz budžeta opštine koja su predviđena za adaptaciju osnovnih škola na teritoriji opštine Kosjerić za izgradnju toaleta u osnovnoj školi u selu Varda u roku od 4 meseca.	Iz budžeta SO Kosjerić za 2006. godinu, stavka tekuće popravke i materijal za OŠ na Vardi, biće finansirana adaptacija toaleta u školi u iznosu od 600.000 dinara. Tender je raspisan 1.3.2006. godine. Dodatno, grupa je dobila na vidljivosti u lokalnoj zajednici, a pogotovu u naseljima van urbanijeg dela Kosjerića. Neočekivani rezultat akcije je ponuda biznis sektora da materijalno pomogne izgradnju toaleta.
Impuls	Uticati na predsednika opštine Tutin i Opštinsko veće da do aprila 2006. godine donesu odluku da se deo sredstava namenjenih za NVO usmeri ka ženskim inicijativama.	Potpisan Memorandum o saradnji između NVO Impuls i Saveta za rodnu ravnopravnost opštine Tutin. Takođe, odluka predsednika opštine Tutin da se pruži podrška ženskim inicijativama kroz Savet za rodnu ravnopravnost. Finansiranje ženskih inicijativa je predviđeno budžetom opštine Tutin u 2006. u iznosu od 600.000 dinara. Neočekivani rezultati akcije su da se organizaciji značajno podigla vidljivost, te da su zahvaljujući pozitivnom publicitetu dobile ponudu od Elektrodistribucije Tutin da podrži neke od njihovih drugih akcija. Intenzivan rad na ovoj ideji i zatim uspeh akcije je jak motivišući faktor za aktivistkinje Impulsa – tim je ojačan i po rečima aktivistkinja „sastajemo se mnogo češće, imamo nove ideje”.
Određ izvidjača „Josif Pančić”	Uticati na Opštinsko veće opštine Medijana da do aprila 2006. godine donese odluku o potpisivanju memoranduma o saradnji sa relevantnim NVO na izradi politike za mlade.	Potpisan memorandum o saradnji između opštine Medijana i 15 omladinskih neprofitnih organizacija koje se bave mladima. Pored toga, izviđači su dosta dobili na vidljivosti i značaju, kako među organizacijama tako i u opštini i među građanima. Važan neočekivani rezultat čitave akcije je da je opština Medijana odvojila 1,200.000 dinara za podršku omladinskim organizacijama i za dajti rad na strategiji. Biznis sektor je poklonio sredstva za tri bilborda koja će promovisati Memorandum i strategiju za mlade. Dodatno, opština Medijana pokreće istraživanje koje će omogućiti osnov za pravilnije strategije za mlade, a izviđači su se uključili u Koaliciju mladih Srbije.
Snaga sela	Uticati na opštinsku upravu da do aprila 2006. godine donese odluku o osnivanju Saveta (savetodavnog stručnog i multidisciplinarnog tela) za izradu strategije bavljenja mladih ljudi iz opštine Knjaževac profitnom poljoprivrednom proizvodnjom.	Saglasnost predsednika opštine Knjaževac da „Snaga sela” učestvuje u radu Saveta za poljoprivredu, bez prava glasa. Neočekivan rezultat: povećana vidljivost organizacije i povećan broj članova. Opština je dodelila finansijska sredstva organizaciji za operativne troškove, povećana je saradnja sa poljoprivrednicima i njihovim udruženjima.

3.2 Studije slučaja

U sledećem delu dajemo prikaz svih deset akcija zastupanja, koje su proistekle iz ovog projekta. Akcije su u proseku trajale od tri do pet meseci, i zavisno od ciljeva, toka akcije i zajednice, imale mnoštvo aktivnosti. S obzirom na to, skoro je nemoguće opisati akcije do detalja – stoga smo se odlučili za pristup u kome će svaka akcija biti prikazana kao studija slučaja po sledećim kategorijama:

- Opis lokalne zajednice
- Organizacija
- Problem i zastupanje kao rešenje
- Cilj – opšti
- Zadatak/specifični cilj
- Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka
- Akcioni plan, implementacija
- Analiza akcije – šta je bilo dobro a šta bi radili drugačije
- Rezultat
- Šta dalje?

Prve tri kategorije su uključene da bi se dao kontekst u kome su udruženja radila, pozadina i opis problema, kao i kratki opis organizacije uključujući oblast delovanja i najvažnije akcije pre ovog projekta. Smatrali smo da na taj način možemo pružiti jasniju sliku drugim organizacijama koje bi želele da primene slične akcije – tako da mogu da uporede kontekst i uslove i na taj način izaberu ono što je najrelevantnije za njih.

Opšti cilj i specifični cilj su navedeni kako bi se onima koji koriste priručnik sa jedne strane olakšalo shvatanje dugoročnog i specifičnog cilja – kako se specifični ciljevi stavljaju u kontekst dugoročnijeg cilja, a sa druge strane uvid i to kako treba formulisati ciljeve.

Sledeće tri kategorije su date kako bi se stekao uvid ne samo u proces planiranja već i omogućilo poređenje i uvid u promene koje su nastale tokom implementacije. Liste saveznika i protivnika, kao i primeri analize ciljanih grupa mogli bi da posluže za poređenje i proveru kada korisnici priručnika pokušaju da naprave analizu sopstvene ciljane publike. Akcioni plan je za većinu organizacija dat samo u osnovnim crtama, ali je uz njega dat i prikaz, makar u opštim crtama i kako je akcija stvarno tekla; da bi se bolje prikazali procesi, data su i tri primera urađenih karti moći i akcionih planova, kao i jedna tabela koja prikazuje aktivnosti koje su implementirane.

U ovom delu smo dodali i kratki rezime analiza koje su rađene sa grupama a koje daju uvid koje su akcije/aktivnosti bile uspešne, a šta je moglo biti bolje ili drugačije – smatrajući pre svega da uvid u proces učenja koji se odigrao tokom implementacije može biti od velike koristi svima koji i sami žele da pokušaju akciju zastupanja.

Na kraju, dati su rezultati akcije, ne samo oni koji su planirani, već i oni neočekivani – koji su prosto nusproizvod uspešnih akcija, te planovi za dalje angažovanje tamo gde grupe imaju nameru da nastave svoje aktivnosti.

3.2.1 K-Town, Kosjerić

Opis lokalne zajednice

Kosjerić je gradić u Zapadnoj Srbiji, najsevernija opština Zlatiborskog okruga u kojoj živi oko 14.000, dok u samom gradu živi 5.000 stanovnika. Na prostoru od 359 kvadratnih kilometara nalazi se 26 naseljenih mesta koja su uglavnom smeštena u rečnim dolinama, mada ima naselja koja se nalaze i na preko 1.000 metara nadmorske visine. Iako arheološki ostaci svedoče da je naselje na ovom mestu postojalo još od rimskih vremena, Kosjerić je za varoš proglašen 1893. godine, a za opštinu tek 30. aprila 1966. godine, a ubrzano se razvija od prolaska pruge Beograd-Bar 1972. godine.

Danas, Kosjerić važi za mesto sa najvišim životnim standardom u Zapadnoj Srbiji. Tome je najviše doprinelo uspešno poslovanje fabrike cementa koja je temelj privrednog razvoja ovog kraja. U Kosjeriću trenutno postoje tri nevladine organizacije K-Town group, Egreeni i Udruženje invalida. Pored toga doprinos građanskom aktivizmu daje i Mesna zajednica Kosjerić koje je u poslednje vreme vrlo aktivna kao i određeni broj profesora Tehničke škole iz Kosjerića.

Organizacija

K-Town group je grupa mladih iz Kosjerića koja je registrovala Udruženje građana 2003. godine u cilju promocije, zaštite i unapredjenja ljudskih i političkih prava i sloboda, a posebno afirmisanja kulturnih potencijala zajednice kroz podsticanje individualne kreativnosti. Organizacija uključuje mlade u realizaciju širokog spektra aktivnosti koje su usmerene na razvoj zajednice. K-Town group se do sada posebno istakla u iniciranju i realizaciji različitih vrsta kulturnih programa kao što su bili muzički festivali bendova Jugoslavije (Underground in K-town), muzički aranžmani više gradskih bendova sa nastupima u gradu, kao i organizacije gostovanja drugih muzičara u Kosjeriću. Najveći uspeh je ostvaren organizovanjem četiri međunarodna volonterska kampa, sa učesnicima iz 27 zemalja sveta koji je postao tradicija u Kosjeriću.

Problem i zastupanje kao rešenje:

S obzirom da oko Kosjerića postoji veliki broj naselja i sela, za stanovnike i decu iz tih naselja seoske škole imaju veliki značaj: bez njih bi većina dece morala mnogo duže da putuje, što bi zimi značilo mnogo teže uslove i za decu i za roditelje. Iako postoji određeno ulaganje u seoske škole³, po procenama stanovnika to je još uvek nedovoljno.

Konkretan problem koji je K-town želeo da reši ovom specifičnom akcijom je vezan za školu u selu Varda, koju pohađa 157 učenika, ne samo iz tog sela, već i iz okolnih naselja Paramun, Makovište, Jakalj, Taor, Čebići. Ova škola već više godina nema funkcionalan toalet, zbog čega je sanitarni inspektor pre dve godine doneo rešenje o stavljanju van funkcije toaleta zbog neispunjenih sanitarnih uslova, te su i deca i nastavno osoblje prinuđeni da koriste obližnju seosku kafanu. Direktor i nastavno osoblje se već dve godine angažuju na različite načine kako bi problem bio rešen: između ostalog škola je sopstvenim sredstvima obezbedila projekat, i odvojila deo potrebnih sredstava. Iako je direktor više puta imao razgovore sa predstavnicima lokalne samouprave i dobio brojna uveravanja da će problem biti rešen, ništa nije konkretno urađeno. S obzirom da situacija nije rešena, inspekcije Ministarstva prosvete su nagovestile da će škola biti zatvorena, što je značilo da bi deca morala da putuju do Kosjerića da bi pohađala školu.

3 Opština Kosjerić je 2004. godine okrećila učionice u školama u selima Varda, Seča Reka i Ražana. Takodje, 2005. godine je Fabrika cementa Titan kupila nameštaj za dve učionice u školi na Vardi.

S obzirom da u opštinskom budžetu postoji fond koji je namenjen školama, a da drugi metodi nisu dali rezultate, grupa je procenila da je vreme da se iskoristi zastupanje kao način za rešavanje ovog problema.

Cilj opšti:

Poboljšanje uslova obrazovanja dece i kreativnih sadržaja u seoskim osnovnim školama na teritoriji opštine Kosjerić donošenjem zakonskih mera i propisa na lokalnom nivou u naredne 3 godine.

Cilj specifičan:

Da se u roku od 4 meseca donese odluka kojom se deo sredstava predviđenih za adaptaciju osnovnih škola na teritoriji opštine Kosjerić upotrebi za izgradnju toaleta u osnovnoj školi u selu Varda.

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška: direktor OŠ „Varda“, predsednik MZ Varda, učenici OŠ „Varda“, roditelji, stanovnici Varde, Komunalna služba, odbornici iz sela Varda, gosti kafane, OŠ „Seča reka“, vlasnik kafane

Neutralni:

Druge NVO, građani Kosjerića, političke stranke, mediji, odbornici SO Kosjerić

Opozicija:

Opštinski sekretar za obrazovanje, OŠ Kosjerić i seoske škole, predsednik opštine Kosjerić;

Urađena je takođe i karta moći, kao i dublja analiza ciljane publike – a ovde navodimo primer analize odbornika u SO Kosjerić koji žive u selu Varda. Oni su identifikovani kao podrška, a spadaju u primarnu ciljanu publiku:

Analiza ciljane publike:

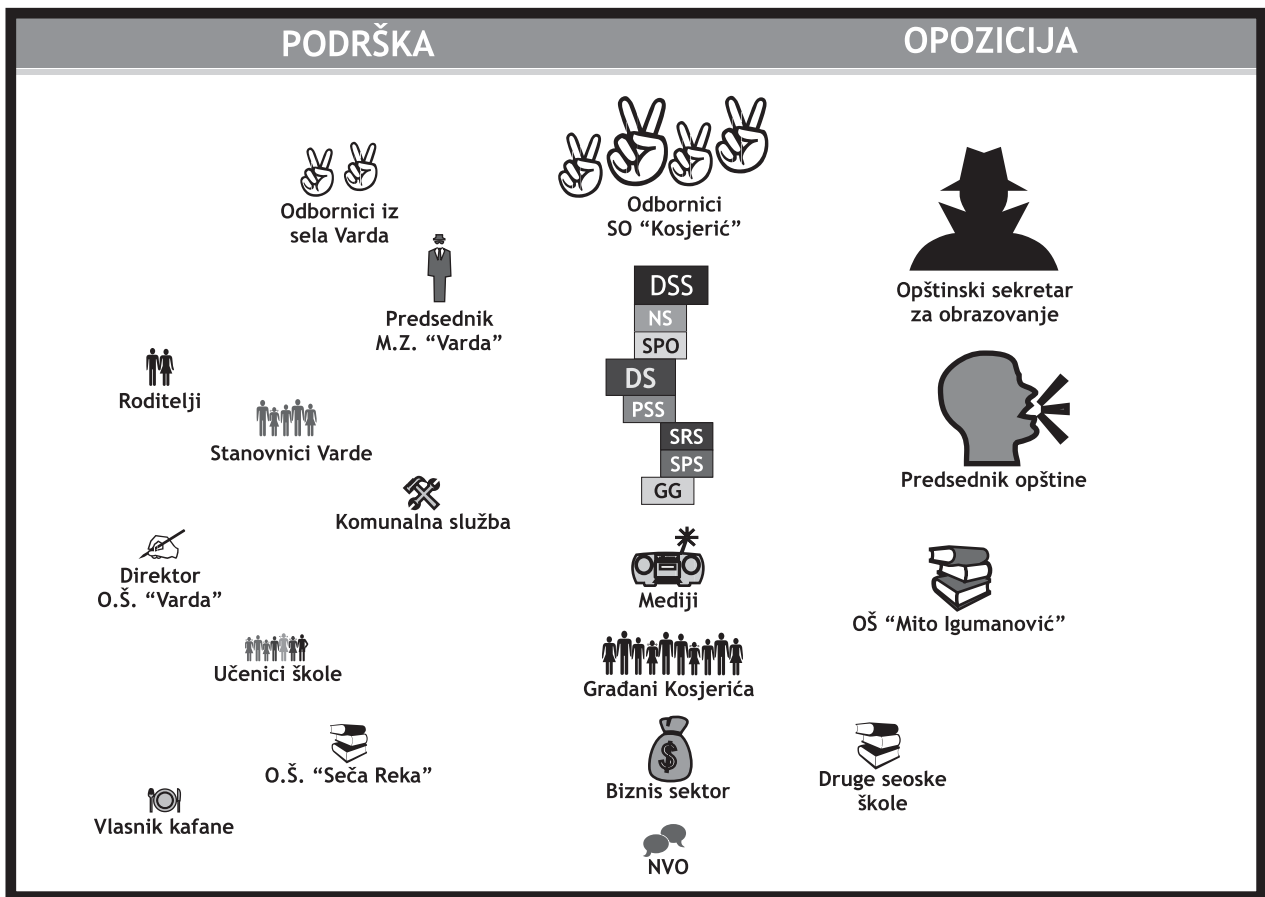
- Nivo poznavanja vaše mreže ili organizacije	2
- Nivo znanja o temi javnog zagovaranja	5
- Nivo slaganja u vezi sa temom	5
- Nivo ranije pokazane podrške	2

Kakav bi interes ili korist mogla imati ciljana publika od podrške temi?

Kao roditelji dece koja pohađaju školu za koju je vezan problem imaju interes rešavanja problema zbog sigurnosti svoje dece. Takodje, bitan je njihov interes kao osoba koje su na javnoj funkciji: meštani njihovog sela su njihovi birači.

Jedna od bitnih publika su bili donosioci odluka ali i građani, čija bi podrška doprinela da se izvrši pritisak na lokalne vlasti. Za obraćanje ciljanoj publici putem medija, K-Town je planirao da iskoristi radio džingl sa porukom:

Školovanje danas podrazumeva upotrebu računara a naša škola nema ni osnovne uslove za rad. Već dve godine OŠ „Varda“ nema svoj WC. Za to vreme 157 učenika i nastavno osoblje koristi kafanu da bi zadovoljilo svoje osnovne potrebe. Sanitarni inspektor preti da će zatvoriti školu. U prethodnoj godini u Srbiji je od žutice, meningitisa i „drugih bolesti prljavih ruku“ obolelo 15.000 a umrlo 150-oro dece školske dece. Ne dozvolimo da naša deca postanu deo ove statistike. Izgradimo WC u OŠ „Varda“! Izdvojimo sredstva iz opštinskog Fonda za obrazovanje!

Crtež br. 1: Karta moći organizacije K-Town, Kosjerić

Akcioni plan, implementacija i rezultati:

Akcioni plan napravljen na seminaru je uključivao pripreme aktivnosti u samoj organizaciji, kao što su sastanci grupe na kojima treba da se obavi detaljno planiranje, zatim sastanci za pravljenje mreže podrške, kao i inicijalni sastanci sa lokalnim vlastima. Bilo je planirano da se nastavi sa medijskim aktivnostima, kao i uključanjem dece u javne akcije, dok bi se sve vreme održavali sastanci sa lokalnom vlašću. Na sledećoj strani je prikazan detaljan plan akcije.

Sama akcija je počela kako je planirano – pripremnim aktivnostima grupe i inicijalnim sastancima. Međutim, već posle prvih sastanaka se ispostavilo da je Sekretar za obrazovanje, koji je predstavljao primarnu ciljanu publiku, raspoložen da pruži podršku, ali i da krajnja odluka ipak nije u njegovim rukama. Stoga je grupa morala da promeni kartu moći – znači i ciljanu publiku, a samim tim i osobe na koje će usmeriti zastupanje. Konkretno, to je značilo ubrzati proces i akciju pre svega usmeriti na Skupštinu, odnosno odbornike i predsednika opštine.

Grupa je ipak nastavila sa ostalim planiranim aktivnostima: predstavnici grupe su počeli sa inicijalnim

sastancima stvarajući mrežu podrške, u koju su bili uključeni svi koji su potencijalno mogli biti zainteresovani da se problem reši. S obzirom na vrstu problema to je uključivalo nastavno osoblje, odbornike iz Varde, predstavnike Mesne zajednice Varda, ali i predstavnike Doma zdravlja – koji su pozvani zbog zdravstvenog aspekta postojeće situacije. Sledeći korak je bio održavanje skupa u selu Varda; i pored detaljne pripreme skupa, on nije bio uspešan u meri u kojoj se to očekivalo – vrlo malo ljudi se pojavilo na skupu u Mesnoj zajednici.

Paralelno sa tim, grupa je nastavila da intenzivno razgovara (i pregovara) sa predstavnicima institucija, lokalne vlasti i političkih partija, pridobijajući ih za ideju, ali i pokušavajući da utvrdi na koji način bi se sredstva mogla dodeliti školi. Sa druge strane počeli su medijske aktivnosti, i uspeli da zahvaljujući dobroj organizaciji imaju oko desetak gostovanja na lokalnim medijima. Kroz različite kontakte su ustanovili da je jedno od mogućih rešenja da Skupština alocira jedan deo sredstava iz budžeta opštine.

ДРАГИ ДЕДА МРАЗЕ,
 Знамо да си много забављен, сваког поран
 невођа рачунаш. Али ми си се
 доконтатирали са свим другима да би нас
 посетили у селу Варди.
 Целих година брдиш са нама,
 слухаваш своје наставнике и лепо
 се однесеш у нашем школу. Сами смо
 је због болести и нашој наставници она
 што нам је у срцу: „Наша вестела школа
 је најбоља!“
 Сада тебе молимо да нам у школу
 донесеш Јордан Бука-
 новия, Варди.
 А наш поклон тебе је ово дело наше школе.
 Средина ти Нови Горњина!
 Јована и Милан
 Оли Јордан Бука-
 новия, Варди

S obzirom da se termin za preraspodelu budžeta bližio, kao i Nova godina, članovi grupe su došli na originalnu ideju kako da istovremeno privuku pažnju i građana i odbornika, i medija. Uz podršku nastavnog osoblja, organizovana je kreativna radionica sa decom iz škole u Vardi, na kojoj su deca različitog uzrasta su crtala crteže vezane za Novu godinu. Članovi grupe su, uz pomoć članice grupe crteže pretvorili u čestitke, sa tekstom koji od Deda Mraza traži samo da popravi njihovu školu. Čestitke su zatim poslate na adrese svih odbornika u gradu, svih političkih stranaka, članovima lokalne vlasti, ali i medijima. Mediji su odmah iskoristili priliku da objave zanimljivu vest – bilo je čak 15 priloga na različitim medijima – i na taj način promovisali ideju pred građanima. Tako je cela tema dobila značajnu podršku u javnosti.

Tabela br. 3: Plan akcije organizacije K-Town iz Kosjerića

AKTIVNOSTI	POTREBNI RESURSI	ODGOVORNA OSOBA	VREMENSKI OKVIR
Sastanak KT group	prostor, telefon, osveženje	Milos, Tanja	sljedeća sedmica, plus svake sedmice
Sastanak mreže	prostor, štampani materijal, telefon, osveženje	Bojana, Tanja, Vladimir	
Sastanak sa koordinatorom za obrazovanje i predsjednikom opštine	telefon	Bojana, Vladimir	prva sedmica novembra
Obraćanje medijima	telefon, štampani materijal	Bojana, Vladimir	kroz celu kampanju
Izrada propagandnog materijala (lifeti, plakati, majice, sveske, olovke...)	računar	Ognjen, Anabela	do druge sedmice novembra
Sastanak sa Z. Milićem	telefon	Vladimir	prva sedmica novembra
Priprema seoskog skupa	prostor, telefon, računar, štampani materijal	Milos, direktor Zoran	druga sedmica novembra
Seoski skup	prostor, propagandni materijal, osveženje, oprema	Bojana, Vladimir, direktor Zoran	druga sedmica novembra
Priprema lokalne akcije (stand)	telefon, računar	Bojana	treća sedmica novembra
Lokalna akcija - stand	propagandni materijal, oprema	Vladimir	četvrta sedmica novembra
Priprema aktivnosti sa decom na Vardi	prevoz, računar, telefon	Anabela	druga sedmica decembra
Aktivnosti sa decom na Vardi	prevoz, radni materijal, propagandni materijal, osveženje, oprema	Anabela	treća sedmica decembra
Priprema dečje sportske aktivnosti	telefon, računar, oprema	Mladen	četvrta sedmica decembra
Sportska dečja aktivnost	prostor, propagandni materijal, oprema, osveženje, prevoz	Mladen	poslednji vikend decembra
Priprema edukativne tribine	telefon, računar, propagandni materijal	direktor DZ, Vladimir	do druge sedmice februara
Priprema dečjeg kviza	telefon, računar, propagandni materijal	Bojana	do druge sedmice februara
Edukativna tribina i dečji kviz	prevoz, oprema, prostor, propagandni materijal, štampani materijal, osveženje	Bojana, Vladimir	treća sedmica februara
Evaluacija kampanje	štampani materijal, osveženje, prostor, telefon	Bojana, Vladimir	četvrta sedmica februara
Sastanci sa koordinatorom za obrazovanje	štampani i propagandni materijal, telefon	prof. hemije Ljiljana	kroz celu kampanju
Sastanci sa predsjednikom opštine	štampani i propagandni materijal, telefon	Z. Milić	kroz celu kampanju

Članovi grupe su zatim organizovali još nekoliko dodatnih akcija – povezali su decu iz seoske škole sa decom iz gradskih škola, organizovanjem turnira u fudbalu i kviza znanja.

Uz svu tu pažnju za odbornike bi bilo jako teško da odbiju zahtev, te je Skupština Kosjerića odobrila iznos od 600.000 dinara za popravku sanitarnog čvora u seoskoj školi u selu Varda. Medijska pažnja je privukla i biznis sektor (koji se u početku uopšte nije nalazio na karti moći), te je firma iz Kosjerića iskazala zainteresovanost da materijalno doprinese rešavanju problema. Epilog ove akcije je da je 1.3.2006. objavljen tender za opravku sanitarnog čvora u školi.

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Aktivisti K-Town-a su jako zadovoljni svojim timskim radom, zatim saradnjom koju su uspostavili sa akterima iz svoje mreže podrške (nastavno osoblje, direktor škole, deca i roditelji, predstavnici institucija i mesne zajednice), kao i podrškom medija. Posebno su, naravno, bili zadovoljni akcijom slanja čestitki, koja je uspela da pridobije ključnu ciljanu publiku – odbornike SO Kosjerić, ali i predsednika opštine. Posebno naglašavaju da su značajan akter bile političke stranke zbog svoje moći uticanja na odbornike.

Kada bi bili u prilici da ponovo započiju istu akciju, posvetili bi veću pažnju pripremi i planiranju – a posebno detaljnom ispitivanju ciljanih grupa; zatim potrudili bi se da bolje organizuju seoski skup – koji je za njih ipak bio novo iskustvo. I pored izvanrednih rezultata sa medjima, pokušali bi da unaprede svoju saradnju sa njima – jer smatraju da mediji ponekad prenose samo deo poruke, što, iako ovog puta nije ugrozilo akciju, u principu može dovesti do problema.

Šta dalje?

Grupa planira da proprati implementaciju odluke, a ova akcija ih je ohrabrila da nastave i prošire aktivnosti u selima, jer su postali prepoznatljiviji i u toj sredini.

3.2.2 Društvo romske omladine, Valjevo

Opis lokalne zajednice

Valjevo u Zapadnoj Srbiji, sedište opštine i Kolubarskog okruga koji obuhvata još pet opština (Mionica, Osečina, Ub, Lajkovac, Ljig). Prema popisu stanovništva iz 2002. Valjevo ima 96.761 stanovnika od čega je većina takozvano gradsko i prigradsko stanovništvo, a manji broj (35.491) seosko stanovništvo. S obzirom na broj stanovnika, Valjevo spada među veća i razvijenija naselja u Srbiji i važan je administrativni, privredni i kulturni centar. Valjevo se takođe svrstava među najstarija gradska naselja Srbije – ime Valjevo se prvi put sreće u jednom dokumentu sačuvanom u Historijskom arhivu u Dubrovniku a datiranom 1393. godine. Stara gradska čaršija Tešnjara i dalje postoji na desnoj obali reke Kolubare, dok na levoj obali reke raste moderan grad.

Iako Valjevo broji oko 5.000 malih i srednjih preduzeća, ipak spada u ekonomski nerazvijen grad. Pored brojnih privrednih preduzeća u Valjevu postoji sedam osnovnih škola kao i šest srednjih, Viša ekonomska škola kao i tri privatna fakulteta. U Valjevu već decenijama postoje Muzej, Moderna galerija, Istorijski arhiv... a danas u njemu rade i 4 TV stanice i desetak radio-stanica, izlaze jedne nedeljne i jedne mesečne novine.

Valjevo je jedan od gradova koje ima i veliki broj registrovanih neprofitnih organizacija od kojih je oko petnaest aktivno i pokrivaju čitav niz pitanja kao što su: ekološki problemi, ljudska prava, položaj Roma, ženska prava i jačanje žena. Prema popisu iz 2002. godine u Kolubarskom okrugu živi 2.577 stanovnika romske nacionalnosti, iako se pretpostavlja da je taj broj veći.

Organizacija

Društvo romske omladine Valjevo je registrovano 2003. godine u cilju povećanja stepena obrazovanja Roma, rada sa decom i omladinom i buđenju svesti žena o ravnopravnom učešću u društvenom životu i očuvanju kulture i tradicije Roma. Najveći uspeh organizacije jeste učešće na "Tešnjarskim večerima" kulturne manifestacije veće romske kulture proslavom 8. aprila – Svetskog dana Roma, kad je ta manifestacija postala tradicija u našem gradu.

Problem i zastupanje kao rešenje:

U okolini Valjeva nalazi se romsko naselje Balačka koje je bez vode. U naselju Balačka, 14 km od Valjeva, za preko pet stotine žitelja ne postoji pijaća voda. Stanovnici naselja su potpuno nemoćni po pitanju rešavanja tog problema, jer je neophodna podrška lokalne zajednice kao i ogromna investicija. Usled specifičnog geografskog položaja (velika nadmorska visina) nije moguće iskopati bunar. Do sada nadležne institucije nisu rešile ovaj problem. Žitelji sela silaze po vodu pešice do 2km udaljenog, neobradjenog i nenatkrivenog bunara sa bakteriološki neispravnom vodom. Prethodna lokalna struktura pokušala je iz dva navrata da počne rešavanje problema pijaće vode u datom naselju, ali po tvrdanjama stanovnika, radovi kopanja, tj. pronalaženja vode, počeli su pred predizbornu kampanju i stopirani odmah nakon izbora.⁴ Naselje su posećivali neki od donatora prisutni u Kolubarskom okrugu i upoznali se sa problemom koji imaju stanovnici Balačke, međutim, ni od njih nije dobijena pomoć. S obzirom da je problem veliki i prisutan duže vreme, grupa je želela da pokuša da zastupanjem informiše građane o ovom problemu, i istovremeno ponovo postavi ovaj problem na dnevni red u lokalnoj samoupravi.

Cilj opšti

Poboljšanje zdravstvenih i higijenskih uslova u romskim naseljima uvodjenjem strategije na lokalnom nivou do kraja 2008. godine

⁴ U navedenom naselju postavljene su cevi koje dosežu do pola puta do sela. Cevi su postavljene pre 8 godina pred lokalne izbore uz obećanje meštanima da će uvesti pijaću vodu. Radovi su ubrzo prestali, a selo i dalje nema vode. Pitanje je da li se te cevi mogu uopšte iskoristiti.

Cilj specifičan

Do aprila 2006. godine, potpisivanje sporazuma o saradnji između Društva romske omladine i lokalne samouprave kako bi nadležne institucije (Javno komunalno preduzeće i Vodovod) počele hidrološko istraživanje u naselju Balačka.

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

stanovnici Balačke, vladajuće političke partije, romske političke partije, predstavnik nacionalne manjine (romski zastupnik u opštini), druge neprofitne organizacije, škola u Brankovini, Odbor za ljudska prava, romski radio Točak

Neutralni:

ostalo romsko stanovništvo, ostali mediji, predsednik opštine, većinsko stanovništvo, direktor Centra za socijalni rad

Opozicija:

direktor Vodovoda, direktor Javno komunalnog preduzeća, Direkcija za hidrološka istraživanja, Direkcija za zemljište, opozicione partije

Po analizi grupe, primarna sekundarna publika u ovom slučaju je zamenik potpredsednika opštine, jer je on taj koji treba da donese odluku i da da uputstva ostalim institucijama koje su nadležne za realizaciju, tj. otpočinjanje istraživanja. Zamenik SO Valjevo je upućen u rad Romskog foruma (pošto u Valjevu već postoji mreža od osam NVO među kojima i Društvo romske omladine). Važna sekundarna publika bio je romski zastupnik u SO Valjevo, pošto je pomoć i zaštita prava manjina zapravo njegova uloga, te ima interesa da se počne sa rešavanjem problema, pre svega zbog ljudi koji su ga birali. Poruka koju je grupa osmislila a koja je prevashodno ciljala na opštinske funkcionere je glasila:

Kap vode je izvor i bitan element života svakog živog bića, a u naselju nadomak Valjeva u XXI veku nema dotoka vode. U romskom naselju Balačka za preko 500 žitelja ne postoji pijaća voda. Žitelji ovog naselja pešače i po 2 kilometra do udaljenog neobradjenog bunara sa bakteriološki neispravnom vodom. Ovo doprinosi nehigijeni i stereotipima o romskim zajednicama. Maloletna N.N. u svom domu nema vode tako da često u školu odlazi prljava i neoprana gde je automatski ostala deca izbegavaju i diskriminišu. Tako diskriminisana i povredjena izbegava da ide u školu što doprinosi neobrazovanju.

Pomozimo ovom naselju da prevaziđe svoje nehigijenske uslove života. Učinimo sve da naši sugrađani imaju čašu čiste vode u svom domu.

Akcioni plan, implementacija i rezultati

Akcioni plan je podrazumevao pre svega rad na iniciranju mreže podrške, koja je uključivala sve članove Romskog foruma, predstavnika nacionalnih manjina, predsednika Odbora za ljudska prava, direktora romskog radija i predstavnike naselja Balačka.

Sama akcija zastupanja je pratila plan – organizacije i pojedinci iz mreže podrške, uključujući i organizacije iz mreže Romski forum, i predstavnika Saveta za nacionalne manjine su dali podršku kao što je i planirano. Paralelno sa razvijanjem mreže, grupa je proizvodila promotivne materijale i započela medijske

aktivnosti, koje su uključivale konferenciju za štampu, emisije na lokalnoj radio-stanici kao i podelu propagandnog materijala.

Ubrzo je zakazan i sastanak sa zamenikom predsednika opštine. Van očekivanja grupe, on je pristao da ode na teren i sam pogleda stanje na terenu. Obilazak terena u prisustvu predsednika MZ Balačka i nekoliko članova Udruženja bitno su uticali na predstavnike vlasti da se uvere u urgentnost i značaj problema za stanovnike naselja.

S obzirom da samo dovođenje vode zahteva jako velika sredstva, članovi organizacije su našli kompromis sa predstavnicima lokalne vlasti. Lokalna vlast je pristala da finansijski podrži izvođenje istraživanja, kako bi se došlo do zaključka da li negde u naselju, ili blizu naselja uopšte postoji pijaća voda. Potpisan je ugovor, između opštine Valjevo i JKP Vodovoda, o izvođenju hidrogeoloških istražnih radova u naselju Balačka u vrednosti od 123.000 dinara. Na taj način, smatraju članovi organizacije, biće olakšani dalji koraci – a stanovništvo naselja je spremno da koristi i pomoćne izvore pijaće vode, ukoliko bi oni bili bliže naselju i sa ispravnom vodom.

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Grupa smatra da je sastanak na terenu bio ključna tačka u njihovoj akciji: osim toga, zadovoljni su radom u Romskoj mreži. Kada bi počinjali ispočetka, bolje bi analizirali sopstvene kapacitete, detaljnije bi se bavili pitanjima nadležnosti i procesom donošenja odluka a posebno procesom uvođenja vode u prigradskim naseljima.

Šta dalje?

Grupa će pokušati da uloži napor da dođe do implementacije ove odluke. Međutim, članovi grupe su shvatili da proces uvođenja vode jeste jako komplikovan i da ovaj problem zahteva znatno više kapaciteta. S obzirom na to, pošto se istraživanje terena završi, članovi grupe ne planiraju da nastave rad na ovom problemu, ali smatraju da snažnije romske organizacije mogu imati dobru početnu tačku da proces izvedu do kraja.

3.2.3 Dunavski venac, Borča

Opis lokalne zajednice

Borča je jedno od naselja lociranih na levoj obali Dunava, i deo opštine Palilula, jedne od većih beogradskih opština, koja se prostire na 440 kvadratnih kilometara i ima oko 160.000 stanovnika po zvaničnom popisu. Osim Borče na levoj obali Dunava se nalazi preko 14 naselja u kojima živi oko 80.000 ljudi. Područje leve obale Dunava ima svoje specifičnosti koje ga izdvajaju od ostalog dela opštine Palilula u smislu niske nadmorske visine, teritorije koja je ispresecana mrežom kanala ali i brojnih problema, kao što su nedostatak sistema kanalizacija (mada samo naselja Borča, Kotež i deo naselja Padinska skela imaju rešen sistem kanalizacije), problem bespravne gradnje (takozvani „divlji kvartovi“ koji nemaju asfaltirane ulice, trotoare...), nedostatak dobre infrastrukture, zdravstvene brige ali i kulturnih sadržaja. Osim toga, stanovnici leve obale Dunava smatraju da ova teritorija ima značajan privredni potencijal: zemljište je visokog kvaliteta, 50 km obale Dunava koja je potpuno neuredjena, više od 3.000 privrednih subjekata, veliki broj fabrika koje proizvode hranu, odnosno, snabdevaju Beograd osnovnim životnim namirnicama (meso, mleko, hleb, šećer, ulje), lovni i ribolovni tereni, mineralna voda u Ovči.... Na ovom prostoru deluju političke stranke, sportski klubovi, KUD PKB i Kud Steaua, a neprofitna udruženja koja aktivno deluju su Udruženje građana Dunavski venac i romska organizacija Centar za humane resurse.

Organizacija

Dunavski venac je registrovan 2002. godine u cilju poboljšanja uslova života stanovnika leve obale Dunava grada Beograda, preko zastupanja interesa građana kod lokalnih vlasti. Od svog osnivanja, organizacija zastupa osnivanje nove opštine koja bi omogućila bolju participaciju građana u odlučivanju, a svojim najvećim uspesima smatraju prikupljanje preko 17,000 potpisa za osnivanje nove opštine u sastavu grada Beograda i urađen elaborat o potrebi osnivanja nove opštine. Udruženje ima preko 600 članova i aktivnih oko 100.

Problem i zastupanje kao rešenje

U Centru za socijalni rad opštine Palilula je 2004. godine prijavljeno je 151 dete i 427 odraslih osoba sa invaliditetom. Imajući u vidu da se prijavljuju samo osobe sa težim oštećenjima radi ostvarivanja određenih prava, dok određena istraživanja Centra ukazuju da je ukupan broj osoba sa invaliditetom oko 10 puta veći, to bi značilo da na opštini Palilula ima oko 6.000 a na levoj obali Dunava oko 3.000 osoba sa invaliditetom. Na području leve obale Dunava grada Beograda ne postoji ni jedno udruženje osoba sa invaliditetom, niti organizovan prostor za njihovo druženje i okupljanje. Opština je svojevremeno dodelila prostor osobama sa invaliditetom, ali je zatim taj prostor preimenovala u poslovni prostor i dodelila ga nekom drugom. S obzirom na veliku izolaciju osoba sa invaliditetom, kao i činjenice da je pristupačan prostor jako teško naći, te da je opština već jednom prešla preko svog obećanja – udruženje je smatralo da je zastupanje uz pomoć osobama sa invaliditetom da registruju sopstveno udruženje i dobiju prostor, pravi način za rešavanje ovog problema.

Cilj opšti

Uključivanje osoba sa invaliditetom koje žive na levoj obali Dunava grada Beograda u društveni život radi bržeg i kvalitetnijeg rešavanja svojih svakodnevnih egzistencijalnih problema i sa tim u vezi donošenje odredjenih odluka organa vlasti.

Cilj specifičan

Uticanje na opštinske i gradske vlasti radi preimenovanja namene objekta u Ulici Bratstva jedinstva u Borči imenovanog kao poslovni prostor i davanje na korišćenje navedenih prostorija osobama sa invaliditetom koje žive na levoj obali Dunava grada Beograda u narednih 10 godina, a da se odluka donese do aprila 2006.

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

osobe sa invaliditetom sa područja leve obale Dunava, članovi porodica osoba sa invaliditetom, opštinska vlast (predsednik, opštinsko veće, nadležna služba), zdravstvene ustanove, Centar za socijalni rad, razna udruženja OSI, gradonačelnik i načelnica svih uprava (uticajni ljudi)

Neutralni:

Lokalni mediji, građani (ostali stanovnici leve obale Dunava)

Opozicija:

Javno preduzeće Poslovni prostor Beograd, preduzetnici zainteresovani za poslovni prostor, političke stranke

Udruženje je smatralo da su najvažnija ciljana publika ključni ljudi u opštini, ali i da je važno izgraditi mrežu podrške koja bi uključila ostala udruženja osoba sa invaliditetom, kao i informisati građane o ovom problemu.

Poruka:

Podržimo zahtev osoba sa invaliditetom koje žive na području leve obale Dunava grada Beograda da dobiju na korišćenje prostorije sa mogućnošću pristupa invalidskim kolicima, kako bi mogli aktivno da se uključe u društveni život i lakše rešavaju svoje svakodnevne probleme. Prema našim saznanjima i podacima Centra za socijalni rad odeljenja Palilule na području leve obale Dunava grada Beograda živi oko 3.000 OSI od čega oko 300 sa posebnim potrebama u prostoru. Nemaju prostorije sa mogućnošću pristupa zbog čega žive u izolaciji, odnosno nisu integrisani u savremene društvene tokove.

Radenko, apsolvent Mašinskog fakulteta, Nataša sa završenom Srednjom poljoprivrednom školom, Nebojša, mašinski tehničar, Ivana, učenica Ekonomske škole i drugi iz grupe OSI su polaznici kursa obuke na kompjuterima. Ovo je prva organizovana akcija UG Dunavski venac u pomoći OSI.

Akcioni plan, implementacija i rezultati:

U skladu sa analizom ciljanih grupa, udruženje je planiralo formiranje mreže podrške, zatim štampanje promotivnih materijala i medijsku kampanju, i održavanje sastanaka sa predstavnicima lokalnih vlasti.

Akcija zastupanja je u osnovnim crtama tekla onako kako je i planirana. S obzirom na široku podršku koju Dunavski venac inače ima, brzo je organizovan sastanak sa relevantnim osobama, uključujući, naravno, predstavnike osoba sa invaliditetom, aktiviste Dunavskog venca, ali i vlasnicu firme za kompjutersku obuku koja je obećala svoju podršku. Paralelno sa tim dogovorima, ispitujući detaljnije proces dodele prostora, Udruženje je utvrdilo da osobe sa invaliditetom moraju registrovati sopstvenu organizaciju ukoliko žele da se prijave opštini za prostor. S obzirom na to, paralelno je započeta procedura za registraciju udruženja osoba sa invaliditetom pod nazivom Novi horizonti. Ta procedura je potrajala duže nego što su aktivisti očekivali, delom po rečima članova organizacije i zbog toga što su ljudi iz vlasti oprezni kad je reč o njihovim inicijativama (pošto se grupa inače bavi zastupanjem, i ima dosta uspeha u tome), tako da je čitav proces „*trajao puno duže nego što je trebalo, a celo zastupanje bilo teže nego što su očekivali*“. Ipak, dok je trajao proces registracije, Dunavski venac je počeo pripremu i štampu promotivnog materijala, (kao što su majice i kalendari), i nastavio sa oraganizovanjem sastanaka u više naselja na levoj obali Dunava. Po završetku procesa registracije, upućen je zvaničan zahtev lokalnim vlastima, i održano je više sastanaka sa relevantnim predstavnicima vlasti, u cilju lobiranja za dobijanje prostora namenjenog udruženju OSI.

Paralelno sa ovim aktivnostima, udruženje je održalo i niz neformalnih sastanaka sa predstavnicima biznis sektora na kojima su podeljeni kalendari i drugi promotivni materijali, i na taj način se promovisala novoformirana organizacija osoba sa invaliditetom. Opština je posle četiri meseca dodelila prostor organizaciji, dok je privatna firma donirala sredstva da se izgradi betonska rampa i prostor učini pristupačnim. Novoformirana organizacija je zajedno sa Dunavskim vencem organizovala konferenciju za štampu i malu proslavu za predstavnike medija, ali i građane i predstavnike biznis sektora. Tom završnom akcijom, zapravo su na neki način postavljeni temelji za buduću promociju njihovih aktivnosti.

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Aktivisti udruženja su zadovoljni pre svega aktivizmom i entuzijazmom tima koji je radio na ovom problemu uključujući osobe sa invaliditetom. Kada bi počinjali ponovo, bolje bi ispitali problem i procedure, jer se cela akcija ispostavila kao teža nego što su očekivali. Dodatno, potrudili bi se da uključe veći broj mlađih članova organizacije i veću pažnju bi posvetili elektronskim medijima – na primer, pokušali bi da organizuju TV priloge.

Šta dalje?

Organizacija nastavlja sa akcijama zastupanja na lokalnom nivou s obzirom da je to njihova osnovna aktivnost delovanja u lokalnoj zajednici. Specifično nova organizacija razvija dalje aktivnosti.

3.2.4 Impuls, Tutin

Opis lokalne zajednice

Opština Tutin u Sandžaku je jedna od najnerazvijenijih i najsiromašnijih u Srbiji. Sama opština broji oko 35.000 stanovnika, dok u samom gradu živi oko 15.000 ljudi. Za ime Tutin vezane su brojne legende: jedna govori da je zadnja ilirska kraljica Teuta stolovala na brdu iznad grada, a druga da je dobio ime po tutnjavi vojske Husein-bega Gradaševića u XIX veku.

Područje opštine Tutin je bogatog prirodnog i skromnog privrednog potencijala gde su poljoprivreda i zanatska delatnost glavni izvori prihoda ovog stanovništva. Opština Tutin raspolaže raznovrsnim prirodnim resursima. Među najznačajnije ubrajaju se: poljoprivredno zemljište, šumski potencijali, mineralne sirovine, vodni resursi i uslovi za razvoj turizma. I pored toga, opština Tutin u Sandžaku je jedna od nanerazvijenijih i najsiromašnijih u Srbiji: nerazvijena infrastruktura, visok stepen nezaposlenosti i loši putevi samo su neki od problema koji čine da se Tutin dosta sporo razvija.

Organizacija

Impuls je osnovan 2000. godine sa ciljem da doprinese razvoju civilnog društva, a prioritet je osnaživanje mladih za aktivno učešće u razvoju civilnog društva i promocija ljudskih prava i sloboda. U procesu razvoja, Impuls se polako i profilisao kao organizacija kojoj su, pored mladih, žene glavna ciljna grupa. Do sada je realizovano više projekata od kojih je zapažene rezultate ostvario projekat **Prevenција u oblasti ženskog zdravlja i Info centar**.

Problem i zastupanje kao rešenje

Položaj žene u ovom regionu je tradicionalno patrijarhalan i dodatno opterećen niskim nivoom obrazovanja, malim učešćem u javnom i društvenom životu i ekonomskom zavisnošću. Dodatno je taj položaj ugrožen, jer su ekonomska situacija i propadanje privrede uticali da dosta žena izgubi posao; tako su žene na određen način bile primorane da se sa pozicija zaposlenih žena vrate u pozicije domaćica – što se zatim odražava i na njihovo učešće u javnom životu zajednice. Aktivistkinje Tutina smatraju da bi dodatna sredstva za ženske inicijative, obezbeđena od strane opštine, podstakle veće učešće žena u životu zajednice i na taj način omogućile mnogo bolji položaj i uticaj na donošenje odluka koje se tiču i njihovih prava. Stoga je njihova ideja bila da pokrenu inicijativu za alokaciju sredstava iz budžeta, a s obzirom da su i ranije pokretale tu temu bez konkretnih rezultata, smatrale su da je zastupanje jedini način da se u zajednici javno pokrene debata.

Cilj opšti

Osnivanje Fonda za ženske inicijative pri Komisiji za rodnu ravnopravnost u opštini Tutin, donošenjem odluke nadležnih organa o izdvajanju sredstava iz opštinskog budžeta.

Cilj specifičan:

Uticati na predsednika opštine Tutin i Opštinsko veće da do aprila 2006. godine donesu odluku da se deo sredstava namenjenih za NVO usmeri ka ženskim inicijativama.

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

Odbornice u Skupštini, žene različite starosne dobi, štamparija, pojedinci/ke iz verskih institucija, Savet za rodnu ravnopravnost

Neutralni:

druge organizacije, mediji, građani/ke, predsednica Skupštine, Opštinsko veće

Opozicija:

Centar za socijalni rad, političke partije, neki odbornici, verske institucije

Akcioni plan i implementacija:

Akcioni plan je bio dosta okvirno urađen i podrazumevao je, osim timskih sastanaka, sastanke sa dosta pojedinaca/ki iz lokalne vlasti, a naročito iz Saveta za rodnu ravnopravnost, zatim pripremu i štampu propagandnog materijala, medijsku kampanju, okrugle stolove i tribine.

Sama implementacija je krenula polako – na početku akcije aktivistkinje Impulsa su se dodatno bavile pitanjem ko su zapravo ugledne osobe koje mogu motivisati zajednicu i podržati ovo pitanje u javnosti i kako im prići. Odlučile su se za niz neformalnih sastanaka, kojima će „opipati“ puls zajednice, ali i dobiti podršku i uočiti eventualne probleme.

U sklopu tih aktivnosti održani su sastanci sa članovima opštinskog veća, koje je u principu podržalo inicijativu (ali nije odlučivalo), zatim sa predstavnicama Saveta za rodnu ravnopravnost, ali i sa predsednikom opštine. Svi ti sastanci su održani u njihovim prostorijama, što je bila dvostruka prednost: prvo, to je bila „njihova teritorija“ i drugo, sastanci u dobro uređenim prostorijama šalju jasnu poruku o ozbiljnosti i kredibilitetu organizacije.

Aktivistkinje Tutina su održavale sastanke i sa ljudima koji su važni u zajednici, poput hodže. Ti sastanci su poslužili da one objasne svoju inicijativu, kao i da dobiju informaciju hoće li važniji ljudi u zajednici podržati njihove ideje.

Paralelno sa tim aktivnostima, Impuls je proizveo promotivne materijale. Tu je takođe napravljen iskorak od klasičnih sredstava: umesto plakata i flajera štampane su plastične kese, slične onima koje se dobijaju u prodavnicama posle kupovine. Aktivistkinje su onda ponudile kese vlasnicima prodajnih objekata za razne vrste robe, koji su spremno prihvatili priliku da dođu do besplatnih kesa. Na taj način Tutin je jednostavno i u relativno kratkom roku bio preplavljen kesama koje su nosile slogan „Za ženske inicijative“. Cela akcija je uticala da se privuče medijska pažnja, iako džingl nije korišćen jer je stigao kasnije nego što su očekivale. Dodatno, štampane su i majice sa istim sloganom.

Lobiranje i atraktivna promocija su postavili odlične okvire za uspeh inicijative: većina ključnih faktora u zajednici je, ako ne podržavala

inicijativu, a onda se barem nije otvoreno protivila. Ipak, posao nije bio gotov – u toku sastanaka, otvorila se mogućnost da se postigne i dugoročni cilj – odnosno da se obrazuje Fond za ženske inicijative, ali je od strane lokalne vlasti postavljeno pitanje modela kojim bi se to postiglo.

Aktivistkinje su tada preduzele nove aktivnosti: pozvale su poznate stručnjakinje za rodnu ravnopravnost iz Niša, koje su razgovarale sa članicama Saveta za rodnu ravnopravnost. Održan je okrugli sto, a paralelno sa tim, održani su i formalni sastanci sa Centrom za socijalni rad, zdravstvenim institucijama kao i Zavodom za tržište rada. Na tim sastancima su razgovarale o mogućoj upotrebi sredstava iz Fonda – kao npr. mogućnošću da se takav Fond upotrebi da bi se obezbedila sredstva za dodatno doškolovanje žena i slično. Na taj način je identifikovan mogući model sa kojim se složio predsednik opštine – a to je da Skupština opštine alokira sredstva Savetu za rodnu ravnopravnost, koji će onda otvoriti konkurs za dodelu sredstava. Sa Svetom su razvijene procedure i način dodele sredstava.

Rezultat akcije je potpisan Memorandum o saradnji između NVO Impuls i Saveta za rodnu ravnopravnost opštine Tutin, kao i odluka predsednika opštine Tutin da će se pružiti podrška ženskim inicijativama kroz Svet za rodnu ravnopravnost. Finansiranje ženskih inicijativa je predviđeno budžetom u 2006. u iznosu od 600.000 dinara.

Neočekivani rezultati akcije su da se organizaciji značajno podigla vidljivost, te da su zahvaljujući pozitivnom publicitetu dobile ponudu od Elektrodistribucije Tutin da podrži neke od njihovih drugih akcija. Intenzivan rad na ovoj ideji i zatim uspeh akcije je jak motivišući faktor za aktivistkinje Impulsa – tim je ojačan i po rečima aktivistkinja „sastajemo se mnogo češće, imamo nove ideje“.

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Aktivistkinje Tutina smatraju da je izbor tehnika odnosno stila njihove akcije zastupanja bio ključan, jer je bio primeren njihovoj zajednici i omogućio im da na dobar način neutrališu eventualnu opoziciju – neformalni sastanci su bili ključni početni koraci. Takođe, smatraju da su saradnja sa medijima i okrugli sto, koji je dao dodatni kredibilitet čitavoj ideji u zajednici, bili dobri potezi u pravo vreme.

Iako su zadovoljne promocijom, kada bi čitavu akciju počinjale ponovo, stavile bi još veći akcenat na promotivni deo akcije: štampale bi više promotivnog materijala, i organizovale bi TV emisije i više okruglih stolova, kako bi otvorile širu javnu diskusiju o ideji.

Šta dalje?

Uspeh ove akcije je otvorio čitav niz mogućnosti za Impuls – aktivistkinje će nastaviti da rade sa institucijama i lokalnom vlašću, kako bi ih povezale i umrežile vezano za druga pitanja koja se tiču žena – kao npr. protiv nasilja nad ženama.

3.2.5 Kulturanova, Novi Sad

Opis lokalne zajednice

Novi Sad je nastao pre oko tri stotine godina (1694. godine), koji je ime dobio ukazom carice Marije Terezije, koja ga je odmah i proglasila slobodnom carskom varoši. Podignut na levoj obali Dunava u Bačkoj, Novi Sad je danas glavni grad i privredni, kulturni i administrativni centar Autonomne pokrajine Vojvodine. Grad sa prigradskim naseljima je drugi po veličini grad u Srbiji i obuhvata dve opštine: Novi Sad i Petrovaradin koje sa prigradskim naseljima imaju preko tri stotine hiljada stanovnika. Industrija zauzima dominantno mesto u privredi Novog Sada u odnosu na učešće u formiranju društvenog proizvoda.

Novi Sad ima relativno živu neprofitnu scenu i dugu tradiciju aktivizma: Sokolsko društvo iz 1920. godine jedno je od prvih udruženja građana u gradu, koje nakon II svetskog rata postaje Pokret izviđača. Tokom 60-ih osnivaju se Pokret gorana, Mladi istraživači, Muzička omladina, Književna omladina, Ferijalni savez i Omladinski savezi (na lokalnom, regionalnom, republičkom i državnom nivou). Negde u tom periodu nastaju i umetnička udruženja kao što su ULUV, UPIDIV... Od 90-ih godina se pojavljuju i neprofitne organizacije koje se ne finansiraju iz državnog budžeta. Procena je da danas u Novom Sadu deluje oko 300 organizacija a neke od aktivnijih su omladinske kao što su: Volonterski centar Vojvodine, Balkan idea, Cult art, KPM Ogledalo, Per art, Arci, Kulturanova i mnoge druge objedinjene u Omladinskom klubu.

Organizacija

Kulturanova je osnovana 2001. od grupe mladih ljudi u Novom Sadu sa glavnim ciljem poboljšanja interkulturalnog dijaloga na lokalnom i regionalnom nivou i afirmaciji i razvoju savremenog umetničkog izraza mladih. Najznačajni projekat u radu organizacije jeste produkcija festivala „Changes“ koji je okupio 50 mladih stvaralaca kroz multidisciplinarni i multimedijalni pristup u cilju da predstavi marginalne forme stvaralaštva. Projekat je nastavljen kroz internacionalnu umetničku platformu F.A.C.E. (Festival of alternative creative exchange).

Problem i zastupanje kao rešenje:

I pored većeg broja organizacija koje se bave mladima, mladi se u Novom Sadu suočavaju sa nedostatkom adekvatnog prostora za kreativne sadržaje i kulturnu animaciju. Poslednji centar za kreativno angažovanje mladih koji je postojao u Novom Sadu, Žuta kuća, izvađena je iz temelja 1995. Ratko Radivojević, samostalni umetnik, glumac i reditelj, još od 2002. pokušava da ubedi gradske vlasti u potrebu postojanja ovakvog prostora. Nađena je i lokacija, ali tadašnji vlasnici tog prostora, firma Niva, traže jako velik iznos i grad ubrzo odustaje od toga. Asocijacija za rekonstrukciju kulture i društva Dizalica (čiji je osnivač i Kulturanova) održala je nekoliko tribina krajem 2004. godine sa ciljem da se ukaže, između ostalog, i na potrebu postojanja ovakvog prostora. Pošto nije bilo vidljivog napretka i pored različitih aktivnosti, Kulturanova je zaključila da je potrebno napraviti „širi front“ za ostvarenje ovog cilja, i da bi zastupanje bilo dobar način da se proces pokrene.

Cilj opšti:

U roku od 3 godine obezbediti prostor/e u Novom Sadu (minimalne ukupne površine 1000m²) u radijusu do 2km od centra grada koji bi svojom infrastrukturom obezbedjivao potrebe kreativnog angažovanja i kulturne animacije mladih, kao i opredeliti odgovarajuća budžetska sredstva za režijske troškove i operativno funkcionisanje prostora donošenjem odluke svih relevantnih nosilaca vlasti na lokalnom i regionalnom nivou.

Cilj specifičan

Do marta 2006. dobijanje dozvole za korišćenje Turskog kupatila u Novom Sadu u periodu od maja do oktobra 2006. godine donošenjem odluke direktorice Jodne banje i lokalnih organa vlasti kojom se omogućava korišćenje prostora za kreativno angažovanje i kulturnu animaciju mladih u Novom Sadu

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

Direktorica Jodne banje, lokalne omladinske neprofitne organizacije, omladina, Srpsko narodno pozorište, Pozorište mladih, roditelji omladine, Zavod za zaštitu spomenika, mediji, komšije, Novosadski omladinski savez, umetnici, Kulturni centar NS, Univerzitet Novi Sad,

Neutralni:

Gradska vlast, političke partije, MUP, vojnici, bioskopi, pacijenti Jodne banje, ostale NVO, građani

Opozicija:

javna preduzeća, sponzori, izdavači, vlasnik Kafe galerije, pokrajinska vlast

U okviru detaljnije analize ciljanih grupa, Kulturanova je postavila sledeću analizu:

Direktorka Jodne banje je upoznata je sa temom. U okviru festivala FACE grupa je imala određene umetničke akcije u tom prostoru što je naišlo na dobar odjek. Nakon toga, u okviru proslave 95-godišnjice Jodne banje, Kulturanova je napravila izložbu fotografija sa performansama koji je održan u tom prostoru za vreme festivala. Interes zaposlenih u Jodnoj banji bi mogao biti što bi programom koji se bude stvarao na tom mestu bio obogaćen boravak pacijenata, kao i osoblja. Iako ovoj ustanovi nije potrebna reklama u klasičnom smislu, ona bi ovim gestom ipak pokazala svoj prestiž i pod svojim okriljem imala reprezentativno mesto kulture mladih, jedino takvog tipa u gradu.

Poruka za javnost/mlade je bila formulisana na sledeći način:

Nepostojanje adekvatnog prostora za mlade u Novom Sadu onemogućava kreativno izražavanje u meri koja im je potrebna. Mladi danas svoje slobodno vreme najčešće provode na mestima koja ne pružaju kvalitetne sadržaje ili koja im ne dozvoljavaju da se kreativno angažuju u stvaranju sadržaja. Založimo se da Novi Sad ponovo ima svoj Omladinski kulturni Centar, izrazimo svoju kreativnost tokom akcija za dobijanje prostora za mlade u Novom Sadu.

Akcioni plan, implementacija i rezultati

Akcioni plan je napravljen dosta detaljno i uključivao je aktivnosti za pravljenje mreže za podršku, sastanke sa ključnim ljudima, javne akcije radi promocije i medijsku kampanju. Ipak i pored toga, dolazilo je do izmena, pre svega jer se relativno brzo ispostavilo da je podrška od strane dela ciljane publike izostala tamo gde se na nju sa sigurnošću računalo. Najviše se promenila situacija sa direktoricom Jodne Banje – evo kako članovi grupe to opisuju: „Kada smo počeli projekat pozicionirali smo je u umerenu podršku, s obzirom da smo i ranije imali saradnju sa ovom institucijom i da je sve uvek proteklo bez većih problema. Međutim, tada se dogodilo da je njoj trebala podrška njenih nadređenih i da je time uslovljavala i svoju odluku.“ Stav direktorice u vezi sa ciljem zastupanja je načelno bio pozitivan, ali činjenica da se radi o prilično dugom vremenskom periodu, te da bi obaveze i dužnosti svake strane stoga trebalo precizno definisati, uticalo je da ona zapravo postane neutralna – te da je trebalo

uložiti dosta napora da se pridobije njena podrška. Druga važna tačka koja se ispostavila teža nego što je grupa očekivala je građenje mreže: Kulturanova je na sopstvenom primeru mogla da iskusi da građenje mreže, pogotovu sa velikim brojem već izgrađenih organizacija i činilaca, nije uopšte jednostavan proces. Delom i zbog sopstvenog malog iskustva u mrežama grupa je morala da uloži dodatan trud da bi se dogovori postigli na pravi način i dobila stvarna podrška temi. Kulturanova je ipak uspostavila odličnu saradnju sa Srpskim narodnim pozorištem, gde je napravljena još jedna od akcija, pod nazivom „Otvoreni atelje“ sa slikarskim i vajarskim radionicama te radionicom za pravljenje nakita. Niz drugih akcija, kao što su obezbeđivanje velikog popusta (75%) za predstavu za mlade Romeo i Julija, koji se nastavio i posle ove akcije, te javno prikazivanje filma „Neko drugo vreme“ obezbedili su pažnju medija.

Kulturanova je paralelno sa tim organizovala i niz drugih pratećih akcija koje su dobile značajnu medijsku pažnju i na vrlo efektan način u javnosti otvorile pitanje prostora za mlade. Jedna od najuspešnijih akcija je bio performans na ulici, gde su mladi pravili svoju „kuću“ od raznih materijala, i gde se potpisivala peticija lokalnim vlastima. Mada nije prikupljen veliki broj potpisa, akcija je imala dobar odjek i pozitivno je primljena od strane građana, posebno mladih.

Rezultat akcije je potpisan sporazum o saradnji između Zavoda za reumatizam i Kulturanove o ustupanje korišćenja prostora tokom leta. Neočekivani rezultat akcije je dogovor sa Srpskim narodnim pozorištem o korišćenju njihovog prostora za umetničke aktivnosti mladih. Zahvaljujući ovim aktivnostima, Kulturanova se povezala sa drugim organizacijama i ušla u Koaliciju mladih Srbije, te uzela učešća u njihovim akcijama. Na kraju, aktivisti Kulturanove smatraju da je akcija pomogla grupi da ojača – grupa je dobila na vidljivosti, kako u opštoj javnosti, tako i među drugim organizacijama, a ovo iskustvo im je omogućilo da mnogo bolje upoznaju, po njihovim rečima „kako funkcionišu strukture vlasti“. U tom smislu, Kulturanova je doživela i određenu organizacijsku promenu – mnogo je više uključena u procese odlučivanja koje se tiču njihove teme.

Na sledećim stranama je prikazana prva varijanta plana Kulturanove.

Tabela br. 4: Plan akcije organizacije Kulturanova iz Novog Sada

Aktivnost	Cilj	Potrebni resursi	Odgovorne osobe	Ko treba da učestvuje	Rok
Sazivanje sastanka i sastanak OK	Formiranje radne grupe za JZ	Štampani materijal, tel, osveženje...	Vlada, Milan	Ceo OK	31. okt
Slanje pozivnica za izložbu u TK	Privući čl. mreže, direktoricu i osoblje JB, medije, vlast	Koverte, pozivnice, adrese	Ana	/	2. nov
Sazivanje sastanka i sastanak radne grupe za JZ	Proširivanje mreže, alternativni prostori na koje bi se akcija mogla usmeriti, podela uloga za lobiranje	Prikupljeni kontakti, tel. štampani materijal, osveženje...	Milan, Vlada	Radna grupa za JZ	2. nov
Postavljanje izložbe u TK i izložba	Privući čl. mreže, direktoricu i osoblje JB, medije, vlast	2 projektora, panoi, dekor, stolice, rasveta, struja, piće, jelo	Isidora, Vlada, Milan	Svi zainteresovani	3. i 4. nov
Sazivanje sastanka i sastanak radne grupe za JZ	Predlog akcija	Prikupljeni kontakti, tel.	Milan, Vlada	Radna grupa	7/8. nov
Sastanak sa direktoricom J. banje	Prikupljanje informacija (Upravni odbor? Za koje programe bi oni bili zainteresovani? Ima li neka viša instanca?)	Štampani materijal, osveženje... Ištampani draft predloga, istraživanje o slobodnom vremenu	Milan, Ana, Jovan	Milan, Ana, Jovan	9. nov
Sazivanje sastanka i sastanak radne grupe za JZ	Predlog akcija,	Prikupljeni kontakti, tel.	Milan, Vlada	Radna grupa	10-13. nov
Sastanak sa direktorom Srpskog narodnog pozorišta	Da li su zainteresovani za saradnju? Za koje programe bi oni bili zainteresovani?	Štampani materijal, osveženje... Ištampani draft predloga, istraživanje o slobodnom vremenu	Vlada	Vlada	20. nov
Sastanak sa Bojanom Pajticem, preds. IVAP Vojvodine	Osigurati podršku pokrajinske vlade za akciju JZ	Ištampani draft predloga, godišnji plan	Vlada, Milan, Kuzma	/	5. dec
Sazivanje sastanka i sastanak radne grupe za JZ	Podela uloga za proširivanje mreže, dogovor oko načina okupljanja učesnika Otvorenog ateljea, deljenje uloga za promociju po srednjim školama	Prikupljeni kontakti, tel. štampani materijal, osveženje,..	Milan, Vlada	Radna grupa	5. dec
Pravljenje radio džingla i distribucija	Informisanje	Komp, džingl od BCIF-a	Steva-Stroj, Djile-Stroj, Nemanja	/	6. dec
Dizajniranje, štampa i deljenje fajlera i dizajn logoa	Informisanje	Komp, dizajn štamparija, volonteri	Vlada-Stroj, Marija, Sladja, volonteri	Svi zainteresovani	6. dec

Predstava „Romeo i Julija“ u SNP	Promocija akcije JZ – cena karte je umanjena za 75%.	/	Nemanja, Pr Tim	/	8. dec
Prezentacije u srednjim školama i na fakultetima	Informisanje i prikupljanje preporuka i ideja za dešavanje u budućem Omladinskom Klubu i prostorima za JZ	Propagandni materijal (flajeri x 4000, plakati x 1000) , anketa x 2000,	Lilijana, Dzejms, Vlada, Nemanja,	Učenci novosadskih srednjih škola	dec/jan, feb
Obilazak članova mreže za JZ	Lobiranje, dobijanje aktivne podrške, potpisivanje peticije	Tekst peticije, tel, lokalni putni troškovi.	Jelena Milan, Marko	Ceo OK	ceo dec
Izložba „Welcome to Avlija“ K-Town group iz Kosjerića u T. kup.	Promocija akcije, aktiviranje mladih da se uključe u akciju	Iznajmljivanje praktikabla, štafelaja, troškovi struje, iznajmljivanje video-bima tel.	Milan, Jovan	Svi zainteresovani.	27. dec
Sastanak sa direktoricom marketinga SNP-a	Lobiranje	Tel.	Milan, Vlada Milan	/	15. jan
Sastanak sa direktoricom J. banje	Lobiranje	Tel.	Milan Milan	/	16. jan
Ulična akcija „mladi, napravite svoju kucu“	Informisanje, animacija, potpisivanje peticije	Daske, boje, pečeno kestenje	Milan, Vanja, Džafo	Svi zainteresovani	27. jan
Sazivanje sastanka i sastanak mreže za JZ	Organizovanje javne tribine u TK	Prikupljeni kontakti, tel.	Milan, Vlada	Ceo OK	31. jan
Javno prikazivanje filma	Informisanje, edukacija, širenje podrške	Štampani materijal, osvež. Struja	Jovan, Milan, Ana, Vlada	Zavod za prouč. kulturnog razvitka, BIGZ-a, vlast, mediji....	11. feb
Fotovremeplov i javna tribina u TK	Širenje podrške	stolice, razglas, bim, komp. grejanje			
Sastanak sa direktoricom marketinga SNP-a	Potpisivanje protokola o saradnji	Tel.	Milan, Vlada	/	14. feb
Sastanak sa direktoricom J. banje	Potpisivanje protokola o saradnji	Tel.	Milan	/	16. feb
Otvoreni atelje u holu SNP-a		Boje, platna, štafelaji, reflektori, promotivni materijal			18. feb – 5. mar

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Aktivisti Kulturanove su posebno zadovoljni javnim akcijama, koje su bile dobro organizovane, medijski ispraćene, podsticajne i imale su neočekivano veliki odziv.

Sa druge strane, kada bi počinjali ponovo, bolje bi ispitali situaciju sa Jodnom banjom pre same akcije, bolje bi organizovali potpisivanje peticije – tako da prikupe veći broj potpisa, pokušali bi da više zainteresuju Gradsku upravu i da naprave još jaču medijsku kampanju. Najvažnije njihovo iskustvo je ipak građenje mreže. Iz ove perspektive, napravili bi jasniju strategiju za saradnju sa drugim organizacijama. U svakom slučaju, čitava akcija jeste bila teža nego što su oni očekivali.

Šta dalje?

Kulturanova je, zajedno sa drugim organizacijama koje su se uključile u akciju, već napravila strategiju i detaljan plan za dalju akciju, tako da će se proces nastaviti.

Neposredno pre izdavanja ovog priručnika, Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu u okviru konkursa za implementaciju Akcionog plana politike za mlade u APV je odobrio projekat Prostorna mreža mladih. Projekat se sastoji od projekcija filma „Neko drugo vreme” i diskusija na temu potrebe za postojanjem prostora za kreativno angazovanje mladih u 10 vojvodjanskih opština, sa ciljem da aktivira mlade u lokalnim zajednicama da zauzmu aktivan stav u rešavanju lokalnih problema sa posebnim naglaskom na rešavanje problema nepostojanja prostora za njihovo kreativno angažovanje i veću dostupnost postojećih institucija. Dodatno, u julu mesecu, kada je grupa dobila na korišćenje Tursko kupatilo, dovode umetnike iz cele Evrope da stvaraju u ovom inspirativnom prostoru. Za ovaj projekat, kojem je cilj da osim internacionalne saradnje promoviše i lokalne umetnike, dobijena je podrška grada Novog Sada.

3.2.6 Odred izviđača „Josif Pančić“, Niš

Opis lokalne zajednice

Niš, jedan od najvećih gradova u Srbiji, nalazi se na raskrsnici najvažnijih balkanskih i evropskih saobraćajnih pravaca. Grad je dobio ime po reci Nišavi koja kroz njega protiče i koju su keltski prastanovnici zvali Navissos. Danas je Niš savremeni univerzitetski grad sa preko 300.000 stanovnika, i istovremeno prirodni, društveni, privredni, obrazovni, zdravstveni, kulturni i sportski centar jugoistočne Srbije. Područje grada obuhvata površinu od 597km² na kome se nalaze Niš, Niška banja i 68 prigradskih naselja. Grad je već proslavio stogodišnjicu postojanja i rada prve gimnazije, Narodnog pozorišta, Narodne biblioteke i književnog časopisa, a o razvijenosti sistema obrazovanja najbolje govori statistika: oko 40.000 učenika u 35 osnovnih i 19 srednjih škola i preko 14.000 studenata na 13 fakulteta Niškog univerziteta.

Sa Niškom banjom posebnim balneološkim centrom u neposrednoj blizini grada aktuelna turistička ponuda Niša pruža mogućnosti za banjski, lečilišni, poslovni i kongresni turizam kao i veće sportske i kulturne manifestacije. Brojna su izletišta koja svojim prirodnim lepotama spadaju u najlepše u Srbiji i Crnoj Gori.

Opština Medijana, na kojoj se akcija odvijala, spada među „najmlađe“ opštine u Srbiji. Formirana je 2004. godine kada se grad Niš podelio na pet opština. Opština Medijana je po površini najmanja, ali po broju stanovnika najveća opština grada Niša. Ime je dobila po arheološkom nalazištu Medijana.

Organizacija

Odred izviđača „Josif Pančić“ je osnovan sa ciljem da doprinese obrazovanju mladih ljudi kroz sistem vrednosti zasnovan na izviđačkom zavetu i zakonu da pomognu izgradnju boljeg sveta u kome ljudi imaju konstruktivnu ulogu u društvu. Aktivnosti su usmerene na podsticanje i aktiviranje ljudi na lokalnom nivou. Organizacija je u gradu poznata po akciji **Stazama akademika Josifa Pančića**, koja je tradicionalno ekološko promotivna šetnja koja okupi oko 500 učesnika i ima za cilj podizanje građanske svesti o

zaštiti životne sredine. Isto tako ponosni su na projekat **Svi različiti – svi jednaki** koji je imao za cilj obuku 50 mladih lidera izviđačkih odreda iz Srbije, uzrasta 13-15 godina, iz oblasti tolerancije, jednakosti i nenasilnog rešavanja konflikata.

Problem i zastupanje kao rešenje:

I pored toga što je Niš univerzitetski grad, i velikog broja mladih ljudi koji u njemu žive, još uvek ne postoji strategija i/ili omladinska politika. Brojne omladinske organizacije su nekoliko puta pokretale to pitanje, pa su izviđači smatrali da bi ovo bila dobra prilika da se pitanje pokrene još jednom putem zastupanja.

Cilj opšti:

Uključivanje mladih u javni društveni život na teritoriji opštine Medijana usvajanjem, donošenjem i primenom politike za mlade najkasnije do kraja 2007. godine

Cilj specifičan

Uticanje na Opštinsko veće da do aprila 2006. godine donese odluku o potpisivanju memoranduma o saradnji sa relevantnim NVO na izradi politike za mlade.

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

Predsednik opštine, odbornici, mladi, druge neprofitne organizacije i drugi odredi izviđača, institucije, mediji, građani

Neutralni:

neki mediji, i neki građani, biznis sektor

Opozicija:

mediji, neki građani, neki od odbornika, institucije koje se bave mladima, političke partije koje nisu na vlasti/kritičari

Poruka koja je bila upućena donosiocima odluka i građanima:

Nepostojanje jasne politike za mlade ljude u opštini Medijana dovelo je do toga da mladi ne prepoznaju alternativu u svom okruženju. U našoj opštini od 80.000 građana, 20.000 su mladi ljudi između 15-30 godina. U organizovanim samostalnim akcijama: opštine, NVO-a i grupa građana, aktivno učešće je uzelo jedva dva odsto ove populacije. Pogledajte rezultate sledećih akcija:

- Čišćenje G. reke (u organizaciji OIJP) okupilo je 200 mladih
- Uredjivanje blokovskih površina (opština) okupilo je jedva 100 mladih
- Zajednička akcija niških NVO, izviđača i opštine „Veliko spremanje grada“ okupila je čak 15.000 osoba

Hajde da zajedničkim snagama stvarimo više mogućnosti za mlade ljude.

Akcioni plan i implementacija

Akcioni plan, kako je postavljen na početku, uključivao je pre svega aktivnosti na medijskoj promociji i sastanke sa ključnim ljudima iz lokalne vlasti. Planirano je da mediji budu uključeni od samog početka. Međutim, već pri prvim timskim sastancima, kada je pisano prvo saopštenje za štampu, grupa je došla do zaključka da bi, u toku dogovora sa ostalim omladinskim organizacijama moglo doći do izmena. Stoga je doneta odluka da se mediji uključe tek po usaglašavanju stavova i aktivnosti od strane svih aktera, što se pokazalo kao odlična procena.

Takođe, s obzirom na to da u Nišu deluje dosta neprofitnih organizacija, pa i onih koje rade sa mladima, i da, iako neke od njih nisu vezane direktno za opštinu Medijana, mogu pružiti značajnu podršku ovoj akciji, grupa je rešila da prebaci težište na širenje mreže podrške. Stoga su posle prvih sastanaka tima, započete aktivnosti na formiranju mreže. Održano je ukupno 6 sastanaka mreže, a po rečima aktivista „prvi sastanak je bio ključan, jer je tokom tog sastanka postavljena dobra osnova za saradnju“. Grupa se opredelila za varijantu da sastanke facilitiraju nezavisni facilitatori, što je dalo neutralnost i obezbedilo profesionalno vođenje sastanka. To je posebno bilo važno jer je neutralisalo moguću kompeticiju među mnogobrojnim učesnicima.

Druga važna aktivnost su bili sastanci sa predstavnicima lokalnih vlasti, koji su po rečima aktivista „bili planirani na svake dve nedelje, a pretvorili se u svakodnevne“. Medijska promocija je tekla kako je planirano, sa promotivnim materijalima kao što su: informativni materijali o

sprovedenju omladinske politike u okruženju, izviđačke marame, fascikle, blokovi, i nizom drugih koji su imali obeležja odreda „Josif Pančić“ i BCIF-a.

Umesto planirane akcije paketića za decu, grupa je došla na originalnu ideju da napravi „paketiće za odbornike“, pa je svaki odbornik dobio paket sa promotivnim materijalima i porukom koja je objašnjavala zašto je važna strategija za mlade. Tom akcijom su uspeali da efektno privuku pažnju odbornika, ali i medija, za koje je ova ideja bila interesantna.

Opština je vrlo brzo pokazala interesovanje, i spremnost da se uključi, i pregovara i o drugim mogućnostima, što je organizacija, zajedno sa drugima koje su činile mrežu podrške, iskoristila na najbolji mogući način; ti pregovori su doneli ideje kao što su sprovođenje istraživanja o potrebama mladih, i izdavanje sredstava iz budžeta za rad omladinskih organizacija.

Sve to vreme izviđači su ulagali veliki trud da rade sa mrežom podrške, i to su činili vrlo uspešno: sastanci su bili dobro organizovani i vođeni, odluke su donošene zajednički, pregovori sa lokalnim vlastima transparentni.

Glavni rezultat akcije je potpisan Memorandum o saradnji između opštine Medijana i 15 omladinskih neprofitnih organizacija koje se bave mladima. Važan neočekivani rezultat čitave akcije je da je opština Medijana odvojila 1,200.000 dinara za podršku omladinskim organizacijama i za dalji rad na strategiji, dok je biznis sektor u saradnji sa opštinom Medijana poklonio sredstva za tri bilborda koja će promovisati Memorandum i strategiju za mlade. Dodatno, opština Medijana podržava istraživanje i konferenciju što će omogućiti postavljanje osnova strategije za mlade, pokreće istraživanje koje će omogućiti osnov za pravljenje strategije za mlade, a izviđači su uspostavili kontakt sa Koalicijom mladih Srbije. Pored toga, izviđači su dobili na vidljivosti i značaju, kako među organizacijama tako i u opštini i među građanima.

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Aktivisti izviđača su, sa pravom, najzadovoljniji radom na uspostavljanju mreže podrške. Njihove reči zapravo na dobar način opisuju šta je važno: „*Shvatili smo odmah na početku da nije važno da mi preuzmemo glavnu ulogu (zato smo i zvali nezavisne facilitatore) već da je važno da se bez obzira na razlike, koje uvek postoje između grupa, fokusiramo na ono što nam je zajedničko: problem i moguće rešenje*“.

To je omogućilo da se u Nišu oko ove akcije okupi petnaest omladinskih organizacija, od kojih su neke mnogo veće od Odreda izviđača, a koje su do kraja ostale posvećene ovom cilju i pokazale veliku spremnost za saradnju. Dalje, smatraju da su dobro odradili plan saradnje sa medijima i da je važno što su imali „*medijsku kampanju sa jasnim ciljem i jasnom porukom*“. Sve to, kao i raniji dobri odnosi sa lokalnom vlašću, omogućili su da se i ovog puta uspostave dobri partnerski odnosi.

Sa druge strane, kažu da su naučili da bi idući put uzeli facilitatore sa kojima su već radili, jer nisu bili sasvim zadovoljni sa osobom koja je prvi put radila. Posvetili bi veću pažnju jačanju projektnog tima (dodatnim edukacijama ali i aktivnostima koje pomažu izgradnju tima) i čak bi dodali dodatne zajedničke aktivnosti za članice mreže. Još jedna stvar na koju su ukazali, jeste da bi sledeći put uključili razmenu iskustva sa vojvođanskim opštinama (gde je već usvojena strategija za mlade) i to ne samo za neprofitni sektor, već i za ljude iz opštine i insitucija.

Šta dalje?

Izviđači će nastaviti da prate i da se angažuju na implementaciji memoranduma, odnosno na pravljenju strategije za mlade. S obzirom na budžet smatraju da će posao biti olakšan, i misle da postoji dobra mogućnost da posle završetka čitavog procesa opština Medijana postane model i za druge opštine u Nišu, ali i za druge gradove u Srbiji.

Меморандум

Нишка Градска општина Медијана и представници 15 омладинских невладиних организација у периоду између 1. децембра 2005. и 28. фебруара 2006., одржали су серију састанака на тему „Омладинска политика на територији општине Медијана“. Међусобно разумевање интереса свих заинтересованих страна представљено је кроз овај

**МЕМОРАНДУМ О РАЗУМЕВАЊУ
О ОСНОВАМА ОМЛАДИНСКЕ ПОЛИТИКЕ
ЗА ТЕРИТОРИЈУ ОПШТИНЕ МЕДИЈАНА**

Потписници овог Меморандума се од дана потписивања обавезују да ће у својим будућим активностима препознати и поштовати следеће вредности и постулате:

- млади имају значајну улогу у развоју и изградњи својих локалних заједница,
- пасивност младих, као и неадекватан приступ и рад са младима, довела је до њихове маргинализације и маргинализације њихових потреба,
- у циљу остваривања активније улоге младих, сва три друштвена сектора (државни, приватни и невладин) морају да пруже адекватну подршку и поверење младима, а у оквиру овога потписници Меморандума се појављују као заговорачи и најактивнији актери,
- стални отворени дијалог између омладинских организација и општине Медијана треба да представља не само императив у остваривању поменутих улога младих, већ и пример добре праксе која се може реплицирати и у другим срединама,
- омладинске иницијативе и програми који охрабрују омладински активizam у Нишу биће подржани од стране потписника Меморандума уколико су у складу са вредностима и постулатима Меморандума, а у складу са њиховим ресурсима и капацитетима,
- приоритети у раду са младима се морају одређивати на основу реалних потреба младих, при том препознавајући разноликост која карактерише ову хетерогену циљну групу,

Представници Општине Медијана и омладинских невладиних организација потписују овај Меморандум у складу са законом, својим статутима и другим важећим организационим/институционалним актима и одлукама.

У Нишу,
27.03.2006.

Војин Дошло
Одговор за младости

Иван Топаловић
Центар за развој људских ресурса

Драгослав Ђирковић
Председник општине Медијана

Драган Милковић
Директор за људска права

Јелена Лазаревић
Дечије дуго

Драган Петковић
О.И. "Јасир Павловић"

Мирослава Стојановић
Одбор за људска права

Александар Анђелковић
Група за психосоцијалну подршку

Младен Јовановић
Protecta

Јасмина Бараћ
Студентки са инвалидитетом

Милош Ристић
СНГН

Александар Гавриловић
ИРО за младе

Ненад Димитријевић
Медијана

Дејан Милошевић
СНМД

Војин Дошло
Одговор за младости

Иван Топаловић
Центар за развој људских ресурса

Андреја Тодосијевић
Оризон

Маја Стојановић
Неадекватно младости за људска права

Dokument 1: Memorandum o saradnji između opštine Medijana i 15 omladinskih organizacija

3.2.7 Romski centar, Obrenovac

Opis lokalne zajednice

U donjem toku Kolubare, na njenom ušću u reku Savu, na površini od 410km² i sa 73.000 stanovnika nalazi se Obrenovac, jedna od 17 opština grada Beograda. Obrenovac je veoma staro naselje, naseljeno još od paleolita, na kome su se tokom vekova smenjivali brojni vladari. Godine 1824. Obrenovac počinje da se razvija, pod vladavinom Miloša Obrenovića: tada se osniva škola, zatim 1842. pošta, a 1870. Obrenovac zida crkvu. Nakon 2. svetskog rata, dolazi do razvoja industrije: grade se drvni kombinat „Bora Marković” – Zabrežje, fabrika hemijske i mašinske proizvodnje „Prva iskra” – Barič, poljoprivredni kombinat „Dragan Marković”- Obrenovac i termo-elektrane „Nikola Tesla” – Obrenovac, koje zapošljavaju oko 3.000 ljudi i proizvode više od polovine srpske električne energije. Kulturnom životu, pečat daju Udruženje književnika Obrenovac, likovno udruženje „Most”, i hor „Obrenovačke devojke”, kao i brojna obrenovačka kulturno-umetnička društva čije se aktivnosti prepliću sa aktivnostima 4.000 registrovanih sportista.

Problemi sa kojima se Obrenovac susreće su nezaposlenost: danas u Obrenovcu ima 7.553 nezaposlena lica, zatim problem zagađenja vazduha, zemljišta i vode pre svega od pomenutih termo-elektrana, ali i od hemijske industrije prisutne u ovom području. Osim toga, oko 10.000 učenika je raspoređeno u tri srednje škole i deset osnovnih škola, a u predškolsku ustanovu upisano je 1.800 dece; ipak, obrazovni nivo stanovništva je izuzetno nepovoljan: oko 50% odraslih ima samo osnovnu školu (ili nepotpunu ili je bez obrazovanja), i to je jedan od važnih problema Obrenovca. Taj problem posebno pogađa romsku populaciju, a prema podacima neprofitnih organizacija, na teritoriji opštine Obrenovac živi oko 12.000 Roma.

Organizacija

Romski centar Obrenovac je osnovan 2003. sa misijom da radi na integraciji romske zajednice u društvo kroz razvijanje svesti o potrebi redovnog školovanja. Organizaciju su osnovali predstavnici romskih nevladinih organizacija i profesionalci Centra za socijalni rad, Doma zdravlja, tržišta rada, obrazovnih institucija. Strateški pravci Romskog centra su popravljjanje obrazovnog statusa Roma, zdravstveno prosvetavanje, poboljšanje informisanja, pomoć u smanjenju siromaštva.

Problem i zastupanje kao rešenje

Jedan od glavnih problema koji utiču na obrazovanje Roma je neredovnost pohađanja nastave romske dece u osnovnoj školi. Sa druge strane, postoji određeno nepoštovanje aktuelnih propisa u oblasti prosvete i socijalne zaštite od strane institucija i to onih koji se odnose na praćenje redovnosti pohađanja nastave, primenu određenih mera koje imaju za cilj aktiviranje roditelja i pružanje pomoći porodici i detetu pre nego se izreknu kaznene mere. S obzirom da je tema prilično osetljiva, i da bi pozivanje na zakon i zakonska rešenja moglo uticati da se situacija pogorša (u slučaju doslovne primene slova zakona moglo bi se desiti da deca budu samo izbačena iz škole), Romski centar je smatrao da je potrebno omogućiti stručnjacima iz različitih institucija da prate upis i pohađanje dece u osnovnim školama, npr. osnivanjem tela ili komisije koja bi se time bavila. Pošto u Obrenovcu osim ranijeg projekta Romskog centra Obrenovac, koji se bavio podsticanjem romske dece na redovno školovanje, nije bilo aktivnosti koje bi se bavile ovim problemom, a kako je stanovništvo inače u nedovoljnoj meri obavешteno o problemu niskog nivoa obrazovanja, članovi grupe su smatrali da je zastupanje dobar način da se ovi ciljevi istovremeno postignu.

Cilj opšti

Uključenje romske dece, koja neredovno pohađaju osnovnu školu u opštini Obrenovac, u redovno obrazovanje kroz adekvatniju primenu propisa iz oblasti obrazovanja do kraja dekade Roma.

Cilj specifičan

Izvršiti pritisak na menadžera opštine Obrenovac da formira tim sastavljen od predstavnika osnovnih škola, Centra za socijalni rad i predstavnika romskih organizacija, koji bi napravio protokol

za primenu zakonskih propisa o osnovnom obrazovanju (koji se odnose na redovno pohađanje nastave u OŠ) do početka aprila 2006.

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

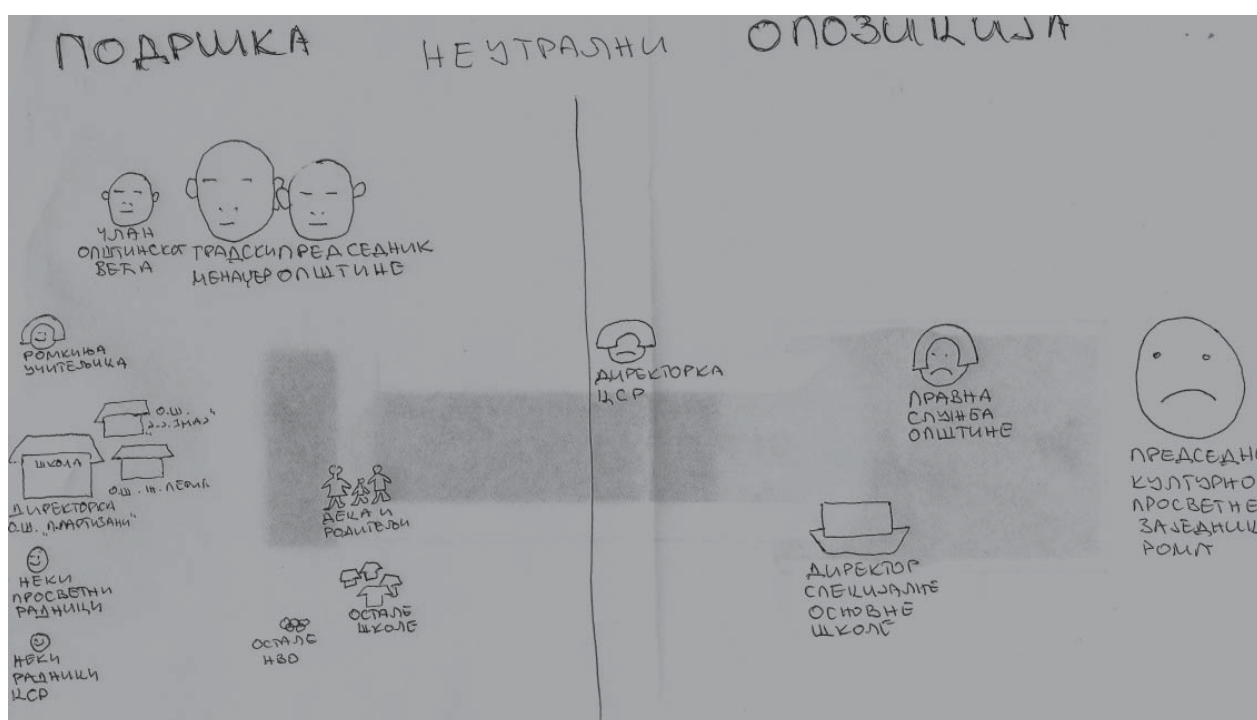
Direktor „Laste“, direktorka OŠ „J.J. Zmaj“, neki radnici Centra za socijalni rad, direktor Nacionalne službe za zapošljavanje u Obrenovcu, neki radnici u OŠ, predstavnici drugih romskih NVO, vlasnik RTV „Mag“, učiteljica Romkinja, roditelji i deca Romi, EKO fond, JP direktor.

Neutralni:

Predsednik opštinskog veća, predsednik opštine, opštinski menadžer.

Opozicija:

Neki direktori OŠ, direktorka Centra za socijalni rad, predsednik Kulturno-prosvetne zajednice Roma, direktor specijalne OŠ „Lj.Aćimov“

Crtež br. 2: Karta moći organizacije Romski centar, Obrenovac

Karta moći se tokom akcije nije bitno menjala. Eventualno se može reći da oni koji su u opoziciji nisu bili jako aktivni te nisu previše ometali javno zastupanje. Po toj karti moći najvažnija ciljana publika su bili: opštinski menadžer, član opštinskog veća, predsednica aktiva direktora osnovnih škola (koja je istovremeno i direktorica jedne osnovne škole).

Jedna od analiza ciljane publike je pokazala da je član opštinskog veća ranije podržavao akcije Romskog centra Obrenovac, te da je (barem deklarativno) zainteresovan za temu.

Poruka, koja je upućena opštinskom menadžeru:

Nedovoljna primena propisa u oblasti osnovnog obrazovanja dovodi do izostajanja sa nastave dece romske nacionalnosti što ima za posledicu dalju marginalizaciju romske zajednice. Zajedno sa OŠ naše opštine RCO je utvrdio da tokom školske 2004/2005. godine 120-oro dece romske nacionalnosti nije redovno ili nije uopšte pohađalo nastavu. Samo tokom prošle školske godine maloletni N.N. prema podacima MUP-a, Centra za socijalni rad, u više navrata su u vreme trajanja nastave prosijali, fizički

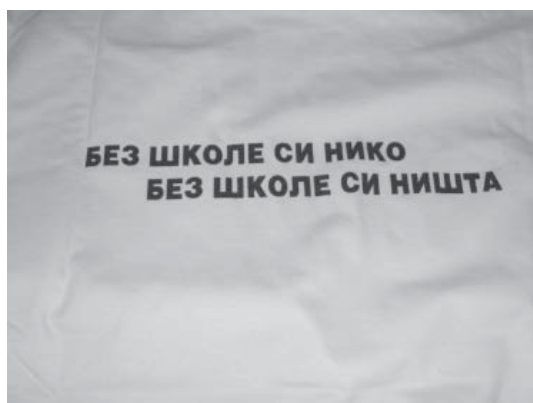

napadali drugu decu i sami rizikovali da ih neko napadne. Zbog poštovanja zakona, brige o deci, rešavanja problema integracije Roma pozivamo opštinskog menadžera da oformi radnu grupu koju bi činili predstavnici osnovnih škola, Centra za socijalni rad, MUP-a, Skupštine opštine, NVO-a koja bi pratila sprovođenje propisa u oblasti osnovnog obrazovanja.

Akcioni plan, implementacija i rezultati

Tokom edukacije grupa je napravila plan aktivnosti koji je vrlo malo korigovan do kraja projekta. S obzirom da je grupa uložila dosta vremena u planiranje, koraci u akciji su bili prilično jasni.

Početni sastanci tima su se nastavili sastancima mreže za podršku: mrežu su činile organizacije ali i važni pojedinci, poput predsednice aktiva direktora osnovnih škola i psihologa Doma zdravlja koji je zadužen za testiranje romske dece pri upisu u škole. Članovi organizacije su izložili svoju ideju: da se osnuje telo koje bi imalo više funkcija; da prati upis sve dece u osnovne škole, redovnost pohađanja nastave, ali i prikuplja informacije o tome šta škole i druge institucije preduzimaju na ovom planu. Telo bi činili predstavnici opštine, škola, Centra za socijalni rad i neprofitnog sektora, kako bi sve zainteresovane grupe imale uvida u situaciju. Svi koji su pozvani u mrežu podrške su se složili sa idejom i dogovorili se da će kao tim zastupati osnivanje zajedničkog tela.

Paralelno sa dogovorima unutar mreže podrške, organizacija je planirala i održavala sastanke sa predstavnicima lokalnih vlasti i institucija, kao što su opštinski menadžer, direktori škola, predsednik opštine. Dodatno, krenule su intenzivne pripreme medijske kampanje: pripremao se TV spot, radio džingl, pamfleti, olovke, i majice. I pored tehničkih problema sa štamparijom, svi materijali su pripremljeni; krenulo se sa emitovanjem TV spota i radio džingla, organizovala se press konferencija, te ulična akcija tokom koje je građanima deljen propagandni materijal.

Sve to je privuklo pažnju javnosti, a pogotovu običnih građana koji su, po rečima aktivista „bili šokirani podacima o obrazovnom statusu građana Obrenovca” što pokazuje kako se dobro mogu iskoristiti činjenice, ako se na pravi način prenesu javnosti.

Zbog vremenskih uslova, javna akcija je pomerena za januar. Ona je obuhvatila deljenje propagandnog materijala na ulici i odvijala se pod sloganom *bez škole si niko, bez škole si ništa!* Akcija je bila medijski praćena i privukla je pažnju građana i pored hladnog vremena. Sve medijske aktivnosti su donele neočekivan rezultat, da su organizaciji počeli da se javljaju roditelji romske dece koji su nudili pomoć i želeli da volontiraju u akciji.

Pošto su privukli pažnju javnosti, članovi mreže za podršku su podneli i zvaničan predlog odluke opštinskom veću na usvajanje. Odmah potom, organizovali su radio emisiju u kojoj su nastupili članovi organizacije i opštinski menadžer, gde se javno otvorila diskusija o mogućem načinu rešavanja problema. Opština je zatim tražila da se odredi sastav tog tela, i članovi organizacije su dali predlog od 5 imena, koji je opština formalno prihvatila. Dugo nije bilo jasno hoće li slediti i formalna odluka, ali dva dana pre nego što je ovaj priručnik poslat u štampu, opštinsko veće Obrenovca je donelo Rešenje o obrazovanju komisije za praćenje upisa dece u osnovu školu i pohađanja nastave.

Tabela br. 5: Plan akcije organizacije Romski centar iz Obrenovca

Aktivnosti	Potrebni resursi	Odgovorna	Vreme
Sastanak u organizaciji, diskusija o planu	telefon, osveženje, štampani materijal	Žarko	25.10.
Sastanak mreže, upoznavanje	telefon, osveženje, štampani materijal	Dejan	02.11.
Drugi sastanak mreže, sporazum	telefon, osveženje, štampani materijal	Dragan O.	09.11.
Zajednička konferencija za štampu/promocija	štampane pozivnice, osveženje, zakup sale, propagandni materijal, telefon		
Izrada lifleta	troškovi štampe i idejnog rešenja	Dragan M.	16.11. do 15.11.
Izrada radio džingla	troškovi izrade idejnog rešenja	Dejan	do 30.11.
Emitovanje džingla	troškovi	Dejan	XII - II 2006.
Izrada TV reklame, spota, telopa	troškovi izrade, idejno rešenje	Dragan M.	do 30.11.
Emitovanje na TV	troškovi	Dragan M.	XII - II 2006.
Lobiranje direktora opštinskog menadžera predsednika opštine.....	telefon	Žarko, Dejan, Dragan O., Dragan M., Milina, Djordje	
Sastanak mreže, priprema sastanka u opštini	telefon, štampani materijal, osveženje	Dejan	30.11.
Sastanak sa direktorima OŠ, menadžerom, MUP..	telefon, štampani materijal, osveženje	Dragan O.	07.12.
Ulična akcija	prevoz, sto, pano, osveženje	Djordje, Žarko	10.12. - subota
Nastupi u medijima	prevoz	Dragan O, Žarko	10-20.XII
Javne tribine	prevoz, osveženje, štampani materijal, zakup sale	Žarko, Milan	15-30.I
Sastanak sa direktorima, ideje	telefon, osveženje, štampani materijal	Dragan O.	25.12.
Sastanci sa školama	prevoz, telefon	Milan, Dejan, Žarko, Dragan O.	I, II 2006.
Svečano donošenje odluke o formiranju radnog tela	troškovi koktela	Dragan O, Dragan M.	20.02.2006.

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Grupa je posebno zadovoljna reakcijom građana na uličnu akciju koja je uključivala pre svega informisanje građana o broju nepismenih stanovnika u Obrenovcu, kojom su uspeali da skrenu pažnju na obrazovanje romske dece i koja je bila dobro medijski praćena. Isto tako, zadovoljni su interesovanjem i ispoljenom voljom obrazovnih institucija za formiranjem radne grupe, zainteresovanošću lokalnih vlasti za problem i njegovo rešavanje.

Ono što bi drugačije uradili jeste više lobiranja i uspostavljanje neposrednog kontakta i sa drugim važnim ključnim osobama u opštini koji bi mogli uticati na donosiocce odluka.

Evo kako to opisuju

Šta dalje?

Organizacija planira da nastavi aktivnosti kojima će pratiti implementaciju opštinske odluke.

3.2.8 Snaga sela, Knjaževac

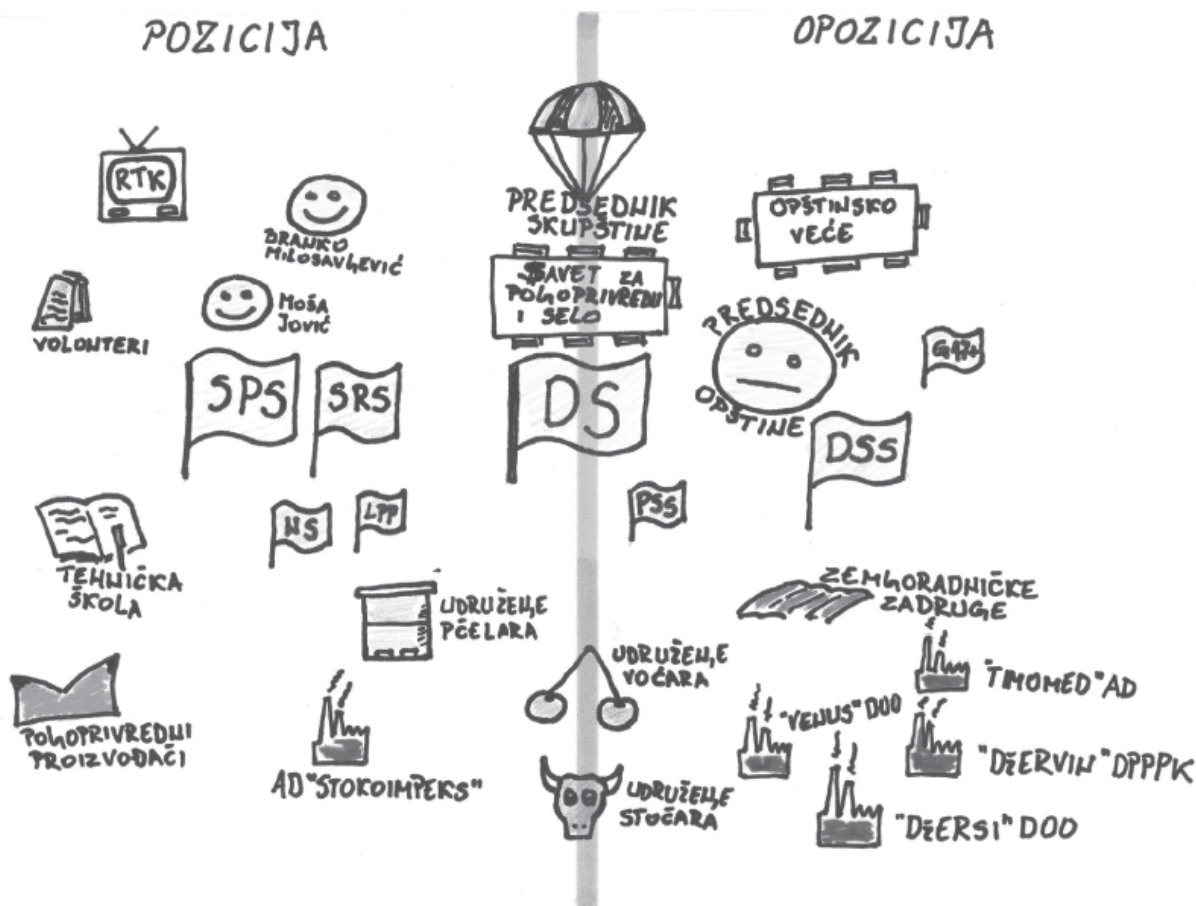
Opis lokalne zajednice

Knjaževačka opština nalazi se u istočnoj Srbiji, oblasti poznatoj kao Timočka Krajina, gde zahvata površinu od 1.202km², što je čini četvrtom opštinom po prostranstvu u Srbiji. Sam grad se nalazi na ušću dveju reka, Trgoviškog i Svrliškog Timoka, a bogatstvo opštinskog atara čine i zapadni deo Stare Planine i sliv Belog Timoka. U sastavu opštine je 85 seoskih i jedno gradsko naselje, u kojima živi 38.330 stanovnika u 13.448 domaćinstava. Prosečna starost stanovništva je 55–60 godina, čemu je uzrok velika migracija stanovništva.

Grad je prvi put zaveden u zvaničnim spisima pod imenom Gurgusovac 1445. godine. Ovaj naziv su mu Turci dodelili po mnogobrojnim golubovima koji su se na ovom prostoru nalazili. Svoj sadašnji naziv grad dobija 1859. prilikom posete knjaza Miloša. Početkom dvadesetog veka, 92% stanovništva u opštini činilo je seosko stanovništvo, ali od 50-tih godina prošlog veka grad doživljava industrijski napredak u kome nastaju čuvena preduzeća poput: fabrike obuće „LEDA“, fabrika košulja „Branka Dinić“, DPPPK „Džervin“, IMT, itd... tako da se za nekih dvadesetak godina procenat stanovništva u gradu i selima izjednačio. Ovu migraciju je pratio i pravilan razvoj svih bitnih institucija. Knjaževac ima tri osnovne škole u gradu i sedam u selima, Gimnaziju i srednju Tehničku školu, Dom za vaspitanje mladeži, Zdravstveni centar, Zavičajni muzej. Posebno izdvajamo Festival kulture mladih Srbije koji se svake godine, počev od 1962. godine, održava u realizaciji Doma kulture Knjaževac i na kome učestvuje i do 30.000 mladih stvaralaca iz cele zemlje. Iako postoji nekoliko registrovanih neprofitnih organizacija, svest i informisanost stanovništva o pravima građana i delovanju civilnog sektora je još uvek na nezavidnom nivou.

Organizacija

Snaga sela je osnovana 2004. u cilju očuvanja seoskih zajednica i prirodnog okruženja. Osnivači

žele da aktivnostima doprinesu povratku mladih na selo i da doprinesu stvaranju uslova za normalan život u selu. Svojim uspehom smatraju realizaciju projekta Eko-park „Izgubljeni raj“.

Problem i zastupanje kao rešenje

Snaga sela smatra da je jedan od suštinskih problema u opštini Knjaževac nedostatak jasne strategije kojom bi se omogućilo mladim ljudima da ostanu na selu i bave se poljoprivredom, ne kao delatnošću koja hrani domaćinstvo, već kao profitabilnim zanimanjem. Proizvodnja hrane kao grana poljoprivrede inače ima potencijala da postane veoma isplativa; u tom smislu su potencijali opštine Knjaževac, sa njenih 65.000ha obradivih površina i 19.000ha šuma više nego dobri. Iako opština ima strategiju razvoja, u kojoj poljoprivreda zauzima značajno mesto, te savet za razvoj poljoprivrede, organizacija smatra da lokalna vlast ne posvećuje još uvek dovoljno pažnje stvaranju vizije i otvaranju mogućnosti da se poljoprivredom bave mladi ljudi, što je ključno za dalji razvoj ove grane. Stoga organizacija vidi zastupanje kao metod koji bi im omogućio da utiču na lokalnu vlast da aktivira Savet koji postoji samo na papiru, ali i da privuku veću pažnju javnosti na ovaj problem.

Cilj opšti

Povećanje broja mladih koji se bave profitnom poljoprivrednom proizvodnjom u opštini Knjaževac kroz stvaranje i korišćenje podsticajne politike i propisa

Cilj specifičan:

Uticanje na opštinsku upravu da do aprila 2006. godine donese odluku o osnivanju/aktiviranju Saveta (savetodavnog stručnog i multidisciplinarnog tela) za izradu strategije bavljenja mladih ljudi iz opštine Knjaževac profitnom poljoprivrednom proizvodnjom.

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

Škole, banke, Zemljoradnička zadruga, NVO Timočki klub, mladi, Zavod za zapošljavanje, Turistička organizacija, mediji, Mesna zajednica, udruženje pčelara, poljoprivredni proizvođači

Neutralni:

Predsednik opštine, predsednik Skupštine, NVO Timočki klub, udruženje voćara, udruženje stočara

Opozicija:

Opštinsko veće, privatni prerađivački kapaciteti, roditelji, Zemljoradnička zadruga, Savet za poljoprivredu i selo.

Crtež br. 3: Karta moći organizacije Snaga sela, Knjaževac

Grupa je uradila i analizu jedne od ciljanih publika i to predsednika opštine. On je dobro upoznat sa ciljevima organizacije (do sada je bilo saradnje na realizaciji jednog projekta i u planiranju druga dva) a ocena dosadašnje saradnje je prosečna. Nivo znanja predsednika opštine na pomenutu temu je vrlo dobar, jer je po profesiji diplomirani veterinar i ima dug radni staž u knjaževačkoj veterinarskoj ambulanti, što mu je omogućavalo uvid u strukturu stanovništva koje se

bavi poljoprivrednom proizvodnjom i na raznovrsnost te proizvodnje. Njegovu informisanost o temi zastupanja ocenili bi kao vrlo dobro, jer mu ipak nedostaju podaci o zainteresovanosti mladih u opštini da se bave ovim poslovanjem. Direktno, na ovu temu, nije bilo sa njim razgovora, ali po zapažanju dosadašnjih aktivnosti u obavljanju njegove funkcije iz ove oblasti, grupa ga je

svrstala u ne jako zainteresovane, mada je moguće da će dati podršku projektima pošto je ova tema ipak usko povezana sa njegovom profesijom.

Poruka namenjena građanima:

Dugi niz godina mladi iz opštine Knjaževac odlaze u druge sredine ili se odaju porocima. Nema definisane strategije za njihovu budućnost. Velike mogućnosti im može pružiti profitabilna poljoprivredna proizvodnja.

Starosna struktura seoskog stanovništva je 60-65 godina. Ima preko 11.000 hektara zapuštenog obradivog zemljišta. Potencijal mladih zainteresovanih za poljoprivrednu proizvodnju se ogleda u 3.000 nezaposlenih, starosti do 30 godina na listi Zavoda za zapošljavanje. Ministarstvo poljoprivrede je izradilo niz stimulativnih mera za mlade poljoprivredne proizvođače, a na tržištu dolazi do stabilizovanja cena repromaterijala i otkupa proizvoda.

Jedan od malobrojnih primera je Saša Lazarević, 28 godina, iz Pančeva koji se vratio na svoju dedovinu u selu Valevac i podigao zasadio 7 hektara pod višnjom, koje uspešno obradjuje i ima zapažene rezultate.

Utičimo na opštinsku upravu da organizuje Savet koji će izgraditi najbolju strategiju za mlade ljude u profitabilnoj poljoprivrednoj proizvodnji.

Akcioni plan, implementacija i rezultati

Oganizacija je započela aktivnosti pripremanja za sastanak osoba i institucija koje bi potencijalno bile zainteresovane da se uključe u mrežu podrške. Taj sastanak je i organizovan već početkom novembra. Zahvaljujući dobroj organizaciji, sastankusupprisustvovali, osim predstavnika dve neprofitne organizacije, još i direktor klanice, republički inspektor za poljoprivredu, predstavnik udruženja stočara, pedagog iz Tehničke škole... Posebno je zanimljivo što su članovi organizacije pozvali starije ljude, koji su sada u penziji, ali su nekada bilo aktivno uključeni u stvaranje velikih poljoprivrednih kombinata i fabrika, poput „Džervina“. Grupa je na ovom sastanku dobila podršku i postavila temelje za mrežu.

Posle sastanka, članovi su pokušali da saznaju više detalja o tome kako bi bilo najbolje da predlože osnivanje Saveta, i tu je došlo do prvog iznenađenja: ispostavilo se da zapravo Savet već postoji, mada samo na papiru. Od svog osnivanja 2004. godine, Savet praktično nije imao nikakvih aktivnosti, a jedan od glavnih razloga je što nije imao kvorum, pošto se članovi nisu pojavljivali na zakazanim sastancima. Pokušavajući da dođe do različitih podataka, organizacija je podnela čak dvadeset molbi za informacije i dva formalna zahteva; Imajući u vidu izmenjenu situaciju, grupa je promenila u hodu cilj javnog zastupanja, i rešila da se fokusira na aktiviranje tog Saveta, kao i da otvori mogućnost da Snaga sela preko tog Saveta pokrene nove inicijative. Odličan potez je bio pozivanje lokalnih medija da prisustvuju okruglom stolu, što je rezultiralo prilogom na lokalnoj televiziji. Dodatno, grupa je sprovedla anketu u lokalnim srednjim školama, istražujući koliko učenika je zapravo zainteresovano za obrazovanje i rad u poljoprivredi.

Na taj način organizaciji je bio olakšan kontakt sa lokalnim vlastima; predsednik opštine se zainteresovao za problem, i ponudio podatke o Savetu, načinu funkcionisanja i kontaktima. Grupa je posle još jednog medijskog nastupa na radiju, organizovala sastanak sa predsednikom Skupštine i predsednikom Saveta za poljoprivredu, predloživši da se izmeni članstvo saveta, i omogući učešće stručnjaka u tom Savetu. Na tom sastanku su se dogovorili da će predsednik Skupštine obaviti potrebna savetovanja sa odbornicima i predložiti izmene Pravilnika rada Saveta, kao i izmene u članstvu na sledećem zasedanju Skupštine. Paralelno sa tim, grupa je intenzivirala medijsku

kampanju, pod sloganom *Idem na selo.. to volim*, a čiji je cilj bio da promoviše poljoprivredu kao potencijalno zanimanje za mlade ljude, ali istovremeno i da podupre inicijativu u Skupštini, pa je organizovano još jedno gostovanje na TV Knjaževac u trajanju od 45 minuta, sa uključivanjem gledalaca u program.

U međuvremenu, odborničke grupe se nisu složile se proširenjem Saveta, ali su prihvatile da se dva potpuno neaktivna člana zamene sa stručnjacima koje bi predložila Snaga sela, pod uslovom da ih „odobre“ odborničke grupe, kao i da Snaga sela bude zvaničan „posmatrač“ rada Saveta, mada bez prava glasa. Stoga je grupa hitno preduzela korake da bi obezbedila učešće stručnjaka koji bi bili prihvaćeni kao članovi Saveta. Posle pregovora koji su trajali određeno vreme, odborničke grupe su prihvatile oba kandidata koje je predložila Snaga sela.

U međuvremenu je nastavljena kampanja, a da bi se zadržala pažnja javnosti i proširila mreža podrške, organizovan je još jedan okrugli sto, i sastanak sa šest Zemljoradničkih zadruga, na kojem je dogovorena i osnivačka skupština opštinskog Saveza zemljoradničkih zadruga.

Savet sada ima novo članstvo, a Snaga sela ostaje kao posmatrač rada Saveta. Dodatno, organizacija je dobila 10,000 dinara od opštine kao podršku osnovnim troškovima, značajano pojačala vidljivost u zajednici i članstvo, i dobila ponudu za saradnju od RPK Zaječar.

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

S obzirom na sopstveno malo iskustvo u ovakvim akcijama, grupa izdvaja više pozitivnih koraka: konstantno informisanje zajednice, dobru saradnju sa lokalnim vlastima. Ipak kada bi počinjali ponovo, detaljnije bi ispitali proces i podatke sa kojima barataju, drugačije bi organizovali analiziranje i praćenje aktivnosti, i možda bi promenili stil zastupanja – jer imaju osećaj da su u nekim koracima prerano pokazali svoje namere. Takođe, kažu da su naučili „*da nije moguće da sami pravimo strategiju – to je posao lokalne samouprave, a naša uloga je da obezbedimo da ona bude servis građana*“.

Šta dalje?

Organizacija ostaje aktivna u redovnom praćenju rada Saveta, i sada se suočava sa novim izazovom, koji se sastoji u tome da promenjeni Savet bude aktivniji i ažurniji u obavljanju svojih zadataka od starog.

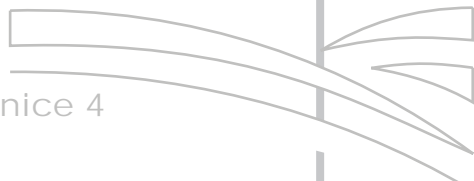

Tabela br. 6: Plan akcije organizacije Snaga sela iz Knjaževca

Aktivnost	Resurs	Odgovoran/a	Trajanje
Priprema materijala i pozivnica za sastanak (prikupljanje informacija, provera statističkih podataka npr. uz pozivnice objasniti razlog sastanka, dostaviti skraćenu verziju materijala i uputiti poziv za saradnju)	Komputer, papir za štampanje, štampač, kontakt adrese, statistički podaci	Milutin	24.X – 02.XI
Uručivanje pozivnica učesnicima sastanka	PTT, gorivo, vozilo, volonteri, osveženje	Marina	02.XI – 04.XI
Telefonski poziv učesnicima sastanka o potvrdi dolaska	Telefon	Milutin	07.XI
Sastanak	Prostorija, osveženje, fascikle, olovke, blokovi za zabeleške, materijal o temi, fotoaparar	Milutin	07.XI
Konferencija za medije	Pripremljen izveštaj o sastanku	Milutin	07.XI
Kreiranje flajera, plakata, anketnih listića, bedževa, majice (kačketa)	Idejno rešenje, priprema za štampu, dizajner, psiholog, trgovinska radnja	Milutin, Dejan	08.XI – 18.XI
Štampanje flajera, plakata, anketnih listića, bedževa i majica	Štamparija	Dejan	18.XI – 20.XI
Deljenje flajera, bedževa, majica (kačketa), lepljenje plakata, anketiranje gradjanstva, poruka na medijima	Volonteri, osveženje, gorivo, prevoz, olovke, fascikle, tezga za uličnu akciju, lepak, četke, termin na medijima	Marina, Dejan	21.XI - ...
Izrada pozivnica za II sastanak mreže i njihovo uručivanje	Komputer, papir za štampanje, štampač, PTT, gorivo, vozilo, volonteri	Milutin, Marina	15.XI – 19.XI
II sastanak mreže	Prostorija, osveženje, fascikle, olovke, blokovi za zabeleške, materijal o temi, fotoaparar, mediji	Milutin	21.XI
Konferencija za medije	Pripremljen izveštaj o sastanku	Milutin	21.XI
Podnošenje zahteva za kreiranje „Saveta za izgradnju strategije bavljenja mladih ljudi polj. proizvodnjom“, Skupštini opštine	Potpisan zahtev od strane svih članova mreže	Milutin	23.XI
Zakazivanje sastanka predsedniku opštine, potpredsedniku, predsedavajućem Skupštine i članovima Opštinskog veća	PTT	Milutin	23.XI
Sastanak sa predsednikom opštine, potpredsednikom, predsedavajućim Skupštine, članovima Opštinskog veća i predstavnicima ostalih članova mreže	Prostorija, osveženje, materijal, mediji	Milutin	24.XI – 08.XII
Gostovanje na medijima (RTK)	Materijal, zakup termina, gosti	Milutin	09.XII – 15.XII
Lobiranje	Prostor, osveženje, PTT, vozilo, gorivo	Svi članovi mreže	09.XII - ...

Izrada pozivnica za III sastanak mreže i njihovo uručivanje	Kompjuter, papir za štampanje, štampač, PTT, gorivo, vozilo, volonteri	Milutin	14.XII – 18.XII
III sastanak mreže	Prostorija, osveženje, fascikle, olovke, blokovi za zabeleške, materijal o temi, fotoaparati, mediji	Milutin	20.XII
Priprema materijala i zakazivanje II sastanka sa predsednikom opštine, potpredsednikom, predstavnicima Skupštine, članovima Opštinskog veća i predstavnicima ostalih članova mreže	Kompjuter, papir za štampanje, štampač, konačni podaci ankete, PTT	Milutin Marina	21.I – 28.I 2006.
Sastanak sa predsednikom opštine, potpredsednikom, predstavnicima Skupštine, članovima Opštinskog veća i predstavnicima ostalih članova mreže	Prostorija, osveženje, materijal, mediji	Milutin	28.I – 11.I 2006.
Gostovanje na medijima (RTK)	Materijal, zakup termina, gosti	Milutin	11.II – 20.II 2006.
Izrada pozivnica za IV sastanak mreže i njihovo uručivanje	Kompjuter, papir za štampanje, štampač, PTT, gorivo, vozilo, volonteri	Milutin	20.II – 24.II 2006.
IV sastanak mreže	Prostorija, osveženje, fascikle, olovke, blokovi za zabeleške, materijal o temi, fotoaparati, mediji	Milutin	26.II 2006.
Evaluacija	Prostorija, osveženje	Svi članovi tima	27.II – 07.III 2006.

3.2.9 Stablo, Kragujevac

Opis lokalne zajednice

Kragujevac je privredni, kulturno-prosvetni i politički centar regiona Šumadije i Pomoravlja. Broji oko 180.000 stanovnika, a od toga je po procenama neprofitnih organizacija preko 10.000 Roma, iako je po zvaničnim podacima taj broj znatno manji. Kragujevac je u svojoj istoriji bio oduvek centar događanja u Šumadiji, i poznat je po prvom teatru, liceju, gimnaziji, pa i prvoj fabrici oružja. Slika Kragujevca se međutim dosta menjala: od industrijskog grada u kome su se decenijama proizvodili automobili i vojna industrija, do današnjeg koji je prepun pijačnih tezgi, šverca, privatnih firmi i preduzetnika...

Aktivizam građana bez obzira na ovakvo stanje nije opao. Grad Kragujevac je grad sa bogatom tradicijom civilnog sektora. Prve NVO su osnovane 1874. i pretežno su bile humanitarnog karaktera,

poput prve zvanične, Kragujevačkog ženskog društva. Neprofitne organizacije u modernom smislu u Kragujevcu se javljaju tek u drugoj polovini devedesetih godina. Te organizacije su se uspešno bavile različitim pitanjima, između ostalog i humanitarnim radom i pitanjima romske populacije. Romske neprofitne organizacije su definitivno najbrojnije. U gradu postoji trinaest romskih udruženja, koja su pokušala da se ujedine u jedinstvenu koaliciju romskih zajednica, ali sa manje uspeha nego što se očekivalo.

Organizacija

Organizaciju je osnovala grupa Roma 2003. godine u cilju integracije Roma u lokalnu zajednicu, radi zblizavanja romske i neromske omladine, pomoći deci u razvoju, sprovođenje različitih oblika edukacije i razbijanje barijera i predrasuda. Osnivači organizacije su imali prethodna iskustva u drugim romskim organizacijama koje su se bavile obrazovanjem Roma.

Problem i zastupanje kao rešenje

U Kragujevcu, kao i u drugim mestima, postoji problem uključivanja romske dece u zvaničan sistem obrazovanja. Ranije je postojao vrtić, koji je bio finansiran preko stranih fondacija, i koji je imao izvanredne rezultate. Ipak, od kada je prestao taj priliv sredstava, iako postoji lokalna strategija za obrazovanje Roma, koja uključuje i predškolsko obrazovanje, do sada ništa nije učinjeno da bi se obnovio rad predškolskih ustanova za romsku decu. Stoga je organizacija želela da upotrebi zastupanje da bi pokrenula pitanje ponovnog pokretanja i još važnije obezbeđivanja sredstava za funkcionisanje romskog vrtića.

Cilj opšti

Obezbediti socijalno ekonomske preduslove za nesmetano školovanje romske dece na teritoriji opštine Kragujevac donošenjem propisa i pravila od strane lokalne vlasti u narednih 5 godina

Cilj specifičan:

Uticati na predsednicu Odbora za socijalna pitanja opštine Kragujevac da donese odluku o finansiranju jedne plate za vaspitačicu u romskom vrtiću na period od godinu dana na teritoriji opštine Kragujevac do početka aprila 2006.

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

roditelji romske dece, Odbor za socijalna pitanja, građani, OŠ „Treći kragujevački bataljon“, deo romskih

neprofitnih organizacija, školski savetnik, Centar za socijalni rad

Neutralni:

mediji, građani, dečje ustanove, škole, NVO,

Opozicija:

neke od neprofitnih organizacija koje su imale drugačiji koncept

Poruka upućena donosiocima odluka

Otvaranjem mešovitog vrtića želimo da iniciramo integrativne procese na nivou lokalne zajednice a sve u cilju smanjenja ranog napuštanja školovanja, jezičkih barijera, nespremnosti u odnosu na drugu decu i samnjenja predrasuda kako kod dece tako i kod njihovih roditelja.

Prema popisu MPS-a Šumadijskog okruga samo 58 dece romske nacionalnosti pohađa državni vrtić s obzirom na postojanje 9 romskih naselja i populaciju od 5.200 dece.

Zatvaranjem vrtića 2002. godine došlo je povećanja napuštanja školovanja što pokazuje primer dece N.N. iz pojedinih naselja u Kragujevcu koja prose u centru grada.

Akcioni plan, implementacija i rezultati

Grupa je započela aktivnosti proverom ranijih podataka o broju dece čiji bi roditelji želeli da ona pohađaju vrtić; u obilasku sedam romskih naselja, utvrđeno je da dece ima daleko više nego što bi bili kapaciteti potencijalnog vrtića. Time je grupa dobila značajan argument pred lokalnim vlastima o postojanju velike potrebe. Paralelno sa tim, započeli su susrete sa predstavnicima lokalnih vlasti, kao što su osobe iz odeljenja za socijalna pitanja, pravnici, direktori škola... Ti razgovori su otvorili različite mogućnosti, iako ništa nije sigurno dogovoreno.

U međuvremenu su članovi grupe saznali da postoji mogućnost da škole obezbede prostor, pa su počeli pregovore, koji su se zahvaljujući njihovoj ranijoj dobroj saradnji sa jednom od kragujevačkih škola, ubrzo završili potpisivanjem Memoranduma o saradnji, kojim je obezbeđen besplatan prostor za vrtić.

Paralelno, grupa je nastavila da animira roditelje i javnost, održavanjem deset fokus grupa u romskim naseljima ali i gostovanjima na radiju, i podelom promotivnih materijala (flajeri, blokčići, olovke i sl.), kao i puštanjem radio džingla.

Kao veći promotivni događaj, grupa je prvobitno planirala koktel za predstavnike medija i lokalne vlasti, ali je tokom implementacije promenila plan; zaključili su, s obzirom da se bližila Nova godina, da postoji mogućnost efektivnije akcije. Stoga su organizovali proslavu Nove godine sa deljenjem paketića, sa priredbom koju su organizovala i izvela deca koja su ranijih godina pohađala romski vrtić. Priredbi su, osim velikog broja roditelja, prisustvovali i mediji, (tri televizije i lokalne novine „Nezavisna svetlost“) ali i predstavnici lokalne vlasti, pa je to bila odlična prilika da se pokaže da su raniji napori u obrazovanju romske dece dali konkretne rezultate.

Zahvaljujući dobro povezanim akcijama i dobrom saradnjom sa predstavnicima lokalnih vlasti i relevantnih institucija, organizacija Stablo je u februaru potpisala Memorandum o saradnji sa Skupštinom, kojom su se dodelila sredstva u iznosu od 60.000 dinara za pokrivanje troškova obroka, režijskih troškova i plate za jednog vaspitača/cu za period od tri meseca. Neočekivani rezultat je saradnja sa nacionalnom službom za zapošljavanje, prilikom zapošljavanja vaspitačica u vrtiću, uspostavljanje bliže saradnje sa lokalnim vlastima, i svakako velika podrška pravne službe iz opštine. To potvrđuju i sami komentari pravnog savetnika Skupštine grada Kragujevca:

„Obrazovanje dece romske nacionalnosti je jako važno i neminovno je bilo započeti korake sa Stablom. Naša saradnja sa organizacijom je započela još 2004. na projektu o prevenciji nasilja nad ženama, gde sam i lično upoznala probleme romske populacije. Problem predškolskog obrazovanja se uvek provlačio, pa kada smo počeli da dolazimo na sastanke u Stablo, mislim da smo dosta doprineli da se predškolski program pokrene. Zadovoljni smo trojnim ugovorom sa školom, Stablom i našom Skupštinom. Nadam se da će se rezultati videti jako skoro. Planiramo i ulazak medija u „Poletarac“, kako bismo pokazali rezultate rada sa decom.“

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Grupa je pre svega zadovoljna rezultatima akcije. Isto tako zadovoljni su održanim fokus grupama gde su građani dali aktivan doprinos u davanju ideja oko teme predškolskog obrazovanja romske dece kao i jačanju vidljivosti problema. Po rečima aktivista: *„Animirano je preko stotinu dece, 60 roditelja, tri naselja... Velika pomoć pri samom zagovaranju bili su relevantni ljudski faktori, kao i tim za pisanje lokalne strategije za obrazovanje Roma, koji je doneo još 2003. akcione planove na lokalnu da je potreba za otvaranjem neminovna.“*

Ono što bi uradili drugačije jeste detaljnija analiza strukture lokalne samouprave i procesa donošenja odluka i bolje poznavanje aktuelnih propisa vezanih za temu. Naveli su da bi se pozvali na Zakon o obaveznom predškolskom obrazovanju i usvojene zakone i planove za decu.

Šta dalje?

Grupa nastavlja pregovore sa lokalnim vlastima da se nastavi finansiranje vrtića. U međuvremenu, 25oro dece redovno pohađa vrtić.

3.2.10 Udruženje paraplegičara mačvanskog okruga, Šabac

Opis lokalne zajednice

Šabac je centar Mačvanskog okruga, opština sa preko 122.890 stanovnika od kojih oko 65 hiljada živi u gradu sa prigradskim naseljima, a preostalo stanovništvo u 52 seoska naselja. Geografski položaj Šapca je veoma povoljan jer se nalazi na važnim saobraćajnim pravcima – drumskim, železničkim i rečnim i u blizini velikih gradova – Beograd (85 km) i Novi Sad (73 km).

Od Drugog svetskog rata pa na ovamo okosnicu privrede Šapca i okoline čini hemijska industrija „Zorka“ koja je dala veliki doprinos u razvoju Šapca. Šabac je takođe poznat i po razvijenoj maloju privredi, a naročito po trgovini i ugostiteljstvu, a ne treba zanemariti poljoprivredu koja je prilično razvijena i zastupljena na velikoj teritoriji opštine. U poslednjih 5 godina Šabac je promenio svoje lice velikim ulaganjima u infrastrukturu grada i izgled te je ponovo došao u red najlepših gradova Srbije. Uslovi za privređivanje su se prilično poboljšali. Socijalna politika u samoj opštini nije posebno potencirana. Veliki broj privrednih subjekta funkcioniše tako da je budžet Opštine za 2005. na zavidnih 1.089.064.300 dinara.

Građani se postepeno aktiviraju kroz razne oblike udruživanja u neprofitne organizacije, mada svest da sami mogu uticati na sopstvene živote još nije izražena u pravoj meri; u Šapcu je registrovano oko tridesetak organizacija, mada manji broj zaista funkcioniše.

Organizacija

Udruženje paraplegičara mačvanskog okruga iz Šapca deluje od 2000. godine. Misija udruženja je da sa aktivnijim angažovanjem osoba sa invaliditetom i njihovim uključivanjem u društvene tokove doprinese poboljšanju uslova života osoba sa invaliditetom. Realizovali su uspešno više akcija. Posebno izdvajaju kampanju za uklanjanje arhitektonskih barijera u Šapcu koju su sproveli uz pomoć Ministarstva za socijalna pitanja i opštine Šabac.

Problem i zastupanje kao rešenje:

Oko 8.000 osoba sa invaliditetom koji žive u Mačvanskom okrugu, imaju veliki problem jer ne postoji adekvatan prevoz koji bi mogao da odgovori njihovim potrebama. Situacija je sledeća: od tri firme koje se bave prevozom putnika u gradskom i prigradskom saobraćaju ne postoji ni jedan niskopodni autobus u koji bi nesmetano mogle ući i osobe koje u svom kretanju koriste invalidska kolica; postoji jedan

adaptiran kombi u vlasništvu Crvenog krsta koji 98% svog prevoza obavlja van teritorije opštine Šabac a u korist sportskih ekipa iz Šapca i okoline. Dodatno, mali broj osoba sa invaliditetom uopšte vozi automobile, a od onih koji voze i poseduju kola, veliki broj prestaje da bude upotrebljiv zbog velike starosti. Nemogućnost prevoza i kretanja uzročno-posledično izaziva gubitak mnogih prava: na obrazovanje, na medicinsku negu, na učestvovanje u kulturnom i ekonomskom životu grada, na mogućnost izbora. Sa druge strane, prilagođeni prevoz koji su neki gradovi uveli je umnogome poboljšao situaciju i osoba sa invaliditeom a i njihovih porodica. S obzirom da je već ranije početo sa lobiranjem da se i u Šapcu obezbedi takav prevoz, članovi organizacije su smatrali da bi bilo dobro tu inicijativu nastavili zastupanjem.

Cilj opšti:

Poboljšanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom (OSI), imajući u vidu osnovno ljudsko pravo na slobodno kretanje, na teritoriji Mačvanskog okruga donošenjem odluka lokalnih vlasti o obezbeđivanju zakonskih uslova za organizovan prevoz OSI do kraja 2015. godine.

Cilj specifičan:

Uticati na predsednika opštine Šabac da na nivou lokalne samouprave donese odluku da se deo sredstava iz planiranog budžeta za 2006. godinu opredeli za kupovinu adaptiranog kombi vozila u cilju organizovanja pristupačnog prevoza za OSI na teritoriji opštine Šabac najkasnije do marta 2006. godine

Podrška i opozicija, ciljana publika i poruka:

Podrška:

Lokalna samouprava (predsednik opštine, načelnica društvenih delatnosti, načelnik finansija), neki privatni preduzetnici, organizacije osoba sa invaliditetom, članovi porodica OSI, mediji, centar za socijalni rad, NVO, političke partije – DS, sportska društva, Udruženje penzionera

Neutralni:

Osobe sa invaliditetom koje nemaju problem sa kretanjem, građani,

Opozicija:

Taxi prevoznici, javni prevoznici, Crveni krst, neke političke partije

Poruka namenjena donosiocima odluka:

Nepostojanje pristupačnog prevoza za OSI ne teritoriji opštine Šabac ugrožava osnovno ljudsko pravo na slobodno kretanje i sprečava ih da učestvuju u ekonomskom, kulturnom i društvenom životu opštine.

Prema podacima organizacija OSI koje su na budžetu opštine za troškove prevoza OSI u 2005. godini izdvojena je jedna milijarda i 350 hiljada dinara što čini više od polovine vrednosti nedostajućeg adaptiranog kombi vozila.

U periodu od 01.01. – 01.07.2005. godine došlo je do povredjivanja tri OSI, Rada i Milovana iz udruženja paraplegičara i Zorke iz Udruženja distrofičara pri izlasku iz neadekvatnog vozila kojim su se prevozili.

U interesu vaših sugradjana OSI, donesite odluku o izdvajanju sredstava za nabavku adaptiranog vozila koje bi omogućilo OSI da se osećaju kao ravnopravni građani vaše i naše opštine.

Akcioni plan, implementacija i rezultati

Plan akcije je uključivao pripremu preko timskih sastanaka, širenje mreže podrške kontaktima sa širim krugom institucija; potom medijsku kampanju paralelno sa sastancima sa onima koji donose odluke. Za početak, održan je niz sastanaka predstavnika organizacija OSI koje su direktno zainteresovane za rešenje problema, na kojima su dogovorena zaduženja u akciji zagovaranja; ipak tokom akcije se nisu sve članice mreže podjednako angažovale, a neke od organizacija su i promenile stav o prioritetima akcije.

Na sastancima sa predstavnicima opštine zahtev za nabavku adaptiranog vozila je ponavljan i svaki put iznošeni novi i ubedljiviji argumenti za nabavku vozila. Prilika za zagovaranje je korišćena i prilikom posete koju su predstavnici BCIF-a upriličili u prostorijama udruženja paraplegičara u Šapcu, a nakon toga i na prijemu povodom 3. decembra (Dana invalida) koji je organizovao predsednik opštine g. Milošević gde je izrazio spremnost da problem reši pred predstavnicima svih organizacija OSI.

Udruženje je prvobitno planiralo da traži da vozilo bude u njihovom vlasništvu. Baš u tom periodu, međutim, ukradena im je sva oprema

iz prostorija Udruženja. Zato su članovi ponovo razmotrili mogućnosti i doneta je odluka da se pokuša sa drugačijim rešenjem. Organizacija je razgovarala sa predstavnicima Centra za socijalni rad, koji su prihvatili da Centar bude vlasnik vozila i preuzme odgovornost za održavanje vozila, dok bi o korišćenju odlučivao tim, u koji bi bili uključeni i predstavnici udruženja.

Pre zvanične medijske kampanje sugrađani su upoznati sa temom kroz niz radio emisija koje su u okviru projekta **Naš glas** emitovane na radio-stanicama Šapca i Mačvanskog okruga sa tematikom nepristupačnog prevoza i alternativa koje rešavaju problem nepostojanja pristupačnog prevoza za OSI. Predlog plakata i letka je relativno lako urađen i odštampan ali se sa samom distribucijom i medijskom kampanjom čekalo. Dobijene su informacije da će opština odvojiti sredstva za projekte iz oblasti socijalne politike, te da bi organizacija mogla da aplicira u okviru tog budžeta. Zato su mnoge od aktivnosti pomerene za kasniji period, posle rebalansa opštinskog budžeta.

Međutim, Skupština je odbila predlog Koordinacionog veća da odvoji 10 miliona dinara za socijalnu politiku, tako da više nije bilo mogućnosti da se problem reši tim putem. Nakon saznanja da neće biti formiran budžet za socijalnu politiku pokrenuta je intenzivna medijska kampanja sa radio džinglom koji je emitovalo 6 radio-stanica u više dnevnih termina u trajanju od 30 dana. Plakatima su oblepljena sva najposećenija mesta u gradu, plakati i leci su distribuirani u više navrata opštini i institucijama koje su mogle imati uticaja (mediji, sedišta partija i javna preduzeća). Održana je tribina o kojoj su obavešteni svi predstavnici opštine Šabac, mediji i stručna lica koja su zadužena za studiju o saobraćaju koja se radi u opštini. Tribina je bila posećena i medijski propraćena.

Udruženje je zatim saznalo da opština Šabac izdvaja godišnje skoro 2 miliona dinara za razne vrste prevoza, a da je ta suma praktično jednaka sumi potrebnoj za kupovinu vozila. Stoga su obavljani razgovori sa predstavnicima lokalnih vlasti u kojima se ukazalo na tu činjenicu. Istovremeno su ispitivane i razne druge mogućnosti kao što je lizing, na primer.

Posle brojnih sastanaka i razgovora, koji su tekli paralelno sa medijskom kampanjom, Udruženje je dobilo dopis iz opštine kojim se izražava spremnost da se podrži nabavka vozila.

Analiza akcije – šta je bilo dobro i šta bi uradili drugačije

Članovi udruženja su zadovoljni jer smatraju da će njihova akcija dati rezultat. Zadovoljni su i načinom kako su počeli akciju, iako smatraju da je očito bilo potrebno uložiti više napora u organizovanje mreže i preciziranje dogovora. Kada bi ponovo radili akciju, svakako ne bi stavili „sve karte“ na odluku o budžetu.

Šta dalje?

Iako je opština načelno izrazila spremnost za nabavku vozila, aktivnosti su nastavljene i posle formalnog završetka projekta. Urađen je i predlog sporazuma koji treba da potpišu organizacije OSI i Centar za socijalni rad Šabac, a odnosi se na način korišćenja vozila. U kontaktima sa Zoranom Markovićem članom Opštinskog veća, koji je zadužen za saobraćaj, precizirane su karakteristike budućeg vozila i opština je počela sa prikupljanjem ponuda.

Slično, aktivisti žele da nastave zastupanje, ovog puta za prilagođavanje javnog gradskog i prigradskog prevoza, tako da bude pristupačan za sve. U cilju prave i potpune integracije žele da jednom sveobuhvatnom akcijom utiču na preduzeća koja se bave prevozom u lokalnu da se pri nabavci novih vozila opredeljuju za niskopodne autobuse i autobuse sa platformama za ulazak OSI u kolicima ali i pristupačnih za ostale oblike invaliditeta (sa zvučnim obaveštenjima za slepa lica i sa displejem za gluva lica). Ta bi akcija uključila i delovanje na stručne službe u opštini koje se bave saobraćajem da prilikom rekonstrukcije stajališta za autobuse omoguće propisani nivo kako bi upotreba niskopodnih autobusa bila moguća.

pokrenimo zajednice 4

IV deo

poglavlje 4

umesto zaključka

**FAKTORI USPEHA
NAUČENE LEKCIJE I SAVETI
ZA ONE KOJI ŽELE DA REALIZUJU ZASTUPANJE**

4 UMEMO ZAKLJUČKA

Po završetku akcija zastupanja većine organizacija, organizovan je evaluacioni seminar, koji je poslužio da se grupe još jednom susretnu, pokažu rezultate, ali i analiziraju akcije, razmene iskustva i pokušaju da identifikuju šta su naučile tokom implementacije projekta.

S obzirom da je naše duboko uverenje da su najbolje lekcije koje se nauče u praksi, ovde ćemo navesti jedan deo iskustva koje su grupe podelile među sobom i sa nama. Smatramo da će tako stečeno iskustvo biti korisno i za sve druge koji se odluče da neke od problema u svojoj zajednici rešavaju putem zastupanja.

Faktori uspeha

Organizacije su posle završenih akcija, pokušale da identifikuju faktore koji su bili važni za uspeh njihovih akcija. Sumiranjem tih faktora pokazalo se da ih možemo podeliti na unutrašnje i spoljne. Pod unutrašnjim podrazumevamo faktore koji su zavisili od same organizacije, a pod spoljnim, one koji su, iako ne direktno vezani za njihov rad, imali značajanog uticaja na uspeh akcije.

Unutrašnji

- Ljudski resursi organizacije (znanje, veštine, iskustvo, motivacija, kontakti)
- Planiranje unutar tima
- Prethodni rezultati organizacije, kredibilitet organizacije
- Cilj koji je motivisao
- Dobra saradnja sa medijima

Spoljni

- Podrška značajnih pojedinaca u zajednici
- Trend u okruženju (teme kojima su se neke grupe bavile su bile u fokusu šire javnosti na nacionalnom nivou)

Osim faktora uspeha, predstavnici organizacija su pokušali da analiziraju i „ometaće“ odnosno faktore koji su ih ometali da postignu cilj. Pokazalo se da tu takođe postoje i spoljni i unutrašnji faktori, ali da su spoljni preovladavali. Tako na primer, za većinu je vreme realizacije projekta bilo neodgovarajuće, što zbog loših klimatskih uslova, što zbog novogodišnjih praznika (koji su između ostalog gotovo svim grupama otežali kontakte i poslove sa štamparijama). Takođe, nekoliko organizacija navodi pojedince ili političke partije koje su se suprotstavljale akcijama, birokratiju, i na kraju nedovoljno dobru saradnju među neprofitnim organizacijama. Zapravo, čini se da je, ako ne jedini, a onda najvažniji unutrašnji faktor koji je ometao, nedovoljno poznavanje procedura donošenja odluka.

Naučene lekcije i saveti za one koji žele da realizuju zastupanje

Tokom seminara smo zamolili organizacije da razmisle o tome šta su naučili tokom projekta, te šta bi savetovali drugim organizacijama, koje žele da pokušaju da reše neki problem koristeći zastupanje. Identifikujući naučene lekcije i savete, organizacije su zapravo sumirale odgovore na pitanja šta bi uradili drugačije. Nama koji smo sa grupama radili, bilo je jako zanimljivo što su grupe na neki način ponovile savete iz teorije (sekcija realizacija akcije). Ispostavlja se da iako su kontekst i okruženje jako važni, postoje neki univerzalni koraci, bez kojih se ne može odraditi uspešna akcija zastupanja.

Na kraju, ukoliko se opredelite za zastupanje, možda vam ovi saveti i lekcije pomognu, ali će presudno biti vaše znanje, sposobnosti, energija i upornost!

Naučene lekcije

Ciljna grupa

- Ciljna grupa mora biti uključena tokom celog procesa

Planiranje

- Aktivnosti se moraju detaljno planirati
- Potrebno je imati osmišljene alternative, „plan B“
- Posebno je važno planirati sastanke mreže

Realizacija

- U realizaciji treba upotrebiti sve resurse
- Mora se biti fleksibilan u komunikaciji
- Važno je prvo pokušati da se uspostavi partnerstvo sa donosiocima odluka, pre nego što ponudimo rešenja
- Pritisak na donosiocima odluka mora biti konstantan
- Akcije treba da budu kreativne
- Sve vreme „držati širom otvorene oči“

Saveti

Pre početka

- Obavezno analizirati problem do detalja i ispitati sve potrebe
- Upoznati do detalja procedure donošenja odluke, ispitati pravnu regulativu, i posebno šta je čija nadležnost
- Uložiti vreme u planiranje, posebno obratiti pažnju na realnu procenu resursa

U realizaciji

- Održavati istrajnost i upornost tima
- Obratiti pažnju na dobru organizaciju tima, i na stručnost ljudi sa kojima radite
- Stalno raditi sa medijima

„Ne gubiti nerve“

V deo

poglavlje 5

annex - odluke

5 ANNEX - ODLUKE

Dokument 2: Izvod iz budžeta opštine Kosjerić

72	Стални трошкови	3.596.000		
73	Трошкови путовања	185.000		
74	Услуге по уговору	615.000		
75	Специјализоване услуге	215.000		
76	Текуће поправке и одржавање	1.140.000		
77	Материјал	955.000		
78	Радничке и ученичке награде	550.000		
79	Порези, обавезне таксе и казне	10.000		
80	Машине и опрема	50.000		
Извори финансирања за функцију 912:				
01	Приходи из буџета	8.046.000		
Укупно за функцију 912:				8.046.000
ОСНОВНА ШКОЛА ВАРДА				
<i>Основно образовање</i>				
912	463	Донације и трансфери осталим нивоима власти	2.625.000	2.625.000
81		Социјална давања запосленим	10.000	
82		Накнаде за запослене	120.000	
83		Награде, бонуси и остали посебни расходи	50.000	
84		Стални трошкови	720.000	
85		Трошкови путовања	60.000	
86		Услуге по уговору	130.000	
87		Специјализоване услуге	165.000	
88		Текуће поправке и одржавање	750.000	
89		Материјал	410.000	
90		Радничке и ученичке награде	150.000	
91		Порези, обавезне таксе и казне	10.000	
92		Машине и опрема	50.000	
Извори финансирања за функцију 912:				
01		Приходи из буџета	2.625.000	
Укупно за функцију 912:				2.625.000
ТЕХНИЧКА ШКОЛА КОСЈЕРИЋ				
<i>Средње образовање</i>				
920	463	Донације и трансфери осталим нивоима власти	3.900.000	3.900.000
93		Социјална давања запосленим	10.000	
94		Накнаде за запослене	360.000	
95		Награде, бонуси и остали посебни расходи	50.000	
96		Стални трошкови	1.050.000	
97		Трошкови путовања	100.000	
98		Услуге по уговору	260.000	
99		Специјализоване услуге	60.000	
100		Текуће поправке и одржавање	500.000	
101		Материјал	290.000	
102		Радничке и ученичке награде	200.000	
103		Порези, обавезне таксе и казне	20.000	
104		Машине и опрема	1.000.000	
Извори финансирања за функцију 920:				
01		Приходи из буџета	3.900.000	
Укупно за функцију 920:				3.900.000
2.1. НАРОДНА БИБЛИОТЕКА				
<i>Услуге културе</i>				
820	411	Плате и додаци запослених	2.363.000	2.363.000
106	412	Социјални доприноси на терет послодавца	423.000	423.000
107	421	Стални трошкови	760.000	760.000
108	422	Трошкови путовања	10.000	30.000
109	423	Услуге по уговору		80.000
110	424	Специјализоване услуге	200.000	40.000
111	425	Текуће поправке и одржавање	40.000	100.000
				140.000

**Основна школа
« Јордан Ђукановић »
Варда**

Тел.- факс: 031 – 888 – 598
888 - 034

Предмет: Захтев за достављање понуде

Молимо Вас да нам доставите вашу понуду за адаптацију санитарног чвора у основној школи « Јордан Ђукановић » у Варди на основу предмера и скица које Вам достављамо.

Напомене:

- Рок достављања понуде је 15.03.2006.године и након тога се иста неће узимати у разматрање;
- Понуду доставити у затвореној коверти са назнаком
– **ПОНУДА ЗА САНИТАРНИ ЧВОР – НЕ ОТВАРАЈ**

на следећу адресу:

Основна школа
« Јордан Ђукановић »
31 263 Варда

С поштовањем,

Варда, 03.03. 2006.године

в.д.директора школе
Зоран Милић, наст.

Зоран Милић

Плаћање :

Члан 4.

Исплата након завршених радова и предаје извештаја у року од 10 дана.

Обавезе Извођача :

Члан 5.

Извођач је дужан да све послове који су предмет овог Уговора изведе квалитетно и благовремено у свему према техничким нормативима, прописима, правилима струке и стандардима за ову врсту посла.

Обавезе Инвеститора :

Члан 6.

Инвеститор је дужан да Извођачу уредно плати радове у роковима и на начин предвиђен овим Уговором.

Завршне одредбе :

Члан 7.

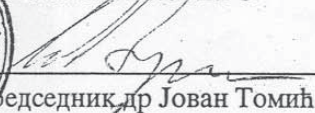
За евентуалне спорове по овом уговору биће надлежан Трговински суд у Ваљеву. На све што није регулисано овим Уговором примењиваће се узансе у грађењу. Овај Уговор је сачињен у 6 примерака од којих свака од уговорних страна задржава по 3 примерка.

ИЗВОЂАЧ:
ЈКП "ВОДОВОД ВАЉЕВО"

Директор Драган Лукић, дипл. инж.

ИНВЕСТИТОР:
ОПШТИНА ВАЉЕВО

Председник др Јован Томић

Република Србија
ГРАД БЕОГРАД
ГРАДСКА ОПШТИНА ПАЛИЛУЛА
- Председник општине -
Број: 061-577/2006-I-6
30.03.2006. године
Београд

Председник Градске општине Палилула, решавајући по ЗАХТЕВУ УДРУЖЕЊА ГРАЂАНА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ "НОВИ ХОРИЗОНТ", ЗА ДАВАЊЕ У ЗАКУП ПОСЛОВНИХ ПРОСТОРИЈА У МЗ "НОВА БОРЧА", ЧИЈИ ЈЕ КОРИСНИК ГРАДСКА ОПШТИНА ПАЛИЛУЛА, на основу члана 18. став 1. тачка 8. Закона о локалној самоуправи ("Сл. гласник РС", бр. 9/2002, 33/2004 и 135/2004) и члана 39. Одлуке о организацији и раду органа Градске општине Палилула ("Службени лист града Београда", бр. 16/2004, 32/2004, 39/2004 и 17/2005), доноси

ЗАКЉУЧАК

I ДАЈЕ СЕ на привремено коришћење Удружењу грађана са инвалидитетом "Нови хоризонт", сала (са коришћењем тоалета) у Месној заједници "Нова Борча", ул. Беле Бартока бр. 36, Београд, радним даном у периоду од 9 -15 часова.

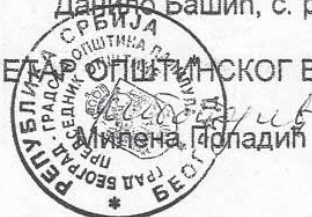
II ОБАВЕЗУЈЕ СЕ Удружење грађана "Нови хоризонт" са седиштем у Борчи, ул. Ратних војних инвалида бр. 3, да наведене просторије користи као добар домаћин, за обављање делатности за које је уписано у Регистар Удружења, друштвених организација и политичких организација код Министарства за људска и мањинска права по решењу број 2/0-2357/2-2005-06 од 20.12.2005. године.

ПРЕДСЕДНИК ОПШТИНЕ

Данило Башић, с. р.

Тачност отправка оверава:

СЕКРЕТАР ОПШТИНСКОГ ВЕЋА

Dokument 6: Odluka opštine Tutin o podržavanju predloga za podršku ženskim inicijativama

REPUBLIKA SRBIJA
OPŠTINA TUTIN
PREDSEDNIK OPŠTINE
BROJ II- 06-48/06
DANA: 14.03.2006.
TUTIN

Na osnovu člana ~~61~~ Statuta Opštine Tutin ("Opšt. Sl. gl." br. 3/02), član 41. Zakona o lokalnoj samoupravi ("Sl. gl." br. 9/02 i 33/04), Predsednik Opštine Tutin doneo je:

ODLUKU

O podržavanju prijedloga NVO Impuls iz Tutina

I

Ovom odlukom podržava se prijedlog NVO Impuls iz Tutina za podršku ženskim inicijativama kroz Savjet za Rodnu ravnopravnost Opštine Tutin.

II

Finansiranje ženske inicijative odnosno Savjeta za Rodnu ravnopravnost Opštine Tutin predviđeno je opštinskim budžetom za 2006. godinu.

III

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja od kada će se i primenjivati.

IV.

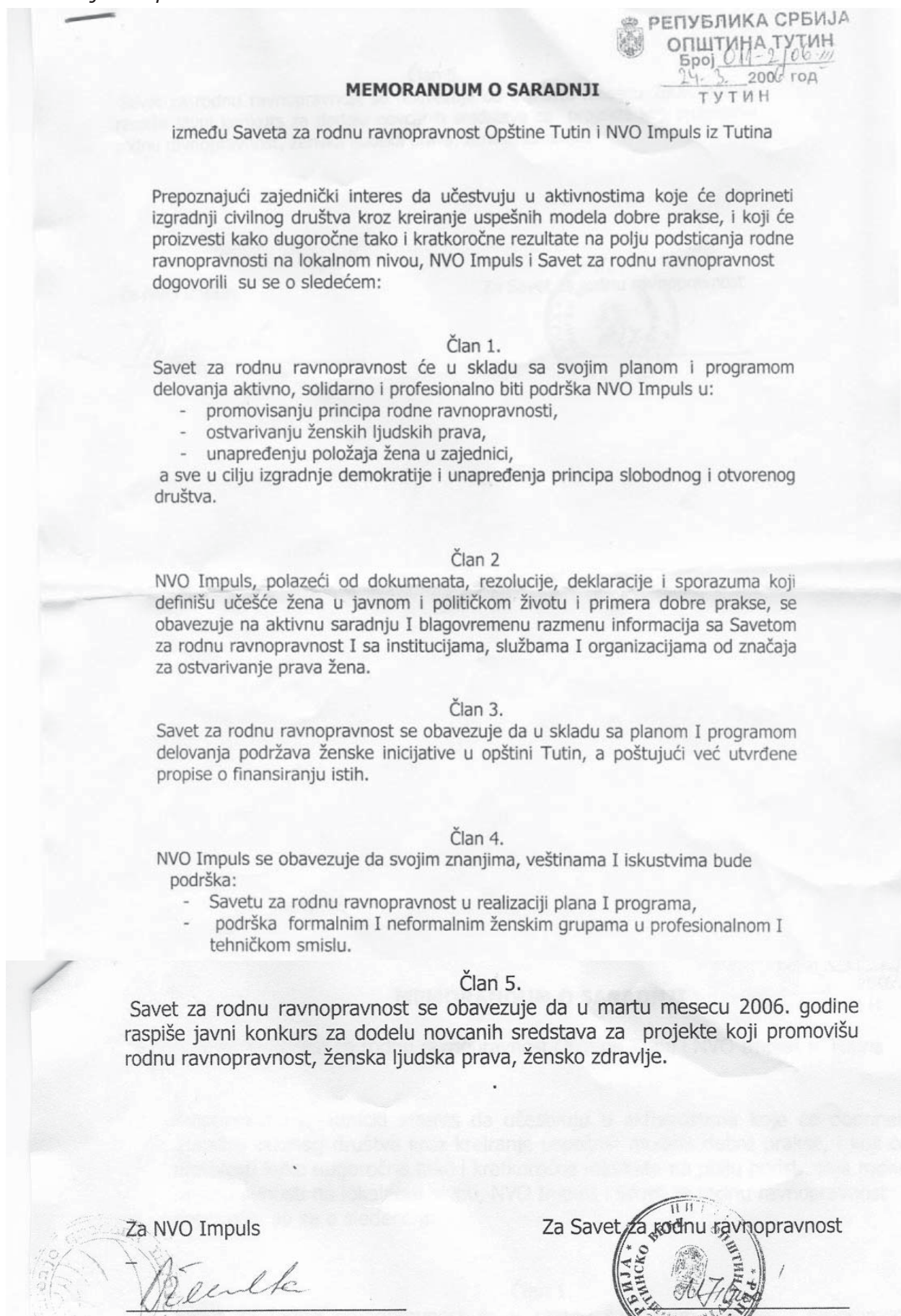
Ovu odluku dostaviti:

- NVO »Impuls» iz Tutina
- Savjetu za Rodnu ravnopravnost Opštine Tutin,
- Arhivi

Predsednik opštine
Semirudin Kučević

Dokument 7: Memorandum o saradnji između Saveta za rodnu ravnopravnost i udruženja Impuls

Dokument 8: Sporazum o saradnji između Zavoda za reumatizam i udruženja Kulturanova

ЗАВОД ЗА РЕУМАТИЗАМ НОВИ САД	
Прихваћено:	31.03.2006
Број	Пр.лог
117-1/06	

СПОРАЗУМ О САРАДЊИ

Закључен у Новом Саду дана 30.03.2006. године између:

1. ЗАВОДА ЗА РЕУМЕТИЗАМ-НОВИ САД у Новом Саду, Футошка 68, кога заступа Милијанка Лазаревић, директорица, с једне стране, и
2. Савеза за алтернативно стваралаштво КУЛТУРАНОВА и Омладинског клуба Нови Сад, Змај Јовина 4, које заступа Милан Врачар, с друге стране.

Члан 1.

У оквиру пројекта Јавног заговарања за изградњу Омладинског културног центра, који је подржао Балкански фонд за подршку локалним иницијативама и Фреedom Хоусе, Културанова / Омладински клуб у сарадњи са ЗАВОДОМ ЗА РЕУМЕТИЗАМ-НОВИ САД оствариће низ акција са циљем промовисања младих уметника.

Члан 2.

ЗАВОД ЗА РЕУМЕТИЗАМ уступиће Културанови и Омладинском клубу на коришћење објекат старог базена током месеца јула 2006. године за спровођење уметничких акција. У питању су манифестације са малим бројем учесника са унапред припремљеним програмом. Здржавање и боравак у објекту старог базена биће минимално. Организатор је дужан да све припреме за догађање у том простору обави ван објекта, да се не би реметио уобичајени темпо рада ЗАВОДА ЗА РЕУМАТИЗАМ.

Члан 3.

Културанова / Омладински клуб је обавезна:

- да простор старог базена користи без нарушавања изгледа објекта
- да посебну пажњу обрати на безбедност учесника
- да по завршетку манифестације уклони отпад и др. односно да објекат остави у затеченом стању.

Члан 3.

ЗАВОД ЗА РЕУМЕТИЗАМ нема издатака на основу овог Споразума, а све обавезе, укључујући и осигурање безбедности учесника, падају на терет организатора.

Члан 4.

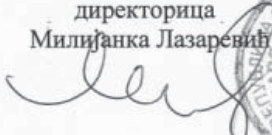
Чланови Културанове и Омладинског клуба промовисаће институцију ЗАВОДА ЗА РЕУМАТИЗАМ анимацијом младих људи и тиме градити њен позитиван имиџ. ЗАВОД ЗА РЕУМЕТИЗАМ настојаће да и убудуће даје подршку сличним иницијативама.

Члан 5.

Овај споразум сачињен је у 4 (четири) примерака, од којих свака страна задржава по 2(два).

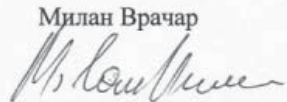
ЗАВОД ЗА РЕУМАТИЗАМ

директорица
Милијанка Лазаревић

КУЛТУРАНОВА и
ОМЛАДИНСКИ КЛУБ

Милан Врачар

Dokument 9: Obaveštenje o odluci Skupštine opštine Knjaževac o učešću udruženja Snage sela u radu Saveta za poljoprivredu

Република Србија
ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ
Скупштина општине
Број: сл./2005-1/01
01.12.2005. године
К њ а ж е в а ц

УДРУЖЕЊУ ГРАЂАНА «СНАГА СЕЛА»

Поштовани,

С обзиром на ваш захтев да се Савет за пољопривреду прошири са седам на петнаест чланова, где би ви дали ваших осам представника, обавештавам вас да сам обавио разговор са свим представницима странака на заједничком састанку одржаном 25.11.2005. године сходно договору који сам имао са вама.

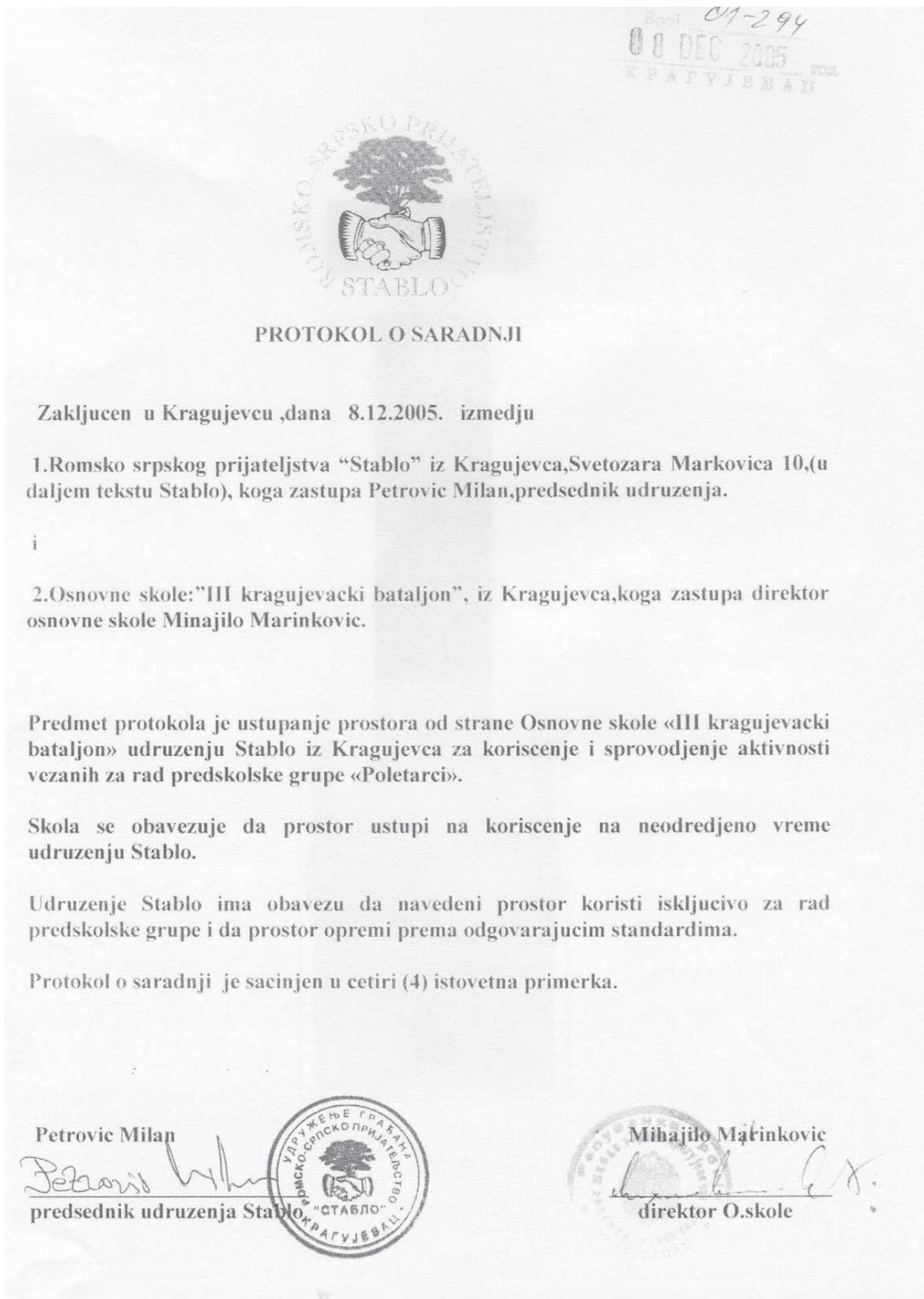
Свим учесницима изнео сам овај предлог и образложење овог захтева. У разговору, а и у каснијем закључку изнето је да представници странака Скупштине општине Књажевац, који учествују у њеном раду, нису сагласни са оваквим предлогом.

Као закључак, понуђено вам је да несметано учествујете у раду овог Савета, да изложите предлоге и иницијативе, али без права гласа. Такође, договорено је да ми доставите списак чланова ваше организације које предлагете, да би евентуално неко од представника странака предложио неког од њих. Ја сам узео обавезу да по пријему тог списка, по један примерак умножим и пошаљем свим странкама.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ
ПРЕДСЕДНИК СО,
Давор Петровић

Dokument 10: Protokol o saradnji udruženja Stablo i Osnovne škole „Treći kragujevački bataljon“

Град Крагујевац, кога заступа Градоначелник Верољуб Стевановић

и партнери

Ромско српско пријатељство «Стабло» из Крагујевца, кога заступа председник Милан Петровић и

ОШ»Трећи Крагујевачки батаљон» коју заступа директор Михајило Марковић

дана 03.02.2006.године потписују:

ПРОТОКОЛ О САРАДЊИ

1. Протокол регулише међусобна права и обавезе Града Крагујевца (у даљем тексту Град), Удружења Ромско-Српског пријатељства «Стабло» (у даљем тексту Удружење «Стабло») и ОШ»Трећи Крагујевачки батаљон» у реализацији пројекта Дечји вртић «Полетарци».

2. Циљ пројекта је формирање предшколске групе ромске деце за спровођење наставног програма у години пред полазак у школу, као и интерграција ромске деце у локалној заједници.

3. Дечји вртић «Полетарци» организује рад у ОШ»Трећи Крагујевачки батаљон».

4. Програмом трочасовног предшколског образовања по овом пројекту обухваћено је деветнаесторо деце ромске националности, узраста од шест до седам година.

5. Пројекат почиње са реализацијом 06.02.2006.године и трајаће до краја школске 2006 године, уз могућност наставка реализације и у наредних неколико година.

6. Град подржава пројекат у износу до 60.000,00 динара који се односи :
- на део материјалних трошкова дечјег вртића «Полетарци» и
- учешће у трошковима топлог obroка за децу у вртићу.

7. Удружење Ромско-Српског пријатељства «Стабло» се обавезује да:
- организује и реализује наставно-васпитни програм за децу предшколског узраста;
- донесе Програм рада дечјег вртића;
- изврши кадровско структурирање и опремање простора према одговарајућим стандардима и сходно намени;
- уступљени простор користи искључиво за рад предшколске групе;

- обезбеди топли оброк за децу вртића у просторијама школеке трпезарије;
- стара се о безбедности деце;
- води евиденцију деце која похађају предшколску групу вртића «Полетарац»;
- надлежној Градској управи доставља захтев са пратећом документацијом(фактуре, отпремнице и др.) за пренос средстава у складу са одредбама овог уговора;
- тримесечно извештава надлежну Градску управу о свом раду;
- обезбеди накнаде за рад ангажованих лица.

8.ОШ«Трећи Крагујевачки батаљон» се обавезује да за потребе дечјег вртића «Полетарац» уступи Удружењу «Стабло» из Крагујевца, без накнаде простор учионице која се налази у дневном боравку школе, као и трпезаријски простор за исхрану деце, за време трајања пројекта.

05. Savezje

Град Крагујевац

Удружење «Ромско-Српског пријатељств »Стабло»

ОШ «Трећи Крагујевачки батаљон»

Dokument 12: Obaveštenje opštine Šabac o spremnosti za nabavku vozila za osobe sa invaliditetom

 ОПШТИНА ШАБАЦ MUNICIPALITY OF ŠABAC	ОПШТИНА ШАБАЦ 15000 ŠABAC Serbia, Serbia & MonteNegro tel: +381 (0)15 346 711, 364 100 fax: +381 (0)15 346 800 E-mail: pmsabac@ptt.yu
	Орган / Dep.: Кабинет председника Општине
Од / From:	Датум / Date: 24. 03. 2006.
Без / Ref.:	Ваш знак / Your sign:
Наш знак / Our sign: 404-14/06-13	Предмет / Subject: Набавка возила за особе са инвалидитетом

УДРУЖЕЊЕ ПАРАПЛЕГИЧАРА МАЧВАНСКОГ ОКРУГА

Овим дописом изражавамо спремност да се приступи набавци комби возила које би било адаптирано да служи особама са инвалидитетом, не само Вашег удружења, већ и осталих удружења особа са инвалидитетом на територији наше општине.

Како је основно људско право слобода кретања и учествовање у свим друштвеним активностима, надам се да ће се набавком овог возила омогућити особама са инвалидитетом да се осећају као равноправни грађани наше општине.

Dokument 13: Rešenje o osnivanju komisije za praćenje upisa dece u školu i pohađanje nastave u Obrenovcu

Општинско веће градске општине Обреновац на седници одржаној 19.06.2006. године, на основу чл. 31. до 34. Пословника о раду Општинског већа градске општине Обреновац /"Сл. лист града Београда" бр. 2/05/ донело је

РЕШЕЊЕ
О ОБРАЗОВАЊУ КОМИСИЈЕ ЗА ПРАЋЕЊЕ УПИСА ДЕЦЕ У ОСНОВНУ ШКОЛУ И ПОХАЂАЊЕ НАСТАВЕ

I ОБРАЗУЈЕ СЕ КОМИСИЈА за праћење уписа деце у основну школу и редовног похађања наставе, као привремено-повремено радно тело Општинског већа.

Комисија има председника и 4 члана.

У Комисију се именују:

1. **МАРКО ПЕТРИЋ**, за председника,
2. **СМИЉА ИГИЋ**, психолог Центра за социјални рад за члана,
3. **ВЕСНА КАРТАЛ**, директор ОШ «Посавски партизани» за члана,
4. **ВЕСНА ЈАКОВЉЕВИЋ**, педагог ОШ «Живојини Перин» Стублине, за члана
5. **ЖАРКО ЈОВАНОВИЋ**, представник НВО Ромски центар Обреновац, за члана

II. Задатак Комисије образоване овим решењем је да прати спровођење уписне политике деце у основне школе и редовно похађање наставе у основним школама, и у овом циљу да сарађује са надлежним службама свих основних школа на територији општине Обреновац, Центром за социјални рад, Невладиним организацијама које се баве овим питањима и родитељима.

Комисија би ове послове обављала повремено, волонтерски.

III. Комисија се образује за период до истека мандата Општинског већа, рачунајући од наредног дана од дана доношења овог решења.

IV. Стручне послове за Комисију образовану овим решењем обављаће, Одељење за привреду, финансије и друштвене делатности и председник Комисије као члан Већа задужен за област за коју се Комисија образује.

V. Решење се доставља: Председнику и члановима Комисије, Одељењу за привреду, финансије и друштвене делатности, Одсеку за финансије и архиви.

ОПШТИНСКО ВЕЋЕ ГРАДСКЕ ОПШТИНЕ ОБРЕНОВАЦ
VI-13 бр:020-2/46 од 19.06. 2006. године

HM

ПРЕДСЕДНИК
КОМИСИЈЕ ЗА ПРАЋЕЊЕ УПИСА ДЕЦЕ У ОСНОВНУ ШКОЛУ И ПОХАЂАЊЕ НАСТАВЕ

/Зоран Зорановић/

LITERATURA

Adaptacija materijala Community Toolbox, preuzeto sa <http://ctb.ku.edu/>
Poglavlje 30: Principi zastupanja

Karolina Mikova, Dušan Ondrušek, Jan Mihalik, *Javno zagovaranje i učešće javnosti u okviru promena društvenog razvoja*, Beograd, 2003.

Dubravka Velat (prevod i adaptacija), *Javno zagovaranje-priručnik za trenere/ice*, Beograd, 2003.

Tim TRI: Materijali o javnom zastupanju

Star projekat, Delphi international, Javno zagovaranje, Zagreb, 1998.

AED Zagreb, NVO priručnik, Zagreb, 1999.

Stalna konferencija gradova i opština, Vodič za odbornike gradskih i opštinskih skupština, Beograd, 2004. www.skgo.org

Dragomir Pop Mitić, Izveštaji o akcijama K-Town, Kosjerić, Romska omladina, Valjeva, Udruženje paraplegičara mačvanskog okruga, Šabac

Srđan Mitrović, Izveštaji o akcijama Snaga sela, Knjaževac, Stablo, Kragujevac i Odred izviđača „Josif Pančić“, Niš.

Snežana Stojanović, Izveštaji o akcijama

Izveštaji svih udruženja uključenih u projekat.

Balkanski fond za lokalne inicijative
Dobračina 29/1, 11 000 Beograd, Srbija
tel: +381 11 328 46 05
fax: +381 11 328 50 68